

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ SEDMÝ ROČNÍK

1

Význam závěrů XV. sjezdu KSČ pro další posílení obranyschopnosti ČSSR

XV. sjezd KSČ se stal v životě KSČ, pracujícího lidu i všech příslušníků ČSLA významnou událostí. Dokumenty sjezdu, především pak Zpráva ÚV KSČ a Směrnice pro hospodářský a sociální rozvoj ČSSR v letech 1976–1980, obsahují hlubokou marxisticko-leninskou analýzu činnosti strany a lidu ve všech oblastech společenského života a vytyčují program budování rozvinuté socialistické společnosti. Jsou prochnuty idejemi proletářského a socialistického internacionalismu a socialistického vlastenectví, které tvoří osu politické, ekonomické a ideologické spolupráce zemí socialistického společenství, mezinárodního revolučního dělnického hnutí, komunistických a dělnických stran i mírumilovných sil ve světě v boji za socialismus a mír.

Dokumenty XV. sjezdu současně věnují velkou pozornost otázkám míru a války v soudobých podmínkách a problémům obranyschopnosti ČSSR. Potvrdily správnost vojenské politiky, kterou se řídila KSČ v posledních letech.

Vojenská politika KSČ a vlády ČSSR je všestranně spjata se všemi základními oblastmi života společnosti. Je plně podřízena celkové politice, které slouží specifickými prostředky. Jejím základním cílem

a smyslem je vytvářet podmínky pro úspěšnou mírovou výstavbu socialismu v ČSSR a zabezpečovat obranu tohoto úsilí a dosažených výsledků. Vychází z leninského principu dialektické jednoty budování a obrany socialistické vlasti. Tento princip vojenské výstavby je podmíněn skutečností, že obrana socialistického státu je nezbytnou podmínkou existence socialismu. Každý úspěch v mírové výstavbě vytváří současně předpoklady pro obranu země a přispívá k zabezpečování míru ve světě.

Realizaci tohoto principu výstižně charakterizoval na XV. sjezdu KSČ ministr národní obrany, když řekl: „... V politice Komunistické strany Československa se nerozlučně spojuje pevná vůle žít v míru s neustálou připraveností bránit výsledky socialistické výstavby. Československá lidová armáda tím, že střeží práci našeho lidu, přispívá k upevnění míru...“.

Současný dynamický rozvoj československé ekonomiky na jedné straně rozšiřuje materiálně technickou základnu rozvinuté socialistické společnosti. Současně však, vzhledem k současnému stavu mezinárodní situace, vytváří předpoklady dalšího upevňování obranyschopnosti ČSSR na novém, vyšším stupni.

6. pětiletý plán, jehož hlavními rysy jsou efektivnost a kvalita, je další významnou etapou vytváření materiálně technické

základny rozvinutého socialismu, zdokonalování společenských vztahů a formování nového socialistického člověka i rozvo-

je nového způsobu života. S. Husák ve Zprávě ÚV KSČ zdůraznil, že jeho základním cílem je: "... zajistit v souladu s prohlubováním socialistického způsobu života uspokojování rostoucích hmotných a duchovních potřeb obyvatelstva a další upevňování jeho životních a sociálních jistot na základě vysoké efektivity, společenské výroby a kvality veškeré práce..."

Současně je 6. pětiletý plán orientován i na to, aby bezpečnost země a mírová práce československého lidu byly spolehlivě chráněny. Jeho typickým rysem je jednota úkolů mírového rozvoje a upevňování obranné síly státu, což plně odpovídá složitosti a rozpornosti mezinárodní situace, v níž se realizuje budování rozvinutého socialismu v naší zemi.

Vojenskou sílu země tvoří ekonomický, morální a politický a vojenský potenciál. 6. pětiletý plán vytváří příznivé podmínky, aby vojenská síla země měla ve všech těchto oblastech vzestupnou úroveň.

V současných podmínkách, kdy armády se stávají stále masovějšími, kdy intenzivně využívají výsledků vědeckotechnického pokroku, kdy jejich materiálně technické vybavení kvalitativně i kvantitativně narůstá a je stále nákladnější, je stále bezprostřednější jejich závislost na ekonomickém potenciálu.

Pro zvyšování ekonomického potenciálu má rozhodující význam průmysl, neboť tempo jeho rozvoje zabezpečuje a podmiňuje rozvoj celého národního hospodářství, růst životní úrovně obyvatelstva i upevňování obranyschopnosti státu. Na jeho úrovni závisí, bude-li armáda vyzbrojena dostatečným počtem bojové techniky a moderními zbraněmi.

Rozhodující význam pro zabezpečování ČSLA moderní výzbrojí a bojovou technikou má strojírenství. Podle Směrnice se strojírenská výroba do r. 1980 zvýší zhruba o 43–54 %. Hlavní pozornost bude věnována především těžkému strojírenství, jemuž patří nejdůležitější úloha ve zvyšování technické úrovně a zlepšování kvality všech oblastí materiální výroby. Zrychlený rozvoj strojírenství přispěje k růstu obranné moci země, neboť vytváří nové možnosti pro využití nejnovějších vědeckotechnických poznatků k posílení obranyschopnosti země.

Strojírenství v 6. pětiletém plánu přizpůsobí svou strukturu a proporce výroby novým potřebám, podstatně zvýší technickoekonomickou úroveň vyráběných strojů a zařízení na základě soudobé vědy a techniky a vyřeší vleký problém nedostatku náhradních dílů, opravárenských kapacit a servisu.

Ve všeobecném strojírenství dojde k více než dvojnásobnému růstu výroby u polovodičů slaboproudé techniky, provozní, měřicí, regulační a řídící techniky, hydraulických prvků a agregátů, vybraných tvářecích strojů, obráběcích strojů, stavebních a silničních strojů. Bez rozvoje těchto moderních oblastí není možné vyzbrojit soudobé armády zabezpečit.

Při upevňování ekonomického potenciálu má velký význam též rozvoj chemického průmyslu. Směrnice stanoví zvýšit v chemickém, gumárenském a celulózopapírenském průmyslu do r. 1980 výrobu o 36–39 %. Hlavní surovinovou základnou se má stát sovětská ropa a domácí dřevní hmota. V roce 1980 má být zpracováno 20–21 milionů tun ropy.

Ropa má pro upevňování vojenské moci země nebývalou úlohu, neboť vysoká motorizace armád vyžaduje stále rozsáhlejší zásobování pohonnými hmotami. O to více musíme hodnotit bratrskou pomoc SSSR při zabezpečování ČSSR touto cennou surovinou.

Kromě zabezpečení potřeb státu a ČSLA pohonnými hmotami a palivy zabezpečuje chemický průmysl obranyschopnost státu i ČSLA širokou paletou výrobků, jako jsou např. pneumatiky, umělé hmoty, prostředky protichemické ochrany vojsk i obyvatelstva, léčiva, trhaviny apod.

Významnou úlohu při upevňování ekonomického potenciálu mají i další odvětví a také zemědělská výroba. Toto odvětví je velmi důležité, neboť zásobuje obyvatelstvo a armádu potravinami a lehký a potravinářský průmysl surovinami. Ze zemědělských surovin se vyrábí různý vojenský materiál. Podle údajů sovětského tisku bylo např. v letech Velké vlastenecké války bojujícím vojskům Sovětské armády odesláno na frontu okolo 40 milionů tun potravin a krmiv. V soudobé válce budou požadavky na zásobování vojsk potravinami neustále růst. Proto zvýšení celkové zemědělské výroby v 6. pětiletém plánu, oproti 5. pětiletému plánu, o 14–15 % a dosažení soběstačnosti ve výrobě zrnin a jiných zemědělských produktů významně přispěje ke zvýšení obranyschopnosti ČSSR.

Velmi významnou úlohu při upevňování obranyschopnosti země má všestranný rozvoj dopravy a spojů. V době míru má kvalita a plynulost dopravy rozhodující podíl na rytmickém chodu všech odvětví hospodářství. Ve válce vyžadují ohromná kvanta denního přísunu veškerého materiálu pro frontu i teritorium dokonale pracující dopravu.

Rízení soudobých operací vyžaduje neseňhávající spojení v celém teritoriu koa-

lice. I v tomto směru vytváří 6. pětiletý plán pro obranu vlastní příznivé podmínky.

Při posuzování ekonomického potenciálu ve vztahu k obraně socialistické vlasti musíme mít stále na paměti, že výsledek války bude závislý především na technice a materiálu, které jsou vyrobeny již v míru. Nejde přitom jen o nahromadění zásob, ale o vytvoření převahy v technickém rozvoji a v národním hospodářství jako celku, neboť možnost udržování vysokého stavu materiální připravenosti na válku v době míru je přímo závislá na ekonomických možnostech státu (koalice), tj. na stavu národního hospodářství.

Z těchto zákonitostí vyplývá hlavní linie přípravy národního hospodářství: udržovat neustálou připravenost na válku, maximálně rozvíjet technickou dokonalost bojové a dopravní techniky, mít stále optimální zásoby techniky a materiálu a vytvořit materiální převahu nad protivníkem, která je jedním z rozhodujících předpokladů úspěšného vedení války. V jaderné válce musí být morální a politická převaha socialistických států nad protivníkem vždy opřena o převahu v materiálu a technice. Převaha ovšem nemůže být založena jen na kvantitě, ale především na kvalitě válečné techniky a materiálu. Udržovat materiálně technickou převahu nad protivníkem tedy znamená vyvíjet a vyrábět stále dokonalejší bojovou techniku a zbraně i systémy obrany proti nim.

Pro upevňování obranných schopností země má dále velký význam rozvoj morálně politického potenciálu ČSSR. Myslíme tím schopnost země, jejího lidu a ozbrojených sil vydržet a překonat všechny útrapy a obtíže války, dovést ji až k úplnému vítězství. Zároveň je to schopnost státu organizovat materiální a politické zabezpečení k podpoře stálého vysokého morálního stavu armády a lidu.

K dosažení vysokého morálně politického potenciálu napomáhá celý komplex sociálně politických úkolů, jako např. další zdokonalování sociálně třídních a národních vztahů, rozvoj politického systému společnosti, zlepšení komunistické výchovy apod.

Všestranný rozvoj socialistické společnosti po XIV. sjezdu KSČ, především sbližování dělnické třídy, družstevního rolnictva a inteligence, úspěšné překonávání rozdílu mezi městem a vesnicí, růst kvalifikace, angažovanosti a pracovní iniciativy lidí a prohlubování morálně politické jednoty našeho lidu, přispěly k dalšímu upevnění morálně politického potenciálu ČSSR.

ČSLA je nedílnou součástí našeho státu. Proto procesy, které probíhají v životě společnosti, mají přímý vliv na morálně

politický stav vojsk ČSLA. Proto sociálně politická a ideová jednotnost společnosti vytváří podmínky pro další upevňování vnitřní jednoty armády a lidu.

Významné místo přitom má ideologická práce. Je třeba dosáhnout, aby se každému příslušníkovi ČSLA... „vědecký světový názor stal vlastní, aby mu umožňoval rozumět tendencím společenského vývoje, událostem doby a na základě hlubokého vnitřního přesvědčení se účinně podílet na historickém díle výstavby socialismu...“. Předním úkolem ideologické práce je soustavná výchova vojáků k socialistickému vlastenectví, proletářskému internacionálnímu a k nenávisti k třídnímu nepříteli, k uvědomělému, socialistickému plnění pracovních úkolů, k socialistické morálce a k překonávání maloměstských přetřtek a k boji proti všem vlivům ideologické diverze nepřítelů.

Výraznou pozornost věnoval XV. sjezd problémům výchovy mládeže. Uložil „... dít, aby z mladých lidí vyrostli uvědomělí, odborně zdatní občané socialistické vlasti“. V této souvislosti připomínáme i slova uznání na adresu ČSLA ve zprávě o činnosti na XV. sjezdu: „... služba v naší armádě je školou, v níž se mladí lidé fyzicky a charakterově zakalují a politicky vyzrávají, učí se odvaze, disciplinovanosti, organizovanosti, kolektivismu a získávají zkušenosti potřebné pro další život“. Tato slova uznání nás zavazují k další intenzivní a cílevědomé výchovné práci. Ministr národní obrany ČSSR ve svém vystoupení na XV. sjezdu KSČ za všechny vojáky slíbil, že „... učiníme vše pro to, aby naši vojáci byli nadále politicky pevní, disciplinovaní, hluboce oddáni politice naší strany, aby byli uvědomělými a všestranně připravenými budovateli a obránci socialistické vlasti“.

Vojenský potenciál je schopnost státu mít zcela soudobé ozbrojené síly, vybavené a zabezpečené vším potřebným pro úspěšné vedení raketové jaderné války i války vedené klasickými zbraněmi a schopné zvítězit nad silným nepřítelem.

Upevnění vojenského potenciálu věnuje ÚV KSČ a vláda ČSSR stálou pozornost. Zpráva ÚV KSČ o tom říká: „... Předsednictvo ÚV KSČ se často zabývalo otázkami ČSLA, zkvalitňováním a prací jejího velitelského sboru, politickou a bojovou přípravou vojsk. Dbalo, aby naše armáda měla vše, co potřebuje k zajištění hranic, aby se rozvíjela jako moderní armáda, osvojovala si soudobou vojenskou techniku a zvládla vojenské mistrovství. Aby upevňovala své svazky se Sovětskou armádou a armádami bratrských zemí Varšavské smlouvy...“.

V důsledku péče ÚV KSČ a vlády ČSSR se ČSLA rozvíjela po všech stránkách jako armáda, která je plně schopná bránit svou vlast v jaderné i konvenční válce. Hlavními činiteli připravenosti ČSLA jsou, jak zdůraznil ministr národní obrany na XV. sjezdu, "... účinné zbraně a technika, bojové mistrovství vojsk, jejich ideové přesvědčení a oddanost straně a lidu..."

Rozvoj materiálně technické základny, vytyčený na XV. sjezdu KSČ umožňuje, aby ČSLA, v souladu s požadavky vědeckotechnického pokroku ve vojenství, řešila organizační strukturu vojsk, zaváděla nové zbraňové systémy a harmonicky rozvíjela všechny druhy vojsk, speciálních vojsk a služeb. Umožňuje zavádět do ČSLA nejmodernější automatizované systémy pro uvědomování vojsk, velení a řízení bojové činnosti, pro společné a utajené spojení, pro urychlení manipulace materiálem všeho druhu, radiotechniku, výpočetní techniku apod.

U zbraňových systémů umožňuje dosažení několikanásobného zvýšení účinnosti pevné síly (větší přesnost a spolehlivost zásahu, vyšší hustota a mohutnost palby) i odolnost těchto systémů před radiotechnickým rušením nepřítelů.

U bojové techniky umožňuje zvýšení pohyblivosti a manévrovosti (vyšší akční radius, rychlost přesunu a průchodnost terénem), spolehlivou ochranu osádek před účinky zbraní hromadného ničení atd.

K upevnění vojenského potenciálu podstatnou měrou přispívá realizace leninské-

ho principu výstavby obrany socialistického státu v celospolečenském rámci. XV. sjezd KSČ potvrdil správnost tohoto principu v naší společnosti, když zdůraznil, že "... obrana socialistické vlasti je záležitostí všech občanů. Ve výchově lidí k připravenosti bránit svou vlast musí nadále plnit své úkoly Svazarm, školy, Socialistický svaz mládeže i další organizace..." Tento závěr je důležitým východiskem pro další práci těchto organizací. Hlavní úsilí své činnosti musí zaměřit na rozvoj branné výchovy a přípravy obyvatelstva a dosáhnout, aby obrana socialistické vlasti se stala věcí cti a vlastenecké povinnosti každého občana.

Pro realizaci činnosti v tomto směru jsou zákonem č. 73/74 Sb. ze dne 27. 6. 1973 o branné výchově vytvořeny všechny potřebné předpoklady. Branná výchova, jako nedílná součást komunistické výchovy, má být podle tohoto zákona na školách, při přípravě branců, v rámci branné přípravy záloh a při přípravě obyvatelstva k civilní obraně.

Jádrum obrany socialistického státu zůstává však ČSLA, která v jednotném systému branné výchovy a přípravy obyvatelstva má nezastupitelnou funkci, zvláště ve vojenskopolitické, odborné, metodické a materiální pomoci. Po XV. sjezdu KSČ se v této činnosti dostává do čela především ideologická stránka, která napomáhá rozvíjet socialistické uvědomění občanů a posiluje jejich odpovědnost za obranu socialistické vlasti.

XV. sjezd KSČ vytyčil nejen cíle, ale i prostředky, jimiž má být v 6. pětiletém plánu dosaženo požadovaných výsledků v budování rozvinuté socialistické společnosti. Především zdůraznil nezbytnost zkvalitňování plánovitého řízení. Objasnil, že "... většina nedostatků, na něž je kriticky poukazováno, má subjektivní příčiny. Pramení ze slabín v řídicí, plánovací a organizátorské práci a z nekázně a zanedbávání celospolečenských zájmů..."

K odstranění těchto nedostatků XV. sjezd uložil zkvalitňovat plánování, zvyšovat účinnost ekonomických podnětů, zdokonalovat organizaci výrobní technické základny, zlepšovat řídicí a organizátorskou práci a prohlubovat účast pracujících na řízení. Klíčovou otázkou se má stát zdokonalování metod plánování, tvorby a rozpisu plánu, jejich komplexnosti a vyváženosti. Plán musí být pro všechny stupně řízení zákonem.

Úroveň plánovitosti řízení je podmíněna stylem práce vedoucích pracovníků.

XV. sjezd zdůraznil, že nedostatky nelze pouze registrovat a nařízení nadřízených orgánů brát jen na vědomí. Vedoucí pracovníci se nesmí bát přijmout rozhodnutí a vzít na sebe konkrétní odpovědnost. Od řídicích pracovníků se požaduje, aby byli směli a iniciativní, zvyšovali účinnost své práce, čelili projevům byrokratismu a resortismu, aby byli průkopníky všeho pokrokového, usilovali o zavádění nejlepších zkušeností do praxe, dbali o hospodárnost a dodržování státní disciplíny a prosazovali celospolečenské zájmy.

Pro všechna odvětví národního hospodářství, pro výrobní i nevýrobní oblast XV. sjezd vytyčil úkol zvyšovat efektivnost, produktivitu a kvalitu práce, snižovat náklady a účelně zhodnocovat paliva, suroviny a materiál.

Vyšším a efektivnějším zhodnocováním surovin má být v letech 1976–1980 dosaženo v průměru 2–2,5 % ročních úspor energie a paliv, ve strojírenství 3–3,5 % úspor kovů a zabezpečeno průměrné roční

snížení materiálových nákladů v průměru ve výši 0,6–0,8 %.

Ministr národní obrany ČSSR ve svém projevu na XV. sjezdu ukázal, jak tyto požadavky XV. sjezdu bude plnit ČSLA. Uvedl, že „... to předpokládá ještě více zracionalizovat velení na vědeckých základech, prohlubovat političnost, kritickou náročnost a vysokou odpovědnost velitelů všech stupňů. Současně to vyžaduje udržovat vysokou kázeň, která je jedním z rozhodujících předpokladů vysoké kvality a efektivnosti přípravy vojsk. Využijme všech rezerv v hospodárném vynakládání prostředků na další zkvalitnění výchovy vojáků a zvýšení bojovosti armády...“.

Pro úspěšné budování rozvinuté socialistické společnosti a zabezpečení její spolehlivé obranyschopnosti má rozhodující význam uplatňování vědeckotechnického pokroku a zvýšení jeho vlivu jako neodlučitelné součásti komplexní socialistické racionalizace. Zpráva ÚV KSČ na XV. sjezdu to zdůraznila závěrem, že „v šesté pětiletce dále vzroste význam vědeckotechnického pokroku jako hlavního faktoru zvyšování efektivnosti společenské práce, pokroku ve výrobní technologii, v rozvoji a využívání surovinových a energetických zdrojů, ve zlepšování podmínek života a práce lidí...“.

Zárukou a zdrojem podnětu, zvyšování úrovně vědeckotechnického pokroku i jeho prosazování je především věda a výzkum. Jestliže v uplynulé pětiletce bylo na rozvoj vědy vynakládáno ročně 14 miliard Kčs, bude v roce 1980 vynakládáno 18 miliard. Dnes pracuje ve vědeckovýzkumné základně více než 150 tisíc lidí, avšak koncem roku 1980 to bude již kolem 170 tisíc. Tomuto zvýšení bude odpovídat i materiálové vybavení ústavů, laboratoří a pracovišť moderním zařízením a speciálními přístrojovou technikou.

Obdobný trend v prosazování vědeckotechnického pokroku je uplatňován i v ČSLA. Od pracovníků výzkumných ústavů a zařízení ČSLA i od příslušných náčelníků závěry XV. sjezdu vyžadují, aby zvýšili intenzifikaci, efektivnost a úroveň vědeckovýzkumné činnosti a zvýraznili koncentraci svých sil a prostředků na rozhodující úkoly k zabezpečení zvýšení bojové pohotovosti ČSLA, aby energičtěji odstraňovali překážky na cestě rychlého zavádění vědy a techniky do ČSLA a dosáhli těsnějšího spojení vědy a techniky s praktickou činností vojsk tak, aby výsledky jejich práce se co nejrychleji stávaly majetkem celé ČSLA.

Zápas o vědeckotechnický rozvoj je jedním z předních úkolů celé strany. Povinností komunistů v ČSLA proto je, aby byli v čele úsilí o neustálý technický pokrok v ČSLA, všestranně podporovali nová technická řešení a vedli důsledný boj proti technické strnulosti a rutině. Zavádění poznatků vědy a techniky do ČSLA významně napomáhá racionalizační úsilí, do něhož se zapojují každoročně tisíce příslušníků ČSLA. Je to cenná iniciativa, kterou by měli všichni velitelé a náčelníci všestranně podporovat.

Budování rozvinuté socialistické společnosti není jen záležitostí ČSSR. Uskutečňuje se v nejširší spolupráci a postupující ekonomické, vědeckotechnické a jiné integraci socialistických zemí semknutých kolem Sovětského svazu. Tuto zásadu znovu zvýraznil XV. sjezd KSČ. Zpráva ÚV KSČ říká „... určující zásadou naší zahraniční politické orientace je a vždy bude rozvoj všestranné spolupráce se Sovětským svazem. Tento princip je hluboko zakotven v myslích a srdcích našeho lidu, vyrůstá z jeho dějinných zkušeností. Spolupráce se Sovětským svazem tvoří základní záruky národní svobody a státní nezávislosti, jistot a socialistického rozvoje naší vlasti...“.

Je zcela evidentní, že např. československá věda a technika mohou udržet krok se světem jen tehdy, budou-li dále prohlubovat a rozšiřovat spolupráci se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi. Proto se bude v 6. pětiletce plánu československá ekonomika stále více zapojovat do mezinárodní dělby práce, především do integračních procesů v rámci členských států RVHP. Veliký důraz je kladen na zajišťování cílů a záměrů Komplexního programu socialistické ekonomické integrace. V tomto směru jsou významné společné akce RVHP při rozvoji surovinové základny, při výstavbě plynovodu Orenburg, budování závodů na zpracování železorudných surovin, výrobu feroslitin i niklu, elektrického vedení o napětí 750 kW a automatizovaného systému spojů.

Pro obranyschopnost ČSSR má význam především specializace, unifikace a kooperace ve zbrojní výrobě, což umožňuje vyrábět špičkové druhy techniky ve velkých počtech s vysokou specializací výroby. Jako příklad můžeme uvést program letcké výroby v ČSSR.

S upevňováním socialistického společenství, s ekonomickým sbližováním socialistických zemí vzrůstá i úloha internacionální obrany celého tábora socialismu. Proto podstatou vojenské politiky KSČ je prohlubování spolupráce se Sovětskou ar-

mádou a ostatními armádami členských států Varšavské smlouvy.

Varšavská smlouva je všeobecně uznávaným nástrojem uplatňování principu socialistického internacionalismu ve vztazích bratrských armád. Mohutná ekonomická a vědeckotechnická základna armád států Varšavské smlouvy umožňuje společně koordinovat řešení aktuálních problémů teorie a praxe. Vytváří podmínky pro dlouhodobé formování organizační výstavby armád členských států v duchu leninských principů i praktických zkušeností každé

armády. Současně významně napomáhá koordinaci vojenskotechnické politiky bratrských zemí s důrazem na šetření materiálních hodnot a celkové zhospodárnění vojenské činnosti.

Integrace socialistických zemí na jedné straně vytváří příznivé podmínky pro všestranný rozvoj a upevnění obranyschopnosti ČSSR, na druhé straně však zvyšuje náročnost všech úkolů, protože nejsou jen naší vnitřní věcí, nýbrž součástí všech úkolů rozvoje a obranyschopnosti celého socialistického společenství.

Úspěchy, kterých dosáhla ČSSR při budování socialismu mezi XIV. a XV. sjezdem, stejně jako perspektiva, kterou XV. sjezd vytyčil na další období, přímo nebo zprostředkovaně ovlivňují bezpečnost ČSSR a přispívají k zvýhodnění poměru sil mezi táborem socialismu a kapitalismu. Je tomu tak proto, že při výstavbě materiálně technické základny socialismu, uspokojování hmotných a kulturních potřeb obyvatelstva, upevňování jednoty společnosti, se vytváří současně i vyšší materiální a duchovní předpoklady úspěšné obrany státu.

Tento leninský požadavek se stal pro KSČ jedním ze základních principů vědeckého řízení obrany socialistické vlasti ve všech etapách budování socialistické společnosti. Zabezpečuje pro budoucnost všestranné zvyšování bojové připravenosti naší armády a bezpečné mírové budování našeho lidu.

Otázky vojenské vědy v díle Marxe a Engelse

Vydání Marxových a Engelsových spisů je příležitostí k zamyšlení nad jejich vojenskoteoretickým odkazem a jejich přínosem pro vznik socialistické vojenské vědy a vojenského umění.

Marx a Engels, jako geniální myslitelé a učitelé dělnické třídy, dovršili v polovině 19. století nehlubší revoluční převrat ve vědě. Dali odpověď na otázky, o něž řadu století usilovalo pokrokové vědecké myšlení všeho lidstva. Zobecnili bohaté zkušenosti revolučního hnutí, kriticky přepracovali učení svých předchůdců a vypracovali ucelený systém filosofických, ekonomických a sociálně politických názorů, nesmířitelných s jakoukoli pověrrou, reakcí a obranou třídního útlatku buržoazie. Vytvořili tak teorii, schopnou svět nejen vysvětlit, ale i přetvářet.

Marx a Engels vědecky dokázali, že lidská společnost, stejně jako příroda, se rozvíjí na základě objektivních zákonů, že skutečnými tvůrci historie jsou lidové masy. Tím, že objevili základní zákonitosti rozvoje společnosti, vytvořili z historie společnosti skutečnou vědu, schopnou objasňovat charakter kteréhokoliv společenského řádu a rovněž problematiku přechodu od jedné sociálně ekonomické formace k druhé. Dokázali, že změna společenských formací je nerozlučně spojena se změnou materiálních podmínek společnosti, s rozvojem třídního boje, že rozvoj společnosti je podmíněn rozvojem materiálních výrobních sil, na jejichž základě se formují společenské

vztahy a vytvářejí společenská zřízení.

Marx a Engels jako první uplatnili dialektický materialismus na oblast společenského života včetně vojenství a objasnili jeho nejobecnější souvislosti. Především to jim umožnilo postavit vojenskou teorii na skutečně vědecký základ, spojit ji s učením o vývoji společnosti, likvidovat mezeru, která existovala mezi vojenstvím a jeho materiálním základem — ekonomickým zřízením společnosti. Velkolepý objev Marxe a Engelse — materialistické pojetí dějin, které bylo největším převratem ve vědě — znamenal začátek vojenské vědy v pravém slova smyslu.

Vojenskoteoretický odkaz Marxe a Engelse je neobyčejně obsáhlý. Hluboce vědecky zdůvodnili podstatu válek a odhalili jejich sociálně historickou podmíněnost a třídní charakter. V souladu s tím položili základ vědecké klasifikaci válek, objasnili úlohu lidových a vojenských mas a vojevůdců ve válkách, vztah člověka a techniky, závislost forem a metod vedení ozbrojeného zápasu na stavu techniky a připravenosti vojenských mas a celou řadu dalších otázek. Vedle těchto obecnějších problémů najdeme zvláště v pracích Engelsových, který ze studia vojenství učinil svou specializaci, i řadu konkrétnějších problémů. Jsou to otázky vojenské vědy a vojenského umění, jeho obecných principů, ale i rozbor současnosti vojenského umění jako je strategie a taktika. Engels věnoval současně velkou

pozornost studiu armád, a to nejen jejich sociální podstaty a historické podmíněnosti, ale i národních zvláštností, úloze druhů ozbrojených sil, druhů vojsk, výzbroje, výcviku, morálním vlastnostem

a podobně. Zvláštní místo v díle B. Engelse má vojenské umění lidových mas a proletariátu v ozbrojených povstáních a Engelsovy závěry o výstavbě ozbrojených sil proletariátu.

Velkou zásluhou Engelse v oblasti vojenské teorie je, že poprvé v historii společenských věd ukázal válku, stejně jako jiné společenské jevy, nikoli jako chaos náhod, ale jako procesy podřízené zákonům. Dokázal, že válka jako společenský jev je charakteristická svými specifickými zákony, které vyjadřují závislost průběhu a výsledku války na ekonomických, vědeckotechnických, morálně politických a vlastních vojenských faktorech. Studium specifických zákonů války jako ozbrojeného zápasu je základním úkolem vojenské vědy.

Engels podrobil zdrcující kritice řadu buržoazních vojenských autorů a zformuloval důležité požadavky, kterým má odpovídat vojenská věda. Zdůrazňoval, že výklad vojenských problémů, jakož i vojenský výzkum vcelku, má být historický i materialistický, přísně vědecký a objektivní a přesvědčivě zdůvodněn fakty.

Skutečná vojenská věda je založena na objektivních zákonech války a jejich vývoji. Přitom však objektivní charakter zákonů ozbrojeného zápasu nezmenšuje aktivní úlohu kvalifikovaného řízení bojových akcí. Právě naopak, existence velitelského sboru podmiňuje samotnou možnost takového řízení a jeho účinnost. Využívání objektivních zákonů se projevuje vždy při subjektivní činnosti lidí. Skutečnost, nakolik člověk hluboce a správně chápe tyto zákony a využívá jich v praxi, má velký význam v ozbrojeném zápase. Znalost zákonů a jejich správné využívání chrání velitele před chybami subjektivismu a dává možnost předvídat průběh válečných akcí, včas přijímat vhodná opatření, předstihovat nepřitele a nepodléhat náhodně vzniklé situaci.

Pro poznání zákonů ozbrojeného zápasu a mechanismu jejich využívání mají zvláštní význam principy vojenského umění, které určují směry činnosti vojsk, politického a vojenského vedení a naznačují činnost nezbytnou k dosažení vítězství. Proto mezi zákony vojenské vědy a principy vojenského umění není a nemůže být žádná propast. Např. zákon, podle něhož vítězství dosáhne ten, kdo soustředí převahu sil a prostředků v rozhodujícím místě a čase, se projevuje v podobě principu soustředění sil.

Objektivní charakter principů, význam jejich zkoumání a využití v praxi objasnil Engels, když kritizoval Dühringovo formálně idealistické pojetí principů: "... principy nejsou východiskem zkoumání, nýbrž jeho konečným výsledkem; neaplikují se na přírodu a na lidské dějiny, ale abstrahují se z nich; příroda a říše člověka se neřídí principy, naopak principy jsou jen potud správné, pokud se shodují s přírodou a dějinami. To je jediné materialistické pojetí věci..."

Z této definice vyplývá, že princip je idea, která vzniká na objektivním základě. Na druhé straně princip vyjadřuje nejen poznání těchto objektivních podmínek, ale také způsob, metody, přístupy, jak ve shodě s plným respektováním objektivních podmínek volit nejlepší cesty a postupy dosahování stanovených cílů. Ve svém obsahu odráží principy v oblasti vojenskosti zákonitosti různých druhů nebo rovin: války jako společenského jevu, války jako ozbrojeného zápasu, zákonitosti výstavby ozbrojených sil apod.

Engels současně ukázal na bohatém historickém materiálu historičnost principů vojenského umění a výstavby ozbrojených sil v procesu vývoje vojenství. Zdůrazňoval, že strategická a taktická pravidla, která sloužila v jedné historické podmínkách, vedla ke krachu v případě, že byla mechanicky používána ve změněné situaci. Tuto tezi Engels dokumentoval řadou příkladů z oblasti strategie a taktiky.

Engels, na základě studia historie vojenského umění a epochy v níž žil, vyložil své názory na některé otázky strategie. V jeho pracích můžeme sledovat především všestrannou podmíněnost a moderní chápání strategické problematiky. Zdůrazňoval, že při volbě forem strategické činnosti je nutné nezbytně brát v úvahu sociálně politické, třídní cíle války, poměr sil protivníků a vzniklou situaci. Velký význam přiznával určení času a volbě směru k zasazení hlavního úderu nepříteli a rovněž soustředění sil na hlavním směru. Ukázal, že vítězství dosáhne ta strana, která v souladu s konkrétní situací soustředí maximum svých sil a prostředků na hlavním směru. V případech, kdy vojévůdci rozvíjali síly a prostředky rovno-

měrně po celé frontě i do hloubky, nedosáhli úspěchu ani v útoku ani v obraně.

Příklady kritiky takovéto strategické činnosti nacházíme u Marxe a Engelse při rozboru občanské války v USA v letech 1861—1865. Podobnou kritiku nerozhodné činnosti najdeme u Engelse při rozboru Krymské války v letech 1853—1856, především kritiku zdoluhavého obléhání Sevastopolu a nerozhodné činnosti francouzského velení v prusko-francouzské válce v roce 1870 atd.

Engels i Marx byli představitelé revoluční dělnické třídy a v souladu s její aktivitou dávali přednost i aktivním formám strategické činnosti. Tento rys zdůrazňovali nejen jako základní podmínku úspěchu ozbrojených povstání lidu a proletariátu, ale i při hodnocení bojové činnosti pravidelných armád buržoazních států. V tomto duchu, jako protiklad pasivní kordónové strategie, Engels vyzdvihoval novou aktivní strategii, kterou přinesla francouzská buržoazní revoluce. Revoluční armáda postavila proti kordónové strategii interventů novou strategii, jejímž základem byla strategická součinnost velkých vojenských mas (armád). Nová strategie dovolovala při celkové rovnováze sil vytvořit drtivou převahu na směru hlavního úderu. Na strategii revolučních mas navázal Napoleon Bonaparte, který změnil revoluční způsob vedení války v pravidelný systém a přivedl jej na stupeň vrcholné dokonalosti.

Napoleonova strategická koncepce znamenala nesporný pokrok ve srovnání s neplodnou strategií kabinetních válek 18. století. Engels však postíhl, že nový strategický systém ukázal své slabiny tam, kde se střetl s novou kvalitou, kterou představovala partyzánská válka ve Španělsku v letech 1808—1811 a Vlastenecká válka ruského lidu v roce 1812.

Ve Vlastenecké válce r. 1812 vrchní velitel ruských vojsk M. I. Kutuzov dosáhl vítězství nad Napoleonem především proto, že se střetl s novou kvalitou, kterou představovala partyzánská válka ve Španělsku v letech 1808—1811 a Vlastenecká válka ruského lidu v roce 1812. Kutuzova strategie byla založena na vědomí síly národně osvobozeneckého boje ruského lidu a na narůstání odporu pravidelných armád v průběhu války. Proti Napoleonově strategické koncepci generální (rozhodující) bitvy byla úspěšně uplatněna nová koncepce strategického plánu založeného na řadě bitev spjatých jednotným zámyslem. To byl ve vojenském nový jev, který daleko lépe odpovídal

početnosti armád, jejich rozmístění i rozsáhlému prostoru bojových akcí.

Obdobně jako v oblasti strategie, i v oblasti taktiky dával přednost studiu útočných akcí a kritizoval velitele, kteří byli nerozhodní. Na základě studia historie vojenství Engels zobecnil čtyři způsoby útoku: „První a nejjednodušší je přímý útok rovnoběžným cílem, kdy útočící vojsko rozpoutá okamžitě boj po celé délce fronty od křídla ke křídlu a vybojuje bitvu prostou silou. Druhý způsob je útok křídly, a to buď oběma současně, nebo nejprve jedním a později druhým, přičemž střed zůstává stažen vzadu. Třetí způsob používal při svých bitvách s oblíbenou Napoleon: donutil tak nepříteli, aby oslabil svůj střed posilováním křídel, přitom držel svůj vlastní střed, posílený obrovskými zálohami jezdeckými, stažený vzadu a nakonec vyrazil do mezery v nepřátelském středu a zakončil akci zničujícím úderem. Třetí způsob je útok středem, kdy křídla zůstávají zpět jako záloha. Ze všech způsobů má tento poslední nejvíce nedostatků, používalo se ho jen zřídka a není prý nikdy úspěšný. Čtvrtý způsob, kosý útok — vynalezl Epameinondas a použil ho se skvělým úspěchem u Leukter a Mantinee. Záleželo v tom, že se zaútočilo na jedno nepřátelské křídlo vlastním křídlem, které bylo postupně tajně posíláno, přičemž střed a druhé křídlo zůstávají staženy, ale manévruje se s nimi tak, aby byly pro bránící se stranu stálou hrozbou útoku a aby se jí znemožnilo posilovat své slabé místo až do doby, kdy už je příliš pozdě.“

Engels nepodceňoval ani úlohu obrany, její aktivitu a naznačil dialektický vztah útoku a obrany: „Dějiny nejslavnějších bitev ... ukazují, že tam, kde má napadená armáda tolik pevné a úporné vytrvalosti, že dokáže nezlozvěčně vzdorovat, dokud palba útočníků nezačne slábnout a nedostaví se jako reakce vyčerpání, a zavede pak sama přejít do ofenzivy a zaútočit, je obranná operace nejbezpečnější.“ Tento způsob boje však vyžaduje vysoký morální duch a celkovou připravenost vojsk. Zkušenost učí, že nejčastěji vítězily ty armády, které uměly stejně dobře útočit jako se bránit, přičemž obranu chápaly jako prostředek, který připravuje útok. Naopak nejčastěji utrpěly porážku armády, které spoléhaly pouze na útok nebo obranu.

Podobné zásady zdůrazňoval Engels při rozpracování strategie a taktiky ozbrojeného povstání lidu. Ve své práci „Revoluce a kontrarevoluce v Německu“ zformuloval základní teze marxistického učení

o ozbrojeném povstání lidu. Povstání, řekl Engels, je umění stejně jako válka, a platí tu určitá pravidla postupu a nedbat jich znamená zkázu strany, která se této chyby dopustí. V další části své práce pak ukázal na nejdůležitější pravidla (principy), jimiž se musí řídit revoluční strana při přípravě a vedení povstání.

Na základě ozbrojených povstání proletariátu, zejména ve Francii (1827, 1830, 1832, 1834), v Bruselu (1830), v revolučních letech 1848—1849 Engels rozpracoval podrobně taktiku barikádového boje ve městech. Při tom si podrobně všiml rychlého zastarávání pasivní taktiky barikádového boje v souvislosti s překotným rozvojem bojové techniky, zvláště dělostřelectva. Engels dával přednost otevřenému útoku před pasivní obranou barikád.

Souběžně se studiem zkušeností z ozbrojených povstání Marx a Engels studovali i partyzánskou válku, kterou chápali jako revoluční válku lidu proti cizím okupantům, jako formu ozbrojeného boje v občanské válce proti třídnímu nepříteli a konečně jako formu národně osvobozenecké války lidu v koloniích proti kolonizátorům. Jejich závěry, zvláště ze španělské guerilly, se plně potvrdily i v podmínkách partyzánské války lidu na území, okupovaném armádami fašistického Německa v době druhé světové války, a mají svou platnost i v současných formách národně osvobozeneckého boje proti imperialistům.

Další významnou součástí Marxova a především Engelsova vojenskoteoretického odkazu představují závěry o výstavbě ozbrojených sil. Marx a Engels určili nejen třídně politickou podstatu armády, její závislost na „materiálu lidském a zbrojním“, ale i celou řadu daleko podrobnějších problémů vojenské výstavby. Určitou představu o tom podává Engelsův dopis Weydemeyerovi, v němž ho žádá o literaturu k takovým otázkám jako je elementární taktika, teorie opevnování, ženijních prací vůbec, vývoj zbraní a způsoby jejich použití, druhy vojsk, organizace divizí, armádních sborů a armád, o zásobování a celkovém materiálním vybavení nezbytném pro každou armádu. Většinu těchto problémů žádal v historickém průřezu až do současnosti. Že nezdálo se jen u plánu studia, o tom svědčí řada článků, v nichž Engels hodnotil možnosti armád v období válečných konfliktů. Jsou ukázkou kritického všestranného hodnocení bojových možností těchto armád a ve své metodě neztratily na aktuálnosti ani v současnosti.

Rozsáhlé znalosti vojenské problematiky, odhalení jejího materiálního základu a zákonitostí umožnilo Engelsovi stanovit vědecké prognózy vzniku a vývoje socialistické vojenské vědy, hlavních rysů armády socialistického státu a socialistického vojenství vůbec.

Velmi cenné prognózy ke vzniku socialistické vojenské vědy vyslovil Engels především v práci „Možnosti a perspektivy války svaté aliance proti Francii roku 1852“.

Napoleonský způsob vedení války, který přivedl k životu francouzská buržoazní revoluce, nebude podle Engelse překonán nijakým zázrakem. Nová vojenská věda musí být právě tak nutným produktem nových společenských vztahů, jako byla vojenská věda vytvořená francouzskou buržoazní revolucí nutným výsledkem nových vztahů daných revolucí. Předpokladem napoleonského vedení války byl vzrůst výrobních sil, předpokladem každého nového zdokonalení způsobu vedení války musí být rovněž výrobní síly. Rozvoj výrobních sil je předpokladem skutečné emancipace proletariátu, ale také předpokladem nového způsobu vedení války.

Odhalení materiálního základu nového stupně vojenství umožnilo Engelsovi stanovit řadu rysů revoluční proletářské armády.

Osvobození nové společenské třídy — proletariátu a nejméně zdvojnásobení výrobních sil umožní postavit na obranu revoluce masovou armádu, neboť v případě nutnosti bude možné do armády povolát polovinu až dvě třetiny mužského obyvatelstva. Tento počet poroste s odstraněním protikladných tříd v dané společnosti.

Engels zdůraznil i nutnost vyšší technické vyspělosti takové armády. Obrovské masy vojsk by se mohly těžko pohybovat, soustřeďovat a zásobovat bez husté železniční sítě. Bez elektrického telegrafu nebude možné tyto masy vojsk vůbec řídit.

Při takových masách, zdůraznil Engels, nemůže být strateg a taktik jednou osobou a nutně dochází k dělbě práce. Strategické akce musí být řízeny z ústředního bodu za pomoci telegrafních linek. Taktickou bojovou činnost budou řídit jednotliví generálové.

Engels neváže pohyblivost revoluční armády pouze na daný stav rozvoje výrobních sil a tudíž vyšší technické možnosti, ale chápe je jako výsledek nových společenských vztahů, které zbourají stará privilegia, probudí iniciativu vojáků a dají pro vojenskou službu schopnější lidi (sil-

nější, obratnější, inteligentnější), než mohla dát stará společnost. Engels si uvědomoval, že to vše nebude existovat ihned po revoluci, ale až po delším období.

Vojenskoteoretický odkaz Marxe a Engelse, který položil základ socialistické vojenské vědy, je daleko bohatější. Zvláště ke konci své životní dráhy obrovské množství poznatků vyjadřili řadou cenných prognóz k charakteru příští možné světové války, jejímu průběhu a výsledkům, délce trvání, ztrátám, počtu armád apod. Vyslovili i řadu významných tezí k charakteru armády socialistické společnosti a její obranyschopnosti, revolučním převratům ve vojenství a řadě dalších významných otázek.

Engels, stejně jako Marx, nemohl postihnout všechny problémy vývoje společnosti a vojenství. Jejich dílo nelze studovat jen jako souhrn hotových pouček, které nám zanechali, ale jako metodologický základ vojenské vědy, jako návod a příklad dialektického přístupu, chápání a řešení současných složitých otázek vo-

jenské výstavby. V tom je především význam vojenského teoretického odkazu Marxe a Engelse, zvláště v současné době, kdy vojenství dosáhlo mimořádné komplikovanosti, kdy vyvolává řadu nových otázek vedení ozbrojeného zápasu a výstavby ozbrojených sil, na něž může dát odpověď analýza, založená na pevných základech marxismu-leninismu.

Pro hluboké pochopení závěrů Marxe a Engelse a jejich realizaci v současných podmínkách má mimořádný význam studium Leninova vojenskoteoretického odkazu. Lenin rozvinul Marxův a Engelsův odkaz včetně vojenských závěrů v nové epoše — epoše imperialismu a nastupující socialistické revoluce. Komunistická strana Sovětského svazu v čele s V. I. Leninem řešila poprvé v praxi otázky vojenské výstavby a obrany socialistického státu a vytvořila tak kvalitativně novou socialistickou vojenskou vědu, jejíž převaha nad buržoazní vojenskou vědou se jednoznačně projevila v praxi druhé světové války.

Úloha myšlienkových operácií v spravodajskej praxi

Spravodajská činnosť je procesom zložitej povahy. Okrem nadobudnutých vedomostí vo vojenských školách, predpokladá zapojenie celej psychickej aktivity dôstojníka, motivačnej, postojovej a pamätavej. Nie je len procesom prijímania informácií, ale aj ich spracúvaním. Spravodajská činnosť znamená organizáciu a integráciu skúseností. Nejde tu len o prosté priradovanie elementov skúseností k sebe, ale aj ich zorganizovanie do zmysluplných celkov a ich spojenie s minulými skúsenosťami.

Pravda, ani pri procesoch spravodajského charakteru nemôžeme zanedbať interakciu s myšlienkovými procesmi.

Uplatnenie myšlienkových operácií v spravodajskej praxi

Vojenský spravodajca sa môže orientovať vo svojom prostredí, primerane naň odpovedať a pôsobiť naň vďaka tomu, že je oboznámený s vlastnosťami svojho okolia. Svojimi myšlienkovými operáciami poznáva okolie, zisťuje štruktúru, vlastnosti a vzťahy vecí, napríklad nepriateľských objektov. Myslením zároveň rieši rozličné teoretické i praktické problémy.

Hoci sa myslenie vojenského spravodajcu najvýraznejšie prejavuje pri riešení nejakého problému, má aj iné formy a oblasti uplatnenia. Napr. objekty nepriateľa majú množstvo vlastností, ktoré sa iba rozumom nedajú plne postrehnúť. Len zmyslami by dôstojník vojenského spravodajstva nikdy nepoznal (nepochopil) štruktúru zámyslu nepriateľa, funkcie jeho jednotlivých častí, vzťah medzi bojovou alebo operačnou činnosťou nepriateľa a prostredím, jeho silné a slabé miesta a pod. Jeho myslenie by sa vôbec nerozvíjalo, ak by sa opieralo len o pasívne pozorovania nepriateľských objektov a ich činnosti, ako prebiehajú samy o sebe.

Podstatné vlastnosti a súvislosti nepriateľských objektov sa dajú odhaliť jedine pri aktívnom, praktickom zásahu do ich priebehu a vzťahov (všetkými druhmi priestumu).

Spravodajská prax je zdrojom rozvoja foriem a obsahu myslenia spravodajských dôstojníkov, ale myslenie je najdôležitejším činiteľom zdokonaľovania ich praktickej činnosti. Preto je myslenie spravodajských dôstojníkov spočiatku zapojené iba do vonkajšej činnosti manipulovania s objektami nepriateľa. Postupne sa oddeľuje od praktickej činnosti a stáva sa prostriedkom zložitej profesionálnej praktickej činnosti.

Metódou objavovania nových poznatkov vo vedomí spravodajcov je **pozorovanie** a na jeho základe **tvorenie predstáv**.

Predstavu napr. o možnostiach nepriateľa, alebo o jeho nastávajúcej činnosti si spravodajský dôstojník utvára postupnou **analytickou syntetickou** činnosťou. Predstava spravodajského dôstojníka nevzniká na základe pasívneho vnímania alebo pocho-

penia, ale na základe jeho aktívnej duševnej činnosti vo forme zámerného pozorovania, rozoberania, porovnávania a posudzovania nepriateľských objektov. Dôstojník vojenského spravodajstva si musí uvedomiť aj prípadný rozpor medzi svojou predstavou a skutočným nepriateľom. Zistenie takéhoto rozporu vedie k ďalšiemu poznávaniu, analýze nepriateľských objektov a k spresňovaniu predstavy o skutočnom nepriateľovi. Spravodajská prax však ukazuje, že predstava nestačí, že si treba všimnúť aj ďalšie, doposiaľ nepovšimnuté stránky nepriateľských objektov. Každá predstava sa utvára viac menej pod vplyvom myšlienkového činnosti.

Ďalšou dôležitou súčasťou poznávacieho procesu spravodajských dôstojníkov je **obrazotvornosť**. Obrazotvornosť v spravodajskej praxi umožňuje chápať javy nepriateľa utváraním predstáv o nich podľa rozličných správ a informácií, hlásení, rozkazov a nariadení, ktoré prichádzajú v priebehu bojovej činnosti. Obrazotvornosť spravodajských dôstojníkov má svoje špecifické prejavy v tom, že sa jedná o utváranie predstáv o celkom alebo pomerne neznámych objektoch nepriateľa, podľa ich popisu v bojových alebo spravodajských hláseniach, spravodajských informáciách, i podľa schematického zná-

zornenia, pomocou symbolického jazyka formou taktických značiek a popisov na pracovných a výkazových mapách.

Z praxe vieme, že niektorí dôstojníci majú veľké ťažkosti pri utváraní adekvátnych predstáv tohto druhu. Často prenášajú zobrazenie aj vlastností nepriateľa, ktoré si osvojili vo vojenských školách do predstáv pri cvičeniach a to aj napriek tomu, že sa môžu oprieť o vnímanie o „skutočnom nepriateľovi“ a jeho zobrazenie. Dôstojníci so silným sklonom k fantazírovaniu v záujme dosiahnutia svojho uznania zveličujú alebo znižujú dôsledky konania možného nepriateľa.

Obrazotvornosť je dôležitou tvorivou schopnosťou spravodajského dôstojníka. Zapája sa aj do jeho myšlienkového postupu pri objavovaní nového riešenia, pri stanovení hypotéz o nepriateľovi a pri utváraní plánu vlastnej spravodajskej činnosti.

Spravodajský dôstojník, ktorý svoje stále narastajúce odborné skúsenosti spája s úvahami založenými na znalosti mechanizmu práce rozumu (myšlienkových operáciách) môže za rovnakých podmienok dosiahnuť vyššiu úroveň záverov, než ten, ktorý sa obmedzuje na „živelné“, „nevedomé“ formulovanie myšlienok na základe iba vlastných skúseností.

Formy myslenia pri hodnotení nepriateľskej situácie

Ak skúmame pochod myšlienok spravodajského dôstojníka pri hodnotení nepriateľskej situácie, môžeme vidieť, že jeho spôsob myslenia je vertikálny, kedy jeden systém informácií prechádza do nasledujúceho. Jeho myslenie sa deje v krokoch, ktoré po sebe nasledujú, kde je treba, aby každý krok bol správny, aby každá myšlienková etapa súhlasila. Musíme dodržiavať určitý sled úvah a nie používať informácie, ktoré sú úplne náhodilé.

Môžu to byť tieto kroky:

1. Prvotné oboznámenie sa so všeobecnou situáciou (všeobecné oboznámenie sa s problémom).

2. Skúmanie zvláštnej situácie (porovnanie stavu a charakteru činnosti nepriateľa i vlastných vojsk s pôvodnými správami a s predchádzajúcimi skúsenosťami, štúdium aj iných prvkov situácie, hľadanie a zbieranie najzávažnejších a kľúčových údajov o nepriateľovi).

3. Podrobný rozbor najdôležitejších údajov o nepriateľovi, ich vysvetlenie, stanovenie stupňa hodnotovnosti a spravodajskej hodnoty.

4. Stanovenie príčin, následkov a príčinných súvislostí medzi najzávažnejšími

javmi a objektmi nepriateľa, určenie spôsobov riešenia rozpornosti v týchto vzťahoch a predvídanie ich zmen.

5. Výber optimálneho spôsobu činnosti, určenie tendencií rozvoja situácie a formulovanie hypotézy o nepriateľovi.

6. Spracovanie záverov a ich prednes.

Aj napriek tomu, že táto neúplná schéma myslenia sa v praxi často uskutočňuje, prehliadajú sa pri jej použití základné operácie myslenia — analýza a syntéza, indukcia a dedukcia, abstrakcia a konkretizácia, analógia, stanovenie príčin a následkov a príčinných vzťahov. Tieto základné spôsoby myslenia skúsení spravodajskí dôstojníci používajú bez toho, aby si ich v návale práce pri cvičeniach osobitne hlboko uvedomovali.

Analýza a syntéza sú základnými myšlienkovými operáciami uskutočňovanými v spravodajskej praxi. Tieto myšlienkové operácie majú svoj pôvod v praktickej činnosti a postupne sa osamostatnili v podobe duševnej činnosti.

Analýza je myšlienkové rozčleňovanie celku na časti, vyčleňovanie jednotlivých stránok (vlastností, vzťahov), skutočností a skúmanie každého z nich jednotlivo. Po-

mocou nej môžeme hlboko preniknúť napr. do záujmových javov nepriateľa, nájsť v nich podstatné, určujúce stránky.

Zložitá situácia nepriateľa v boji nemôže byť zhodnotená bez jej predchádzajúceho rozčlenenia na jednotlivé prvky.

Štúdium takto získaného prvku [bojová zostava, rozmiestnenie, bojová činnosť] môže vyžadovať ďalšiu detailizáciu (jednotlivé objekty nepriateľa). Z nich potom spravodajský dôstojník musí nájsť hlavné a podstatné. Stupeň detailizácie môže byť rozličný. Uvedenie si iba vonkajšej viditeľnej stránky objektov, znalosti iba povrchnosti faktov o nepriateľovi, to ešte nie je analýza. Nepriateľ a jeho objekty majú mnoho vnútorných vlastností, ktoré nie sú bežným pozorovaním zistiteľné. Iba poznanie zákonitosti bojovej činnosti, ktoré sa prejavujú u nepriateľa, dovoľuje preniknúť do podstaty jeho sledovaných javov a urobiť čiastočné závery. Údaje, ktorými spravodajský dôstojník disponuje, samy o sebe predstavujú iba materiál pre poznanie príčinných súvislostí, materiál pre prijatie záverov.

Čiastkové závery, utvorené v priebehu analýzy vzťahujú sa priamo k možnostiam a pravdepodobnému zámyslu nepriateľa, ktoré však v tejto etape myšlienkového procesu nemôžeme zodpovedne vysloviť. V danom štádiu myslenia sú možné iba dohady, vyžadujúce odôvodnenie a rozvíjanie. To znamená, že iba na základe analýzy nemôžeme úspešne objasniť možnosti a zámysly nepriateľa. Takto urobené závery by boli jednostrannými a subjektívnymi. Súčasne musíme syntetizovať údaje, ktoré vznikli analýzou. Len na základe takejto myšlienkového práce vznikajú podmienky pre predvídanie nastávajúcej činnosti nepriateľa.

Bolo by však chybou stotožňovať objekty nepriateľa s jeho príznakmi. Bojová činnosť nepriateľa je mnohostranná a preto ju môžeme pochopiť iba po štúdiu v celom súhrne jej jednotlivých stránok, objektov a vzťahov.

Syntéza predstavuje opačný proces myslenia, myšlienkové zjednocovanie, spájanie, zhrňovanie častí a stránok sledovaných javov do celkov a súvislostí. Neznamená však prostú sumarizáciu častí rozčlenených analýzou v celok. Jej základná úloha je v myšlienkovom oživení celku s ujasnením najzávažnejších osobitných stránok jednotlivých prvkov.

Po analýze spravodajský dôstojník syntetizuje situáciu nepriateľa už nie na základe všetkých údajov, podstatných i nepodstatných, ale na základe najzávažnejších, určujúcich charakter daného boja, na

základe čiastkových záverov vyplývajúcich z analýzy. Syntéza poskytuje možnosť rozkryť podstatu bojovej činnosti nepriateľa, stanoviť smery jej rozvoja a konečne aj predvídať.

Analytické a syntetické procesy vzájomne sa podmieňujú, sú navzájom zviazané, prebiehajú v súvislosti a nemôžu existovať každý osamostatnene. Počas analýzy nepriateľa má sa uskutočniť i jeho syntéza a v čase jeho syntetizovania má tu miesto aj analýza.

Aby sme napr. mohli urobiť záver o budúcej protiseči nepriateľa, musíme postupne analyzovať a syntetizovať najrôznejšie údaje o nepriateľovi, vlastných vojskách, teréne, počasí atď. Analýza tu musí prechádzať syntézou. Údaje o vlastných vojskách i o nepriateľovi, osobitne o jeho zálohách, prostriedkoch palebnej podpory, miestach velenia a spojenia, situácia v páse činnosti susedov a charakter činnosti strán atď. sa musia podrobiť analýze a syntéze v najrozličnejšom slede v závislosti od skúsenosti a od závažnosti konkrétnych informácií.

Analýze a syntéze sa podrobujú nie len údaje o situácii. Aby sme nadobudli presvedčenie o pravdepodobnom zámysle nepriateľa, musíme uskutočniť tiež analýzu a syntézu vlastných predpokladov a hypotéz. V závislosti od situácie môže ich byť niekoľko a všetky musíme postupne preskúmať a porovnať.

Činnosť spravodajského dôstojníka v bojových podmienkach sa prejavuje v syntetickom skúmaní situácie nepriateľa a v jej dynamickom vývoji. Na tom, ako hlboko sú odvodené a logicky správne vyjadrené reálne osobitosti vzniklej situácie, od toho závisí jeho úspech. Preto hodnotenie nepriateľa v boji je nepretržitým poznávacím procesom, ktorý prebieha podľa zákonov logického myslenia. Aby si ujasnil možnosti a pravdepodobný zámysel nepriateľa spravodajský dôstojník všestrannou analýzou údajov o stave nepriateľa určuje príčinné súvislosti medzi jeho jednotlivými objektmi.

Netreba dokazovať, že v boji je nevyhnutné úplne preskúmať všetky možné i nemožné varianty jeho vývoja. Z počtu možných variantov nepriateľa spravodajský dôstojník berie do úvahy najzávažnejšie. Z nich sa potom urobí skupiny a vytvoria sa tak podmienky pre analýzu v obmedzenom čase.

Výsledkom takejto myšlienkového operácie bude, že odpadnú akékoľvek dohady, predpoklady sa upevnia a nadobudnú formu hypotéz. V dôsledku toho nadobudne práca spravodajského dôstojníka cieľavedomejší charakter.

Môžeme povedať, že analýza a syntéza tvoria neoddeliteľnú súčasť spravodajskej činnosti vo všetkých etapách hodnotenia situácie nepriateľa. Keď napr. spravodajský dôstojník hodnotí situáciu, rozčleňuje ju na základné prvky, ako je všeobecná situácia nepriateľa, prostriedky jadrového napadnutia, PVO, letectvo, miesta velenia a systémy navedenia a riadenia, pozemné sily a pod. Skúmanie týchto prvkov sa potom deje ďalším rozčleňovaním. Tak napr. prvok pozemné sily sa môže ďalej rozčleňovať na:

- sily nepriateľa v pásme činnosti, prvý, druhý sled, zálohy, tylové objekty atď.;

- možnosti použitia vrtuľníkov a vzdušných výsadvok;

- rôzne opaterenia pre zabezpečenie pozemných vojsk ako palebné postavenia delostrelectva, protitankové riadené strely a prostriedky, zátarasy všetkého druhu;

- hustoty v jednotkách (útvoroch, zväzkoch) v delostreleckých hlavniciach, v tankoch, protitankových prostriedkoch i na jednotlivých smeroch, atď.

Keď spravodajský orgán analyzuje všetky tieto prvky, vzťahuje ich neprestajne k bojovej (operačnej) situácii ako celku, k bojovej úlohe (zväzku, zväzu) a v závere syntetizuje všetky údaje o situácii nepriateľa v podobe jasných záverov ako sú napr. pravdepodobný zámysel nepriateľa a jeho silné a slabé miesta. Výsledkom takéhoto logického postupu môže vzniknúť návrh o nepriateľovi, ktorý sa potom stáva základom pre bojové rozhodnutie veliteľa a podkladom pre plán práce spravodajskejho orgánu.

Z analýzy a syntézy vychádzajú všetky ďalšie myšlienkové operácie. S nimi sú spojené indukcia a dedukcia.

Indukcia znamená myšlienkovú schopnosť postupovať od jedinečného k obecnému. Je to taká metóda uvažovania, kedy oč osobitného, špeciálneho javu alebo prípadu konania nepriateľa dospievame k všeobecnému. Induktívna metóda sa používa vždy, keď sa naskytá možnosť na základe čiastkových informácií o nepriateľovi dojsť k obecným záverom, ako sú napr. možnosti nepriateľa alebo jeho pravdepodobný zámysel.

Predpokladajme, že bojovou činnosťou prvosládových jednotiek bolo zistené číslanie nepriateľského práporu v dotyku (čiastková informácia). Nie je problémom pre spravodajského dôstojníka z tejto informácie určiť príslušnosť nepriateľského práporu k brigáde, divízii, prípadne armádnemu zboru a vyvodiť záver, ktoré útvary

a zväzky sú v prvom slede, kde je druhý sled a na základe toho predpokladať ďalšiu činnosť nepriateľa (obecný záver).

Skúmanie bojových možností nepriateľa v priebehu mnohých cvičení dovolilo spravodajským orgánom formulovať jeho pravdepodobné bližšie a ďalšie bojové úlohy a možné tempá útoku práve na základe induktívnej metódy.

Zvláštnosť indukcie však spočíva v tom, že pre hodnoverné zobecnenie je nezbytné uvažovať o všetkých osobitných prípadoch bez výnimky, to znamená uskutočniť tzv. úplnú indukciu. To je však možné u relatívne nevelkého množstva objektov nepriateľa. Uvažovať o všetkých možných objektoch nepriateľa (o všetkých možných zámysloch) je prakticky nemožné, tým indukcia je neúplná a závery z nej učené sú problematické. Týmto tvrdením nechceme odmietnuť úlohu indukcie v spravodajskej praxi, ale len zdôrazniť nezbytnosť používať indukciu v tesnej súvislosti s dedukciou.

Myšlienkový postup pri hodnotení nepriateľa môže ísť aj opačným smerom od obecného tvrdenia k zvláštnemu, individuálnemu. Takéto usudzovanie sa nazýva **dedukcia**. Aby sa mohla uskutočniť, vyžaduje znalosti všeobecnej situácie nepriateľa, z ktorej sa vyvodzujú potrebné závery.

Dedukcia umožňuje lepšie zdôvodniť záver urobený pomocou indukcie. Ak napr. príznaky nepriateľa svedčia o jeho príprave na protiseč (indukcia), potom obecné zásady uskutočnenia protiseči (jej rozsah, spôsob a postup uskutočnenia) dovoľujú ju zdôvodniť a nájsť nové fakty, ktoré buď potvrdia alebo nepotvrdia záver o prípravách protiseči (dedukcia). Teda, ak indukcia hrá rozhodujúcu úlohu na začiatku hodnotenia situácie nepriateľa (urobenie záverov), potom dedukcia je hlavnou v nasledujúcej etape (zdôvodnenie záverov). Dedukcia dáva hodnoverný záver iba vtedy, ak je východisková situácia pravdivá. Nevysvetľuje však, akým spôsobom vznikla a to nás nutne musí vracieť k indukci. Teda indukcia je možná bez dedukcie, avšak dedukcia nejstuje bez indukcie. V spravodajskej praxi indukcia a dedukcia patria k sebe ako analýza a syntéza.

Myslenie spravodajských dôstojníkov sa uskutočňuje aj na určitom stupni abstrakcie. **Abstrakcia** je myšlienkové vyčleňovanie istých (dôležitých, podstatných stránok javu) a zanedbanie nepodstatných.

Podstata abstrakcie v spravodajskej praxi spočíva v tom, že určitý objekt nepriateľa (jeho vlastnosti, vzťahy) sa myšlienkovým oddelí (odmyslí) od celkovej situá-

cie nepriateľa, od jeho ostatných objektov, ich vlastností, vzťahov a skúma osamostatnene. Používanie abstrahovania je podmienené tým, že skutočná činnosť nepriateľa sa vyznačuje množstvom vlastností, jestvujúcich v zložitom systéme súvislostí, ktorých postihnutie vcelku je prakticky nemožné. Abstrahovanie umožňuje dočasné zjednodušenie situácie, ktoré je nepostrádateľné na preniknutie do jej podstaty.

Spravodajský orgán aby mohol pochopiť konanie nepriateľa, musí zanedbať niektoré údaje a vytiahnúť z jeho zložitej situácie len určité objekty a ich vzájomné pôsobenie, ktoré dohromady vytvoria v jeho mysli najpravdepodobnejšiu verziu jeho budúcej činnosti.

Skúmanie nepriateľa na pracovnej alebo výkazovej mape je tiež abstrakciou.

Abstrakcia je bezprostredne spojená so zovšeobecňovaním. **Zovšeobecňovanie** je myšlienkové zjednocovanie spoločných stránok jednotlivých javov do jedného myšlienkového celku a jeho používanie vo všetkých prípadoch s tými istými znakmi.

Podstata zovšeobecňovania je v tom, že rovnaké (zhodné) vlastnosti a vzťahy nepriateľských objektov abstrahované od množstva rozličných objektov a činnosti nepriateľa sa zhrňujú, zjednocujú a sú potom chápané ako hlavné. Zobecnenie predpokladá, že niektoré nové činnosti nepriateľa sa budú vyvíjať tak isto aj v budúcnosti. Jeho použitie môže viesť v spravodajskej praxi k neúspechu, alebo k zlyhaniu, pri ktorom neobstojí ani námietka, že sa nešlo pri zobčení dosť hlboko.

Široké pole pôsobnosti pri hodnotení nepriateľskej situácie poskytuje **analógia**. Je to taký myšlienkový postup, v ktorom z podobnosti a vzájomnej zhody medzi dvoma javmi (príznakmi) alebo dvoma množinami (príznakov) robí sa záver o podobnosti pre iné javy.

Pri uplatňovaní analógie sa spravodajský dôstojník opiera o znalosti zásad a pravidiel bojovej činnosti a na ich základe sa na začiatku pokúša odhaliť podobnosť alebo zhodu prebiehajúcej situácie s predchádzajúcou. Nejde tu o úplnú zhodu, ale o určitú špecifickú podobnosť. Ak vie, ako skončila predchádzajúca etapa bojovej činnosti nepriateľa, môže usudzovať o priebehu nasledujúcej podobnej etapy.

Stanovenie príčin, následkov a prírodných súvislostí je ďalšou myšlienkovou operáciou používanou v spravodajskej praxi. Ak spravodajský dôstojník správne pochopí príčiny, ktoré nepriateľskú situáciu podmieňujú a zodpovedajúce príčinné súvislosti, môže správne vyhodnotiť možnosti aj pravdepodobný zámysel nepriateľa. Riadi sa pri tom tým, že akákoľvek činnosť nepriateľa, ktorá vyvoláva inú, vystupuje vo vzťahu k nej ako príčina a jej výsledkom je následok. Toto mu dáva možnosť včas si predstaviť vývoj bojovej situácie. Napr. ak spravodajský dôstojník pozná spôsob činnosti nepriateľského delostreleckého oddielu v boji (príčina) môže pre jeho zistenie určiť taký prieskumný prostriedok, ktorý ho včas a úplne odhalí (následok).

Správnosť myslenia spravodajských dôstojníkov závisí nie iba od ich intelektuálnych schopností, ale tiež, od získaných znalostí a návykov. Za rovnakých podmienok prevyšuje spravodajský dôstojník s rozsiahlymi znalosťami málo vzdelaného príslušníka svojho oboru tým, že si dokáže lepšie poradiť s úlohami vyžadujúcimi myšlienkové úsilie a to preto, že má k dispozícii väčšiu zásobu odborných a iných informácií, ktoré tvoria potrebný materiál profesionálneho myslenia. Okrem toho má bohatší systém naučených myšlienkových operácií. Miera metodologickej kultúry môže zvyšovať jeho rýchlosť v riešení závažných profesionálnych úloh.

NIČENÍ RADIOTECHNICKÝCH OBJEKTŮ A PROSTŘEDKŮ NEPŘÍTELE

Bojové sestavy vojsk i zbraňové systémy jsou stále více nasycovány velkým množstvím moderních radioelektronických prostředků různého určení. Řízení vojsk a zbraní je značně závislé na spolehlivé funkci těchto prostředků. **Narušení** jejich provozu (elektronickým rušením či fyzickým ničením) zákonitě způsobí dezorganizaci ve velení vojsk a v řízení zbraňových systémů a ve svých důsledcích může **zásadně** ovlivnit **bojovou činnost vojsk**. Proto bez organizace průzkumu, rušení a ničení těchto prostředků nepříteli a bez ochrany vlastních prostředků před nepřátelským průzkumem, samonaváděcími zbraněmi a rušením bude bojová činnost libovolného druhu vojska značně ztížena a nebudeme moci efektivně použít žádný novější zbraňový systém.

Vzhledem k omezenému množství rušících prostředků organizujeme rušení nepřátelských radioelektronických objektů a prostředků v kombinaci s jejich **ničením** silami letectva, raketového vojska a dělostřelectva, popř. vyčleněnými výsadečnými skupinami.

Ničení radioelektronických objektů a prostředků je tedy nezbytné a velmi důležité. V článku chci vysvětlit úlohu zainteresovaných druhů vojsk při plnění tohoto úkolu v jednotlivých fázích operace.

Organizace ničení radioelektronických objektů a prostředků nepřítele

Při rozpracování opatření k ničení radioelektronických objektů a prostředků nepřítele určujeme:

- nejdůležitější objekty nepřátelského systému řízení;
- potřebný stupeň jejich zničení (umlčení);
- nejvýhodnější doby jejich ničení;
- síly a palebné prostředky k ničení.

Úspěšně ničit nepřátelské radioelektronické objekty a prostředky můžeme pouze při existenci hodnověrných průzkumných údajů o jejich rozmístění.

Průzkum stanoví prostory rozvinutí míst velení a spojovacích uzlů raketových útvarů, svazků či útvarů pozemních vojsk a taktického letectva, radionavigačních prostředků a radiolokačních stanic a rovněž určuje jejich operačně taktické a technické charakteristiky a režimy provozu.

Radioelektronické objekty a prostředky k ničení vyhledávají vzdušné a pozemní průzkumné prostředky (včetně prostředků rádiového a radiotechnického průzkumu) pozorováním, leteckým fotografickým snímkováním, rádiovým zaměřováním, agenturním průzkumem, atd.

Průzkum pozorování vedou elektrooptické, televizní přístroje a infra prostředky, které umožňují určovat umístění, všeobecný druh či typ radioelektronického prostředku a charakter ženíjního vybudování jeho postavení. Při tom zpravidla není přesnost určení polohy (souřadnic) radioelektronických prostředků nepřítele pro jejich ničení palbou dělostřelectva či údery raket dostatečná. K efektivnímu využití útvarů raketového vojska a dělostřelectva je nezbytná tato přesnost určení polohy cílů: 175—200 m při použití operačně taktických raket, 100—150 m při použití taktických raket, 80 m při použití reaktivního dělostřelectva, 30—40 m při použití hlavičového dělostřelectva.

Aktivované radiolokační prostředky zaměřujeme pomocí pozemních stanic radiotechnického průzkumu a vysílací rádiové a radioreléové stanice zaměřují stanoviště rádiového průzkumu.

Vzhledem k tomu, že rádiový a radiotechnický průzkum nezabezpečuje zaměření aktivovaných radioelektronických prostředků s dostatečnou přesností (chyba $\pm 1,5-2,5^\circ$), získané souřadnice zmíněných objektů neodpovídají požadavkům pro střelbu dělostřelectva a raket. Proto se souřadnice, získané rádiovým a radiotechnickým průzkumem, musí upřesňovat leteckými fotografickými snímky, či pozorováním (zrakem) z letounu (vrtulníku) s použitím leteckých fotografických snímků.

Mezi nejdůležitější radioelektronické systémy a prostředky — objekty ničení patří:

- místa velení vševojskových svazů (svazků, útvarů), útvarů jaderného napadení a polního dělostřelectva, oblastní spojovací uzly armádních sborů a divízi;
- střediska a stanoviště řízení a navedení taktického letectva, střediska a stanoviště řízení a uvědomování PVO;
- radiolokační stanice průzkumu pozemních pohyblivých cílů a zabezpečující střelbu dělostřelectva.

Kromě toho můžeme ničit stanoviště rádiového a radiotechnického průzkumu a rušících stanic, přijímací a vysílací střediska.

Radioelektronické prostředky — objekty ničení jsou svým charakterem malorozměrné cíle. Jsou to např. radiolokační stanice průzkumu pohyblivých cílů, stanoviště řízení a navedení letectva a další.

Skupiny radioelektronických prostředků, rozmístěné na větší ploše, např. velitelská stanoviště armádního sboru nebo divize, oblastní spojovací uzel, středisko řízení a uvědomování letectva a PVO a další můžeme charakterizovat jako plošné cíle.

Jedním z kritérií efektivnosti použití těch či oněch bojových prostředků

je stupeň ničení radioelektronických prostředků nepřítele. Přitom pod všeobecně používanými stupni ničení tj. narušení, umlčení a zničení rozumíme:

— narušení — je takové ztížení provozu radioelektronických prostředků, kde se dosáhne porušení provozuschopnosti až u 10 % samostatných prvků cíle;

— umlčení — je přerušování provozu radioelektronického prostředku na dobu delší jak jednu hodinu při zasažení až 30 % prvků daného cíle;

— zničení — je úplné porušení provozuschopnosti prostředku (není možná oprava v polních podmínkách), při zasažení více jak 50 % prvků daného cíle.

Při organizaci ničení radioelektronických prostředků nepřítele určujeme charakter palebné činnosti s přihlédnutím k úkolům, které tyto prostředky plní.

Výběr doby ničení závisí na konkrétní operační a taktické situaci. Tak např. radioelektronická zařízení, zabezpečující používání prostředků jaderného napadení, ničíme ihned po jejich odhalení, a radiolokační stanice malého dosahu (TPS-5, TPS-6, TPS-9), rozmístěné v rotních opěrných bodech nepřítele, ničíme v průběhu palebné přípravy.

Radiolokační stanice průzkumu pohyblivých pozemních cílů středního dosahu (TPS-21, TPS-33 a další) je vhodné ničit do zahájení přesunu našich vojsk (ihned po jejich zjištění). Tyto stanice umožňují nepříteli určovat přesuny a soustřeďování vojsk v období přípravy boje (operace), při útoku z chodu i při přesunu vojsk k protiúderu. Je vhodné, aby je ničilo dělostřelectvo divizí prvního sledu.

Radioelektronické prostředky taktického letectva a PVO, rozmístěné ve střediscích a stanovištích řízení a uvědomování, ničíme v rámci bojové činnosti letectva. Nejintenzivnější činnost proti těmto prostředkům povedeme před vzletem našeho letectva z blízkých letišť a při jeho přiletu do pásma účinné palby prostředků PVO nepřítele. Tato doba činnosti bude shodná se začátkem palebné přípravy. Ničit je bude dělostřelectvo, taktické a operačně taktické rakety a letectvo.

Ničení radioelektronických prostředků PVO nepřítele je obdobně těsně spojeno s činností vlastního letectva.

Abychom narušili nepříteli velení vojskům v nejdůležitějších obdobích boje, budeme ničit jeho rádiové a radioreléové prostředky míst velení a spojovacích uzlů současně se zahájením palebné přípravy útoku. V průběhu boje (operace) sladíme jejich ničení s plněním úkolů vojsk, zejména při zasažení druhého sledu armády do sražení, odrážení protiúderů nepřítele, při protiúderu našich vojsk atd.

Při určování a rozdělování radioelektronických prostředků jako objektů ničení vycházíme z množství ničivých prostředků, jejich možností, efektivity a rychlosti dosažení potřebných výsledků v ničení.

Ničení radioelektronických objektů a prostředků raketovým vojskem a dělostřelectvem

Raketové vojsko a dělostřelectvo může k ničení radioelektronických prostředků nepřítele používat jadernou, klasickou a speciální munici. Raketové útvary použijeme především k ničení důležitých míst velení a velkých skupin radioelektronických prostředků, chráněných prostředky protivzdušné obrany nepřítele.

Operačně taktické rakety ničí zejména tyto cíle: prostředky jaderného napadení (oddíl „PERSHING“ a „LANCE“) s jejich radioelektronickými prostředky, velitelská stanoviště skupiny armád (armády), armádního sboru, střediska řízení bojové činnosti taktického letectva, střediska řízení a uvědomování taktického letectva a PVO, palebná postavení a prostředky řízení PL raket „HAWK“ a „NIKE HERCULES“, uskupení vojsk a jejich radioelektronické prostředky.

Taktické rakety ničí taktické prostředky jaderného napadení a jejich radioelektronické prostředky, stanoviště řízení a uvědomování taktického letectva a PVO, spojovací uzly, skupiny radiolokačních a rádiových stanic, velitelská stanoviště svazků, řídicí stanoviště odpalování jaderných min.

Při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní jsou efektivními prostředky ničení radioelektronických objektů taktické rakety s bojovou hlavici hvězdicového typu (používá Sovětská armáda). Plocha ničení odkryté živé síly jednou raketou dosahuje 5,2–6,3 ha, techniky 3,4–4,2 ha. Plocha ničení třemi raketami dosahuje 1 km².

Používání raket s klasickou náplní k ničení radioelektronických objektů není vzhledem k malé efektivnosti výhodné.

Rakety s jadernou náplní jsou sice nejspolehlivějšími a rozhodujícími prostředky ničení objektů řízení nepřítele, přesto však není použití těchto raket, zvláště k ničení samostatných radioelektronických prostředků nepřítele, vždy výhodné, resp. ani možné. Tyto prostředky budeme ničit souběžně s raketovými údery na místa velení, na prostředky jaderného napadení, místa soustřeďování vojsk a na další vojskové objekty nepřítele.

Nejzranitelnějšími prvky u radioelektronických prostředků jsou anténní zařízení a přístrojové kabiny.

Pro umlčení radioelektronických objektů je vhodné používat vzdušné výbuchy, u nichž je velký poloměr umlčení. Při nich umlčení radioelektronických prostředků (radiolokačních stanic, rádiových stanic atd.) libovolných typů dostatečně zabezpečujeme jadernou náplní řádově 5 kt.

Dělostřelectvo používá k ničení a umlčování radioelektronických objektů a prostředků zbraně ráže 122 mm i větší. Spotřeba granátů závisí na ráži použitého dělostřelectva, vzdálenosti střelby a stupni ukrytí nepřátelských radioelektronických prostředků. Velký efekt může mít použití speciální munice a granátů. Účinnost jednoho speciálního granátu je zhruba rovna devíti tříštivotrhavým granátům na živou sílu v úkrytech.

Nejširší možnosti ničení radioelektronických prostředků a jejich obsluh pomocí speciální munice má reaktivní dělostřelectvo. Ke zničení (umlčení) např. velitelského stanoviště divize stačí jedna salva raketometné baterie.

Radioelektronické objekty umlčujeme jedním až dvěma palebnými přepady. Přitom první přepad je mohutnější s maximálním využitím překvapení. V přestávkách mezi palebnými přepady je palebné střežení metodickou palbou se 1/4 celkové potřeby střeliva, určeného k umlčení cíle. V průběhu boje umlčujeme radioelektronické objekty zpravidla jedním palebným přepadem.

Podle výpočtu k umlčení nekrytých rozmístěného radioelektronického prostředku na 10 minut potřebujeme vyčlenit v závislosti na rozměrech cíle jednu až tři baterie (jednu — při zastřílení a přenosu palby, dvě až tři — při střelbě bez zastřílení).

Při operačně taktických výpočtech počítáme v průměru jednu až tři baterie

na jeden radioelektronický prostředek. K umlčení jednoho nekrytého cíle vyčleňujeme jednu baterii, k umlčení ukrytého cíle — dvě až tři baterie.

Podobným způsobem počítáme všeobecnou potřebu dělostřelectva k současnému umlčení radioelektronických prostředků jako samostatných cílů (objektů), např. v průběhu palebné přípravy na úseku průlomu armády.

Ničení radioelektronických prostředků a objektů letectvem

Ničení pozemních radioelektronických objektů a prostředků nepřítele je jedním z důležitých úkolů frontového letectva. Letecké údery způsobují ztráty a dezorganizaci řízení vojsk, záloh, raketových prostředků, prostředků řízení taktického letectva a protivzdušné obrany nepřítele.

K ničení radioelektronických prostředků používáme stíhací bombardovací letouny, v některých případech i stíhací letouny.

Radioelektronické prostředky můžeme ničit kulometnou nebo kanónovou palbou, neřízenými a řízenými raketami a leteckými pumami jak s klasickými, tak i jadernými náložemi. Velitelská stanoviště divizí a armádních sborů, samostatné spojovací uzly a skupiny radiolokačních, rádiových a radioreléových stanic můžeme ničit i zápalnými prostředky.

Stíhací bombardovací letectvo nejefektivněji ničí průzkumné a naváděcí radiolokační stanice, stílecké radiolokátory, rádiové a radioreléové stanice, spojovací uzly a další radioelektronické objekty a prostředky, které představují malorozměrné cíle.

Stíhací bombardovací letectvo ničí údery na výzvu objekty, rozmístěné v rozvinutých postaveních, nebo na přesunu, popř. samostatně vyhledává cíle, zvláště při umlčování radioelektronických prostředků, jež zabezpečují řízení útvarů raketovými jadernými zbraněmi. Hlavními prostředky ničení těchto objektů jsou raketové a kanónové palubní zbraně.

Plošné cíle, např. spojovací uzly, střediska a stanoviště řízení taktického letectva a další, rozmístěné nekrytě, úspěšně ničíme trhavými, tříštivotrhavými a zápalnými leteckými pumami. Každý objekt (cíl) ničíme až dvěma roji stíhacích bombardovacích letounů. K ničení radiolokačních stanic je zvlášť efektivní použití protiradiotechnických raket se samonaváděcími hlavicemi.

Skupiny radioelektronických prostředků, umístěné v úkrytech polního typu, rovněž velitelská stanoviště divizí a brigád můžeme ničit raketami nebo trhavými pumami. K tomu vyčleňujeme až jednu letku stíhacích bombardovacích letounů na každý objekt.

Při působení proti nepřátelským radiolokačním stanicím leteckými neřízenými raketami potřebujeme 1—2 stíhací bombardovací letouny s 32—64 neřízenými raketami na každý letoun. Např. k zničení střediska řízení a navedení taktického letectva, v jehož sestavě může být 5—6 radiolokačních stanic vyhledávání a navedení, je třeba 10—12 stíhacích bombardovacích letounů.

K narušení řízení protiletadlových řízených střel (PLŘS) je nezbytné ničit radiolokační stanice baterií PLŘS. Palebné postavení baterie PLŘS „HAWK“, v němž jsou radiolokační stanice, zaujímá plochu cca 300 × 400 m. K narušení činnosti PLŘS potřebujeme z pěti radiolokačních stanic a přístrojových obvodů zničit 2—3 objekty. Jeden objekt mohou zničit dva stíhací bombardovací letouny. K umlčení celé baterie PLŘS „HAWK“ potřebujeme celkem šest stíhacích bombardovacích letounů.

Celková potřeba leteckých sil a prostředků k ničení nepřátelských radioelektronických objektů v jednotlivých případech bude záviset na konkrétních podmínkách situace, v první řadě na činnosti systému PVO nepřítele, dále na množství a charakteru cílů, které máme zničit, a konečně na použitých palebných ničivých prostředcích.

Při použití jaderných prostředků prudce vzrůstá efektivnost úderů letectva na radioelektronické objekty nepřítele. Přitom objekty těchto úderů budou především velké skupiny radioelektronických prostředků nepřítele, např. střediska řízení a uvědomování taktického letectva a PVO, velitelská stanoviště armádních sborů a divízií apod.

Při ničení nepřátelských radioelektronických prostředků bude letectvo zpravidla současně používat různé způsoby a prostředky ničení. V řadě případů bude kombinovat údery klasickými prostředky na radioelektronické objekty nepřítele s jadernými údery na jeho objekty PVO a taktického letectva.

Ničení a obsazování radioelektronických objektů a prostředků vysádkovými jednotkami

K ničení radioelektronických objektů a prostředků nepřítele můžeme použít i vysádkové jednotky. Jejich použití bude vždy podmiňovat operačně taktická situace a bude vhodné pouze v těch případech, kdy nebudeme moci dosáhnout potřebný výsledek jinými ničivými prostředky. Např. nemá-li dostatek průzkumných údajů a použití ničivých prostředků nedává uspokojivé výsledky, pak je vhodné k jeho obsazení a zničení použít vysádkovou jednotku.

Nejdůležitějšími objekty, vhodnými k obsazování a ničení těmito jednotkami, mohou být místa velení a radioelektronické prostředky útvarů raketových jaderných zbraní, střediska a stanoviště řízení a uvědomování taktického letectva a PVO. Mezi tyto objekty mohou patřit i spojovací uzly, radiolokační stanice navedení protiletadlových řízených střel a místa velení bojových prostředků PVO.

Víme, že nejzranitelnějšími prvky radioelektronických prostředků jsou vysílače. Při vyřazení vysílače totiž znemožníme předání jakékoliv informace; přitom obnova vysílače je zpravidla mnohem těžší, než např. obnova přijímacího zařízení. Při jejich ničení počítáme s tím, že jsou zpravidla ve větší vzdálenosti od míst velení (10–15 km), čímž se snaží nepřítel zamezit demaskování těchto míst před průzkumem. Přijímací zařízení rozmísťuje většinou bezprostředně na místech velení, popř. v jejich blízkosti.

Koncové stanice radioreléových směrů, krátkovlnné rádiové stanice a troposférické stanice zpravidla rozmísťujeme nedaleko (několik kilometrů) od míst velení. Velmi krátkovlnné rádiové stanice i část krátkovlnných rádiových stanic malého a středního výkonu rozmísťujeme bezprostředně na místech velení. Tyto skutečnosti bereme v úvahu jak při průzkumu jednotlivých prvků systému řízení nepřítele, tak i při organizaci jejich obsazování a ničení.

Prostory a doby vysazení vysádkových jednotek určujeme podle reálného rozmístění radioelektronických objektů a závisí na konkrétní situaci vojsk, množství, významu a charakteru objektů a prostředků, určených k obsazení a ničení. Např. do zahájení útoku budeme tyto jednotky vysazovat obvykle v noci před útokem s úkolem dezorganizovat řízení vojsk nepřítele, znemožnit

nebo ztížit jeho protipřípravu s použitím jaderných zbraní a dalších prostředků hromadného ničení. Budou ničit spojovací uzly, místa velení útvarů raketových jaderných zbraní, střediska a stanoviště řízení a uvědomování taktického letectva a PVO.

Úspěch výsadkových jednotek při ničení radioelektronických prostředků nepřítele v hloubce bude do značné míry podmíněn nejen jejich dovedným použitím, smělou a rozhodnou činností jejich příslušníků, ale i zabezpečením speciálních prostředků průzkumu a ničení radioelektronických objektů. Tyto prostředky musí být malých rozměrů, lehké a nenáročné z hlediska zásobování. Musí umožnit:

- zjišťovat provoz a měřit azimuty aktivovaných radioelektronických prostředků nepřítele k zabezpečení nejkratší cesty vzdušného výsadku či průzkumné jednotky do prostoru rozmístění radioelektronického objektu;

- určovat hlavní takticko-technické údaje radioelektronických prostředků, jejich typ, určení a příslušnost k druhu vojska, zvláště pak takových, jež není schopen zjistit rádiový průzkum frontu (armády).

Vzdušné výsadky udržují spojení s velitelstvím (štábem) pomocí přenosných rádiových stanic, vybavených provozními urychlovači.

Při ničení radioelektronických prostředků budou vzdušné výsadky široce používat přepady a léčky. K napadání přesunujících se radioelektronických objektů (při jejich přemisťování do nových postavení) používají přepady v síle družstva až roty. V některých zvláštních případech mohou mít tyto jednotky, posílené specialisty, za úkol i demontovat a odebrat jednotlivé bloky, zvláště u nových, dosud neznámých, radioelektronických prostředků nepřítele.

Radioelektronické prostředky nepřítele mohou obsazovat a ničit i vzdušné výsadky, vysazované k plnění jiných úkolů, a to speciálně vyčleněnými skupinami v průběhu nebo po splnění hlavního úkolu.

POZNATKY Z OPERAČNÍCH CVIČENÍ

Rostoucí složitost přípravy a vedení operací zákonitě vede k dalšímu zvyšování nároků na práci štábů, jako orgánů velení. V současné době zdůrazňujeme, že v budoucí válce bude docházet k určitému vzájemnému souboji štábů válečných stran. Úspěch operace a boje nebudou dosahovat jen lépe připravená vojska, ale do značné míry bude záviset na přesné a sladěné práci štábů, na jejich schopnosti správně vyhodnotit situaci, zpracovat potřebné návrhy velitelů, zplánovat bojovou činnost a zabezpečit nepřetržité velení vojskům. Proto tak zdůrazňujeme význam dalšího zdokonalování práce štábů a dalšího zkvalitňování úrovně velení vojskům. Zdokonalení práce štábů vytváří totiž nezbytnou podmínku pro efektivní využití bojové síly našich vojsk.

Jednou z nižších forem přípravy štábů jsou **štábní nácviky**, které organizujeme buď periodicky nebo před plánovanými cvičeními. Podle učebních cílů, úkolů a odborné úrovně příslušníků štábů dílčí nácviky probíhají na jednotlivých odděleních štábů, kdy procvičujeme funkční povinnosti důstojníků štábů, praktické propočty, používání technických pojítek, zpracovávání bojové dokumentace apod.

Při společných nácvicích sladujeme práci celého štábu a to buď na mapách, nebo v terénu. Nácviky mohou být vícestupňové, v trvání 8–24 hodin. Podle dosavadní praxe pro ně určujeme užší tematiku, která umožňuje procvičit konkrétní úkol a řešit několik otázek podrobně (např. výjezd z posádky po vyhlášení bojového poplachu, organizace OPZHN, přenesení velení z jednoho velitelského stanoviště na druhé apod.).

U některých štábů se osvědčily společné štábní nácviky, které začínají zpravidla vyhlášením bojového poplachu. Při nich řešíme ucelenou problematiku. Výchozí materiály pro nácvik zpracovává nadřízený štáb, který toto zaměstnání též řídí. Nadřízený velitel v roli řídícího zaměstnání vyslýchá zpravidla k jednotlivým situacím návrhy příslušných funkcionářů a tím může konkrétně ovlivňovat přípravu i hodnotit celkovou úroveň daného štábu.

Na některé komplexní štábní nácviky vyvádíme operační skupiny všech stupňů velení současně (od generálního štábu do pluků vto). Tyto nácviky trvají 4 až 6 hodin a při nich řešíme základní otázky organizace velení po vyhlášení bojového poplachu. Operační skupiny mohou po bojovém poplachu zaujmout velitelská stanoviště a procvičit některou dílčí otázku činnosti tohoto období. Současně můžeme prověřit spojení na všech stupních velení, organizaci PVO jednotlivých míst velení a další druhy zabezpečení.

Operační cvičení jsou jednou z nejvyšších forem přípravy štábů, jejich

cílem je sladit jednotlivé stupně velení, velitelství a štáby operačních svazů vcelku a zdokonalit znalosti a praktické návyky generálů a důstojníků polních štábů při řešení základních otázek přípravy operace a organizace velení. Na těchto cvičeních mají všichni generálové a důstojníci vykonávat funkce podle svého předurčení.

Zpravidla operační cvičení probíhají za účasti plně obsazených štábů polních velení, někdy cvičí pouze operační skupiny těchto štábů. Cvičení probíhají vesměs v terénu s částečným vyvedením vojsk nebo se značkovánými vojsky a spojovacími prostředky, abychom mohli procvičit organizaci velení při aktivní činnosti prostředků radioelektronického boje.

V poslední době se osvědčilo na některých operačních cvičeních vytvářet při ředitelství cvičení skupinu generálů a důstojníků, která řeší všechny zásadní otázky činnosti pravděpodobného nepřítele. K jednotlivým situacím přijímají rozhodnutí, která tvoří podklad řídicímu cvičení k další rozehře cvičení.

Operační velitelско-štábní cvičení v terénu považujeme za vyšší formu přípravy velitelů a štábů a jejich cílem je nejen zdokonalit sladěnost práce všech stupňů, ale prověřit schopnost řídit bojovou činnost podřízených štábů a vojsk ve složitých podmínkách.

Při přípravě cvičení na jednotlivých stupních vynakládáme poměrně značné úsilí na rozpracování zámyslu, hluboce promyšlíme operační rámec cvičení, i když podstatně někdy neovlivní procvičení daných otázek v průběhu vlastního cvičení. Jednou z cest, jak ušetřit práci podřízeným štábům a současně je ovlivnit při cvičení, je příprava cvičení, štábních nácviků a podobných zaměstnání na několika stupních velení současně podle jednoho operačního zámyslu. Obdobný postup můžeme uplatnit i při zpracování taktických cvičení. Tento způsob jsme dříve používali u našich některých štábů, podstatně pomohl v přípravě cvičení i usměrňoval podřízené v řešení učebních úkolů.

V posledních letech často **spojujeme velitelско-štábní cvičení s taktickými cvičeními**, což umožňuje cvičícím velitelům a štábům získávat v širší míře praktické návyky v řízení bojové činnosti vojsk a prakticky prověřovat správnost operačních propočtů a rozhodnutí. Při štábních nebo velitelско-štábních cvičeních se někdy cvičící snaží určovat nereálné úkoly vojskům, bez ohledu na konkrétní podmínky terénu, charakter a sílu nepřítele apod. To se projevuje zejména při plánování přesunů vojsk, která při prověrkách nebo taktických cvičeních mají někdy plnit v praxi nereálné úkoly (pak se např. stane, že místo plánovaného přesunu na vzdálenosti 250 km ujedou ve skutečnosti vojska podle tachometru 320—350 km).

Uvedené nedostatky nemůžeme odstranit např. při velitelско-štábních cvičeních, která spojujeme s ukázkami, nebo při nichž vyvedeme pouze značkováná vojska. Při účasti značkováných vojsk sice můžeme zčásti prověřit rychlost pronikání rozkazů a hlášení mezi jednotlivými stupni velení, avšak nemůžeme reálně přezkoušet možnosti vojsk při vedení bojové činnosti. Cvičící velitelé a štáby mohou těmto vojskům velet mnohem rychleji a snadněji, než jednotkám a útvarům s plnými počty. Dále se všichni zaměřují jen na značkováná vojska, což se negativně projevuje v jejich celkové činnosti.

Z tohoto hlediska je vhodné častěji organizovat velitelско-štábní cvičení jako víceetapňová, za účasti nejméně tří až čtyř stupňů velení, abychom mohli reálněji procvičovat organizaci velení.

Při řízení cvičení neměli bychom narušovat navyklý systém práce štábů, který vyplývá z předem rozpracovaných metodik jejich činnosti, vzájemně na sebe navazuje na jednotlivých stupních velení. Je proto vhodné podle těchto „metodik“ vyslýchat i návrhy cvičících. Tím nebudeme rušit plynulost práce štábů, které se mohou připravovat pro skutečnou práci v poli.

Dosavadní praxe „dokladování“ vede často k tomu, že na grafické dokumenty uvádíme všechny základní údaje písemně, aby příslušný funkcionář měl možnost bez podrobných poznámek přednést své návrhy nebo rozhodnutí. Je zřejmé, že ve skutečné bojové situaci nebude mít nikdo možnost učit se z paměti své návrhy, jak k tomu často dochází při cvičeních. Příčina tkví v tom, že se někteří funkcionáři obávají přednést návrhy podle připravených poznámek, poněvadž to nedělá „dobrý dojem“ na řídícího cvičení.

Jedním z důležitých faktorů, který podstatně ovlivní úspěšné vedení operace a boje, je spolehlivá činnost zpravodajských orgánů. Někdy při cvičeních dochází k podceňování možnosti nepřítele a přeceňování vlastních možností při odhalování zámyslu nepřítele a zjišťování údajů o jeho složení. Cvičícím dáváme podrobné údaje o nepříteli, což není reálné a zkresluje představu o vlastních možnostech. Vždyť např. ve Velké vlastenecké válce bylo k dispozici relativně mnohem více času na přípravu operací a boje, přesto však měly zpravodajské orgány někdy problém se získáním nových údajů o nepříteli. Víme, že se např. v této době dařilo zjistit v obraně jen 25–30 % cílů u nepřítele. V současných podmínkách se ještě zostřil rozpor mezi možnostmi palebných prostředků a možnostmi zjistit nepřátelské cíle s určením jejich souřadnic.

Chceme-li zvítězit, musí být naše činnost rychlejší a kvalitnější, než u nepřítele. To platí jak o práci velitelů a štábů, tak i o bojové činnosti vojsk. V souvislosti s urychlením práce štábů snažíme se ji racionalizovat. Zavádíme typizovanou dokumentaci, avšak dále zpracováváme rozsáhlé dokumenty, časově velmi náročné, které neodpovídají soudobým požadavkům. Tuto situaci jsme již mnohokrát kritizovali, avšak jen pomalu se nám daří zbavovat vžitých návyků. Stále zpracováváme rozsáhlé písemné dokumenty, obsahující vžité fráze a formulace, které jsme se naučili před řadou let ve vojenských akademích a školách.

Při racionalizaci práce našich štábů bude účelné více přiblížit jejich mírovou práci válečným požadavkům, zatímco v nynější praxi tyto dvě oblasti od sebe přísně oddělujeme. Máme-li se v míru připravovat na válku, měli bychom se snažit i v denní mírové práci o vyhotovování stručných a přehledných dokumentů. Zatím se však zaměřujeme někdy na rozpracování obširných materiálů, ve kterých se snažíme o vybroušenou stylistiku a někdy nám „utíká“ obsah.

Totéž platí i o grafické dokumentaci, která vyžaduje často zdlouhavou práci na tabulkách, písemných doplňcích a nadpisech, přestože by měla přehledně a stručně vyjádřit základní údaje z rozhodnutí velitele nebo o situaci. Namísto náročných kreslířských prací bychom se měli snažit zpracovávat stručné grafické dokumenty, doplněné přiloženou legendou, kterou běžně používají štáby Sovětské armády. V této je písemně zpracováno vše, co jsme nemohli zahrnout na mapu. Takový dokument zpracováváme i v míru, např. jako přílohu k mapě zámyslu cvičení.

K urychlení pracovního procesu ve štábech by jistě přispělo i přehodnocení rozsahu zpracovávaných dokumentů, odstranění zbytečných materiálů, které mnohdy dublují údaje v jiných dokumentech a časově nadměrně zatěžují štáby, přestože nejsou nezbytné pro vlastní řízení bojové činnosti vojsk.

Máme-li přehodnotit práci našich štábů z hlediska požadavků soudobých operací a boje, měli bychom se oprostít od vžitých představ a názorů a hledat nové cesty a způsoby naší činnosti.

Ještě několik poznámek k **obsahovému řešení některých problémů** při operačních cvičeních.

Podle poznatků z Velké vlastenecké války, kdy probíhala řada operací k obklíčení a zničení nepřítele, měla obklíčující vojska někdy značnou číselnou převahu a přesto ničení obklíčeného uskupení nepřítele trvalo mnohdy značně dlouhou dobu. Při našich cvičeních ukládáme někdy vojskům **nereálné úkoly** k obklíčení a zničení silného uskupení nepřítele v hodnotě několika divizí během dvou až tří dnů. Tyto úkoly vyžadujeme i při vedení operací bez použití jaderných zbraní, kdy je téměř rovnocenný poměr sil obou stran. Takové podceňování pravděpodobného nepřítele, jeho bojové hodnoty a palebných možností zkresluje představy cvičících vojsk a bylo by ve válce draze placeno krví našich vojsk.

Obdobné podceňování nepřítele můžeme někdy vidět při výpočtech poměru sil bojujících stran, které zpravidla děláme postaru, kdy počítáme „klasický poměr sil“.

V současné době již nemůžeme při hodnocení poměru sil obou stran vycházet ze zjednodušených předpokladů, které mohly stačit v minulosti. Dnes je každému jasné, že nemůžeme srovnávat např. svazky, které mají naprosto rozdílné počty tanků nebo bojových vozidel pěchoty, nebo prapory s naprosto odlišnou palebnou silou. Také dřívější způsob výpočtu poměru sil v tancích obou stran nedává reálnou představu o skutečných bojových možnostech vojsk. V našich štábech se již vžilo v některých případech hodnocení palebných možností všech tanků a protitankových prostředků při ničení tanků a obrněných cílů nepřítele. Tento postup nyní nezabezpečuje reálnou představu o celkových možnostech ničení obrněných cílů obou stran všemi soudobými protitankovými prostředky, včetně bitevních nebo protitankových vrtulníků a všech druhů protitankových zbraní, s přihlédnutím ke koeficientu pravděpodobného ničení tanků.

V tomto směru bude účelné více využít našich vědeckých a výzkumných pracovišť, která by měla rozpracovat metodiku výpočtu poměru sil obou stran s využitím výpočetní techniky a podle bojové techniky, používané v moderních armádách.

V souvislosti s vytvářením reálné situace na bojišti je vhodné připomenout si zvýšenou úlohu **letectva** při vedení soudobé bojové činnosti. V některých případech při cvičeních ještě nedoceňujeme vliv letectva na vedení bojové činnosti pozemních vojsk, zvláště při vedení operací bez použití jaderných zbraní. Zapomínáme na velkou palebnou sílu letectva při ničení velitelských stanovišť, tanků a dalších obrněných vozidel, mostů, skladů apod. s použitím soudobých bojových prostředků, které jsou velmi účinné a s využitím moderních prostředků navádění na cíl i velmi přesné. Letectvo může svojí činností podstatně ovlivnit průběh operací a bojů pozemního vojska, způsobovat jim značné ztráty, zdržovat je na přesunech apod. V tomto směru je dostatek

poznatků z 2. světové války, na které často při našich cvičeních zapomínáme a také poznatků z bojů na Blízkém východě a ve Vietnamu.

Studujeme-li zkušenosti sovětských velitelů a štábů z Velké vlastenecké války, můžeme se často přesvědčit, jak ohromný důraz kladli na **operační maskování** všech operací. Operační maskování neztratilo svůj význam ani v soudobých podmínkách, kdy nepřítel má mnohem účinnější technické prostředky průzkumu. Tato skutečnost naopak vyžaduje, abychom zdokonalovali naše formy organizace operačního maskování a kladli na tuto činnost mnohem větší důraz, než doposud.

Pravděpodobný nepřítel zavádí do výzbroje armád stále **nové moderní bojové prostředky**, které ovlivňují způsoby vedení operace a boje. Je to např. široké použití aeromobilních jednotek a útvarů, bitevních vrtulníků a vojenského letectva vůbec, podstatné zvyšování počtů protitankových prostředků do výzbroje jednotek i svazků nepřítele, posilování protivzdušné obrany vojsk, používání nových forem při prostorovém minování v boji proti tankům apod. Všechny tyto nové prvky bychom měli mnohem podrobněji studovat a snažit se hledat účinná opatření v boji proti těmto zbraním a novým formám boje. Jednou z cest je širší zavádění těchto poznatků do našich cvičení. Vždyť např. zvýšení počtů protitankových prostředků u nepřítele ovlivní i vedení bojové činnosti našich tankových útvarů a svazků, které nebudou moci, tak jako dosud, působit zcela samostatně bez motostřeleckých jednotek a útvarů. Bude zřejmě nutné, aby každý tankový prapor a pluk bojoval v úzké součinnosti s motostřeleckými organickými jednotkami vyzbrojenými bojovými vozidly pěchoty, popř. převáženými přímo na tancích jako tankový výsadek, i když jsme v minulosti již od tohoto způsobu upustili.

Použití chemických zbraní plánujeme někdy decentralizovaně, bez přihlídnutí k zámyslu vedení operace a boje bez efektivního využití jejich účinků. Není přece účelné rozptylovat jednotlivé údery chemických zbraní do celé hloubky sestavy nepřítele bez přihlídnutí k určitému směru, na který chceme soustředit úder, který má vyřadit celý útvar nebo svazek nepřítele.

Při plánování **použití jaderných zbraní** se nám někdy nedaří všestranně zhodnotit předpokládané účinky těchto úderů na terén, který může být zejména v lesnatém a horském prostředí natolik zničen, že sníží tempo útoku našich vojsk.

Vlastní rozehra jaderných úderů nepřítele probíhá tak, že jsme schopni vždy správně stanovit všechny údery s potřebnými parametry a na základě takto zjištěných údajů procvičujeme odstraňování následků jaderných úderů a obnovení bojeschopnosti vojsk. Zapomínáme však, že bez technických prostředků bude velmi nesnadné vizuálně upřesňovat epicentra jaderných úderů. Vždyť každý pozorovatel bude hlásit zjištěný jaderný úder ze svého stanoviště na základě subjektivního pozorování. Při soustředění všech údajů z jednotlivých stanovišť může dojít k tomu, že počet hlášených úderů převyší počet skutečných úderů. Zkušenosti z některých armád ukazují, že počet takto zjištěných úderů byl 3 až 4X vyšší, než skutečný počet imitovaných úderů. Bude proto vhodné tento způsob si prověřit při některém divizním taktickém cvičení.

V článku jsem se pokusil uvést některé poznatky z operačních cvičení, zejména pokud jde o metodiku jejich řízení a o některé obsahové otázky. Jistě dají podnět k diskusi, která může přispět k jejich vyřešení.

ARMÁDNÍ RAKETOMETNÁ SKUPINA

V průběhu některých větších cvičení naší armády došlo k vytvoření armádní raketometné skupiny (dále jen ARMS). Toto řešení bylo v souladu se situací dělostřelectva cvičící armády a předcházelo mu posílení armády raketometnou brigádou, v sestavě čtyř raketometných oddílů po 18 raketometech 122 mm vz. 70. Velitel armády se v podstatě správně rozhodl na návrh náčelníka RVD armády tuto posilovou brigádu nerozdělovat, ponechat si ji še své přímé podřízenosti a využít ji k plnění důležitých úkolů armádního významu.

Ukázalo se však v dalším, že takové řešení není bez problémů. Těžkosti vznikaly zejména při velení skupině, zadávání úkolů a efektivním využívání jejích palebných a manévrových možností.

V článku chci přispět k řešení některých z hlavních otázek bojového použití ARMS, ukázat na možnosti jejího zasazení a dát podnět k výměně názorů na otázky, které se mohou v dalším vyskytnout, nebo které lze řešit různým způsobem, v závislosti na podmínkách vzniklé situace.

Bojové možnosti a úkoly ARMS

Bojové možnosti raketometné skupiny jsou dány zejména jejím složením, povolenou normou spotřeby munice a takticko-technickými parametry bojové techniky.

Předpokládáme, že skupinu tvoří již zmíněná raketometná brigáda z frontové dělostřelecké divize. Její čtyři oddíly mají celkem 72 raketometů vz. 70 a povolená spotřeba munice do bližšího úkolu armády jsou čtyři salvy, tj. 1,3 palebného průměru.

Palebné možnosti skupiny můžeme ohodnotit podle **tabulky 1** (možnosti umlčování, příp. ničení různých cílů) s tím, že na jeden den operace připadá asi jedna salva brigády (čtyři oddílové salvy). K porovnání palebných možností raketometných jednotek s možnostmi hlavního dělostřelectva v relativně srovnatelných podmínkách může posloužit **tabulka 2**. [Porovnání palebných možností při střelbě na různé cíle oddíly s různou dělostřeleckou bojovou technikou.]

Obě tabulky dokazují již známé poznatky z používání těchto raketometů, zejména skutečnost, že raketometné prostředky s obvyklou (tříštvrtihavou) municí nejsou vhodné k umlčování nebo ničení objektů s charakterem kryté živé síly, ale mají značné přednosti při umlčování objektů s charakterem živé síly nekryté. Kromě toho má velký rozptyl, který neumožňuje efektivní palbu

MOŽNOSTI UMLČOVÁNÍ (NIČENÍ) RŮZNÝCH CÍLŮ

Druh cíle	Norma na umlčení (ran)	Salva			Možnosti (objekt, ha) při					
		baterie	oddíl (3 bat.)	brigáda (4 odd.)	jedné salvě			dvou salvách		
					bat.	odd.	brig.	bat.	odd.	brig.
Zničení odpalovacího zařízení	360	240 ran	720 ran	2880 ran	—	2	8	1	4	16
Umlčení baterie samohybných obrněných děl	400				—	2	7	1	3	14
Krytá živá síla a palné prostředky v opěrném bodě předem vybudované obrany	240 r na 1 ha ¹⁾ (s ohledem na pozn. 3840 ran)				16 ha 6% 19% 75% 11% 38% normy					24 ha
Krytá živá síla a palné prostředky, tanky a OT v opěrném bodě spěšně zaujaté obrany, v prostoru soustředění, ve vyčkávacím nebo výchozím prostoru	180 ran na 1 ha ¹⁾ (s ohledem na pozn. 2880 ran)				16 ha 8% 25% 100% 17% 50% normy					32 ha
Nekrytá živá síla a palné prostředky v prostoru soustředění, vyčkávacím nebo výchozím prostoru	8 ran na 1 ha				30	90	360	60	180	720
VS v krytech	240 ran na 1 ha ¹⁾				16 ha 6% 19% 75% 11% 38%					24
VS nekryté nebo v automobilech	20 ran na 1 ha				12	36	144	24	72	288
Pochodové proudy	salva oddílu				—	1	4	1 70% normy	2	8

Poznámka: ¹⁾ Minimální plocha cíle – 400 × 400 metrů = 16 ha.

POROVNÁNÍ PALEBNÝCH MOŽNOSTÍ PŘI STŘELBĚ NA RŮZNÉ CÍLE RŮZNÝMI TYPY DÉLOSTŘELECKÉ BOJOVÉ TECHNIKY
(Dálka střelby 15 km)

Druh cíle	Ráže	Norma	Celková spotřeba	Možnosti oddílu (18 hlavních)					Možnosti oddílu (spotřeba 0,7 pp)			Poznámka
				Spotřeba na dělo		Doba střelby (min., s)	Hmotnost ran v cíli (t)	Hmotnost trhavé náplně v cíli (t)	Celkem ran	Doba střelby (min., s)	Palebná možnost (ha, objekt)	
				ks	pp							
Zničení odpalovacího zařízení	100K	540	810	45	0,6	9 min.	12,6	1,183	- pro 100K – 1008 ran - pro 152KH – 756 ran - pro 122RM – 1440 ran - pro 100K – 13 minut - pro 152KH – 16 minut - pro 122RM – 3 minuty	1 objekt	+ 24% normy	
	152KH	200	200	11	0,2	3 min.	8,7	1,290		3 objekty	+ 75% normy	
	122RM	360	360	sa9RM	0,15	20 s	24	2,304		4 objekty		
Umlčení baterie samohybných obrněných děl	100K	720	1080	60	0,75	15 min.	16,8	1,577		1 objekt	+ 29% normy	
	152KH	270	405	23	0,4	7 min.	17,6	2,612		1 objekt	+ 85% normy	
	122RM	400	400	sa10RM	0,18	20 s	26,6	2,560		3 objekty	+ 60% normy	
Krytá živá síla a palebné prostředky v opěrném bodě předem vybudované obrany (300 × 300 metrů)	100K	320	2880	160	2,-	157 min.	44,9	4,205		2,1 ha		
	152KH	150	1350	75	1,2	50 min.	58,7	8,708		3,3 ha		
	122RM	240	3840*)	5sa/od.	1,7	86 min.	255,7	24,576		16 ha	37% normy	
Nekrytá živá síla a palebné prostředky v prostoru soustředění, vyčkávacím nebo východním prostoru (16 ha)	100K	30	720	40	0,5	8 min.	11,2	1,051		22,5 ha		
	152KH	15	360	20	0,3	5 min.	15,7	2,322		33 ha	Poznámka: *) Minimální plocha cíle 16 ha	
	122RM	8	128	sa3RM	0,05	20 s	8,5	0,819		180 ha		
VS v krytech (300 × 300 m)	100K	320	4320	240	3	216 min.	67,4	6,307		2,1 ha		
	152KH	150	2025	113	1,9	110 min.	88,1	13,061		3,3 ha		
	122RM	240	3840*)	5sa/od.	1,7	86 min.	255,7	24,576		16 ha	37% normy	
VS nekryté nebo v automobilech (300 × 300 m)	100K	80	1080	60	0,75	15 min.	16,8	1,577		8,5 ha		
	152KH	40	540	30	0,37	10 min.	23,1	3,483		12,4 ha		
	122RM	20	320*)	sa8RM	0,15	20 s	21,3	2,048		72 ha		
Pochodové proudy	100K	180	270	15	0,19	2 min.	4,2	0,394		3 objekty	+ 73% normy	
	152KH	110	165	9	0,15	2 min.	7,2	1,064		4 objekty	+ 55% normy	
	122RM	sa/od.	720	18	0,33	20 s	48	4,609		2 objekty		

Poznámka:
*) Minimální plocha cíle 16 ha

na cíle malých rozměrů. Vhodnými cíli proto budou např. jednotky a útvary v prostorech soustředění, ve vyčkávacích nebo výchozích prostorech, velitelská stanoviště spěšně zaujatá, v automobilech, pochodové proudy, ale také odpalovací zařízení raketových prostředků, dělostřelecké baterie tažené nebo samohybné neobrněné, naváděcí střediska, uskupení prostředků REB apod.

Mimořádnou předností, která vyniká hlavně při postřelování skupinových cílů větších rozměrů, je krátký časový interval, potřebný k odpálení požadovaného množství střeliva na daný objekt. Jde ostatně o přednost, která proslavila tento bojový prostředek již ve Velké vlastenecké válce a již vděčí raketomety za další rozvoj a využití i v současné době. Schopnost dopravit na cíl během několika desítek sekund plánovaný počet ran (většinou jde o tuny munice) je u raketometů vz. 70 umocněna možností odpálit z téhož raketometu do 3 minut na týž objekt další salvu a tak znásobit umlčovací účinek v cíli, nebo snížit potřebu odpalovacích zařízení při splnění úkolu v cíli.

K vysokému hodnocení bojových možností těchto raketometů přispívá zejména schopnost rychlého manévru nejen palbou, ale také pohybem. Jednotlivý raketomet je schopen po příjezdu do palebného postavení zahájit palbu do 3 minut, přemisťovat se po udržovaných komunikacích rychlostí až 80 km/h. Maximální dostřel 20,4 km umožňuje ničit cíle v celém útočném pásmu jedné divize na hloubku kolem 15 km, resp. odpovídající cíle na směru hlavního úderu armády. Uvedená hloubka ničení obsáhne celý první sled divize nepřítel, jeho dělostřelectvo včetně taktických prostředků jaderného napadení a hlavní místa velení.

Při zasazování raketometných jednotek bereme v úvahu i některé zvláštnosti těchto bojových prostředků, které mnohdy nepříznivě ovlivňují jejich bojové použití. Je to hlavně relativně velký rozptyl, charakteristický pro raketometnou techniku a převyšující rozptylové parametry hlavního materiálu. Dále jsou to podstatně výraznější demaskující příznaky jak vlastní techniky (rozměry), tak zejména palebných postavení při odpálení. S těmito vlastnostmi musíme počítat a vzhledem k nim upravovat taktické použití a výběr cílů.

Bojová sestava a zásady bojového použití a velení

Bojová sestava ARMS se skládá z velitelskopozorovacího stanoviště skupiny, bojových sestav jednotlivých raketometných oddílů, VS skupiny (rmb) a v některých případech i z pozorovatelné skupiny. Bojová sestava má vytvářet optimální podmínky pro plnění bojových úkolů, zejména palebných, pro pružné a spolehlivé velení a to jak podřízeným, tak i pro spojení s nadřízeným štábem (armády), příp. i se štáby svazků, v jejichž pásmu skupina plní palebné úkoly. Dále je důležité vhodné rozmístění v terénu s cílem zvýšit odolnost prvků sestavy před účinky zbraní hromadného ničení i působení nepřítel jinými prostředky. S ohledem na výjimečné palebné možnosti raketometných jednotek má bojová sestava skupiny umožňovat maximální využití palebné síly raketometů, jednotek i celé skupiny.

Prostor rozmístění ARMS představuje v terénu značnou plochu. Vychází-li z prostoru rozmístění jednoho oddílu o třech bateriích, u kterého se počítá s plochou asi 4×3 km, z potřeby dodržet rozestupy mezi oddíly v hodnotě 2–4 km, současně však i zásady, že skupina musí být schopna centralizovat palbu většiny svých prostředků do prostoru předpokládaných cílů, ne-

zbývá než rozmístit skupinu o čtyřech oddílech na ploše asi 10—15 km šířky a 4—6 km hloubky (viz obr. 1). Vzdálenost od předního okraje je vhodné dodržet v hloubce 4—6 km, tedy v prostoru za postavením DDS. V některých případech bude účelné dočasné předsunutí jednotlivých oddílů až do prostoru rozmístění plukovních dělostřeleckých skupin, tj. 2—4 km.

Tyto zásady nechápu jako šablonu. Za rozhodující považuji požadavek optimálního splnění palebného úkolu.

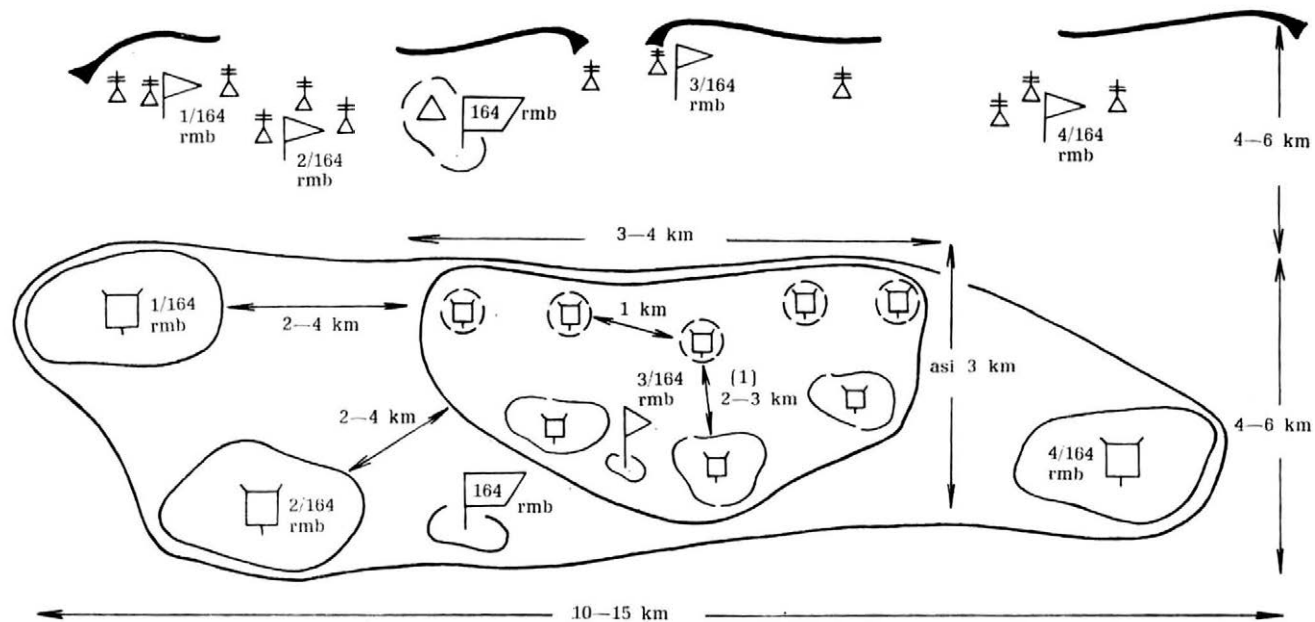
Na cvičeních často vzniká otázka, zda je výhodné udržovat skupinu celistvou nebo ji rozdělit na dva směry tak, aby tyto části skupiny mohly bezprostředněji podporovat a posilovat palebnou sílu dvou, příp. i tří divizí. Nelze vyloučit situaci, kdy takové řešení přinese určité výhody, ať již ve využití palebné síly nebo při velení skupině (oddílům skupiny). Tím však narušíme základní princip a smysl vytvoření této raketometné skupiny, tj. dát veliteli armády do ruky mohutný palebný prostředek k řešení rozhodujících úkolů armádního významu. Myšlenka rozdělovat ARMS není tedy progresivní tendencí při rozdělování a uskupování dělostřelectva. Kladně hodnotím i rozhodnutí velitele fronty, který si ponechá v přímé podřízenosti raketometnou brigádu v případě, kdy fronta povede hlavní úsilí na styku dvou armád.

Charakteristickým znakem velení i bojového použití ARMS je tedy **centralizace**.

ARMS při svém zasazení využívá taktiku raketometných jednotek a útvarů, tak jak se vyvinula po zkušenostech z Velké vlastenecké války. Tato taktika se liší od taktických způsobů použití hlavněho dělostřelectva, které setrvává v palebných postaveních i po splnění palebných úkolů, buduje tato postavení ženijně a využívá jich k několikeré palbě. Velké manévrovací schopnosti raketometných jednotek, ale i snaha znemožnit nepříteli, po prozrazení palebného postavení dýmem a záblesky výstřelů, zachytit tyto jednotky ještě v postavení a zničit je, vedly k tomu, že raketometry zaujímají palebná postavení pouze na dobu nezbytně nutnou ke splnění palebného úkolu. Hlavním prostorem rozmístění pro ně je vyčkávací postavení, odkud po signálu nebo na rozkaz (povel), po předem prozkoumaných, připravených, zregulovaných, příp. upravených osách vyjždějí do palebných postavení. Zatímco vyčkávací postavení musí být v rámci dané situace a časových možností ženijně vybudována (s maximálním využitím ochranných vlastností terénu), palebná postavení mohou být spíše jen upravenou palebnou plání s palebnými stanovišti jednotlivých raketometů, příjezdovými a odjezdovými cestami. Palebná postavení jsou pochopitelně připravena pro střeleckotechnické strážce.

Činnost raketometných oddílů v prostorech bojového rozmístění stanoví předpisy a proto je nebudu dále rozebírat. Uvedu ji jen potud, pokud ovlivňuje i způsob zasazení celé skupiny.

V této souvislosti se zmíním o způsobu řízení skupiny v průběhu operace. Poněvadž jde o prvek operační sestavy vševojskové armády, bude místo (směr) a doba zasazení závislé na vševojskovém zámyslu operace. Štáb RVD armády plánuje a řídí skupinu v souladu s tímto zámyslem a plánem bojového použití RVD armády v operaci, ve kterém se v grafické části (na mapě) uvádějí prostory bojového rozmístění od doby převzetí brigády či skupiny do sestavy armády do zaujetí prostoru rozmístění v operační sestavě, manévr v průběhu operace a to podrobněji do bližšího úkolu armády, dále osy přemístění s udáním délky skoku, doby a způsobu přemístění, dosah palby z hlavního

Obr. 1. Varianta bojové sestavy rmb jako ARMS

prostoru, prostory palebné činnosti s uvedením hodnoty palebného působení, VS skupiny a signály pro manévr. V textové části (legendě k plánu) jsou úkoly skupiny po obdobích, lhůty pohotovosti, spotřeby střeliva, způsoby velení vyřešení základních otázek topografickogeodetické a povětrnostní přípravy, přidělení průzkumných prostředků a organizace spolupráce se vzdušným průzkumem a ostatní signály pro velení. Podrobně rozebírá tyto otázky náčelník RVD armády v bojovém nařízení, v samostatné stati, věnované rozdělení a uskupení dělostřelectva armády. V průběhu operace činnost skupiny upřesňuje krátkými, jednoúčelovými rozkazy a nařízeními, příp. povely.

Raketometná skupina se během operace řídí nařízeními a rozkazy velitele armády a postupuje na směr hlavního úsilí armády nebo na jiném nařízeném směru z jednoho prostoru rozmístění do druhého skoky 6–10 km tak, aby vždy alespoň polovina skupiny byla připravena k úderu na typické cíle pro skupinu (protiztečná a protiúderná uskupení nepřítele v prostoru soustředění, při vyvádění nebo při rozvinování, VS brigádního a divizního typu, prostředky jaderného napadení taktického významu, víceúčelové dělostřelectvo, druhé sledy a zálohy útvarů a svazků nepřítele apod.). Při přemístění se řídí zásadou, aby hloubka ničení neklesla pod 9–10 km (prostor rozmístění většiny objektů úderu).

Kromě tohoto plánovaného manévru musí být skupina připravena plnit i neplánované palebné úkoly na směrech, kde nedostačuje manévrem palbou. Skupina ke splnění takového úkolu je zpravidla nucena je přemístit podél fronty do určeného prostoru, rozvinout se a splnit úkol podle rozhodnutí velitele armády.

Předpokládáme-li, že manévr proběhne uvnitř pásma armády, tzn. pravděpodobně na vzdálenost do poloviny šířky tohoto pásma (asi 50–70 km), pak časově můžeme počítat:

- opuštění prostoru rozmístění a vyvedení jednotek skupiny do výchozího místa (výchozích míst) pro přesun do 30 minut;
- přesun rychlostí 30 km/h 100–140 minut;
- rozvinutí a příprava k palbě v novém prostoru, včetně topografického připojení asi 30 minut.

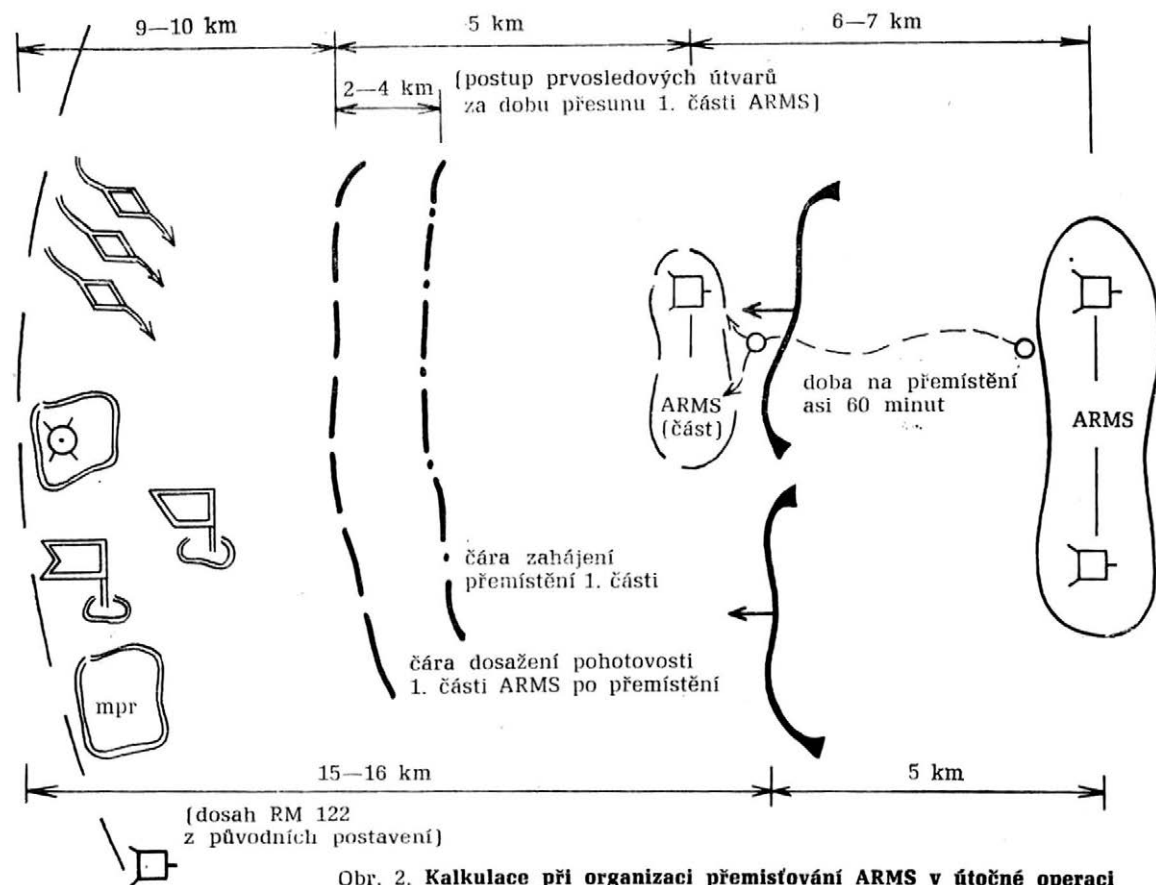
Celková doba kolem 3 hodin. Tuto dobu můžeme zkrátit až na 2 hodiny tím, že zvýšíme pochodovou rychlost (40 km/h) a vyšleme včas průzkum pro zaujetí a přípravu palby.

Základním způsobem velení skupině bude vydávání rozkazů velitele armády cestou náčelníka a štábu RVD armády veliteli a štábu skupiny. To platí zejména pro plnění úkolů armádního významu.

Další možný způsob může vzniknout v případě, kdy skupina dostane za úkol posilovat palbou prvosledové divize a podporovat jejich boj palebnými údery na nepřítele podle požadavků velitelů těchto divizí.

Náčelník RVD armády v nařízení pro skupinu má stanovit hodnotu této podpory (např. jednou salvou celé skupiny nebo její částí), její délku nebo období, ve kterém má požadavek na palbu skupiny realizovat, příp. druhy cílů, které bude ničit (umlčovat) skupina v pásmu divize. Obdobným způsobem bude seznámena s podmínkami podpory i divize.

Podporu vyžadujeme buď cestou armády (nejlépe přes PVS armády, které by mělo mít vzhledem k rozmístění míst velení dobré podmínky pro velení divizím), nebo přímo u skupiny. První případ je z hlediska velení vojskům

Obr. 2. Kalkulace při organizaci přemísťování ARMS v útočné operaci

jednoznačný. Velitel armády (nebo jeho zástupce na PVS, příp. jiný vševoj-
skový odpovědný funkcionář) po obdržení požadavku na podporu si vyžádá
návrh náčelníka RVD armády (nebo jeho zástupce). Potom buď požadavek
schválí nebo zamítne. Rozhodnutí s případným upřesněním způsobu podpory
je ihned předáno veliteli divize. V případě schválení rozhodnutí velitele armá-
dy sdělí toto také veliteli skupiny štáb RVD.

V druhém případě je nutné, aby podporovaná divize navázala styk se sku-
pinou v některé z rádiových sítí velení RVD nebo pomocí styčného důstojníka.
Vzhledem k omezeným možnostem oddělení dělostřelectva divize bude to zpra-
vidla styčný důstojník ARMS (příp. důstojník ze štábu dělostřelecké divize)
s rádiovou stanicí, který zabezpečí spolehlivý přenos požadavku a dalších
údajů, nutných k zahájení palby. Velitel divize musí ve svém požadavku uvést
nejen objekt úderu, ale i nejvhodnější dobu a potřebný stupeň zničení. Při
tom předpokládáme, že jeho požadavek bude odpovídat povolené hodnotě
podpory i možnostem skupiny. Je proto třeba, aby svůj požadavek formuloval
ve smyslu návrhu svého náčelníka RVD divize.

Jestliže palbu nelze pozorovat z pozemních pozorovatelů, využívá velitel
skupiny prostředků vzdušného průzkumu, které mu byly přiděleny rozhodnu-
tím velitele armády. V současných podmínkách počítáme s tím, že takových
případů bude většina (z pozemních pozorovatelů předpokládáme zjištění or-
ganickými prostředky průzkumu pouze u 15–20 % cílů) a použití prostředků
vzdušného průzkumu k řízení palby ARMS bude proto velmi časté.

Armádní raketometná skupina je novým prvkem operační sestavy vševoj-
skové armády a tvoří jednu ze složek palebné síly vojsk této armády. Její
palebné možnosti jsou dány složením skupiny, takticko-technickými parametry
raketometů 122 mm vz. 70, zejména však povolenou normou spotřeby munice.
Palebné údery skupiny budeme využívat k plnění úkolů armádního významu,
k nimž patří ničení prostředků jaderného napadení taktického významu,
umlčování velitelských stanovišť, umlčování živé síly a palebných prostředků
v prostorech soustředění, při rozvinování k protiztečím a protiúderům apod.
Za nejvhodnější považují údery na cíle větších rozměrů s živou silou nekry-
tou. Vzhledem k velkému morálnímu účinku nelze vyloučit ani údery na ži-
vou sílu v okopech nebo v obrněných transportérech. Hlavním způsobem po-
užití je centralizované, překvapivé zasazení celé skupiny na důležitém směru
armády.

ARMS rozmísťujeme ve vzdálenosti 4–6 km od předního okraje na ploše
10–15 km × 4–6 km.

Skupině velí štáb RVD armády, který předává skupině úkoly a současně
je povinen zabezpečit jejich plnění i průzkumnými prostředky pro řízení pal-
by. V případě, kdy skupina plní úkoly ve prospěch prvosledových divizí, je
nutné vymezit dostatečně přesně i hodnotu této podpory a období nebo objek-
ty úderu. Divize předkládá požadavek armádě nebo přímo skupině.

Význam ARMS vzrůstá v období vedení operace (boje) bez použití jader-
ných zbraní. Velitel armády může zasazením skupiny na potřebném směru
podstatně ovlivnit plnění armádních úkolů, získat palebnou převahu a vytvo-
řit příznivé podmínky pro boj prvosledových svazků.

PŘEPRAVA VOJSK A MATERIÁLU VRTULNÍKY

Jedním ze základních předpokladů dokonale připravenosti armády je znalost, efektivní využívání a mistrovské ovládání bojové techniky. Tento předpoklad nabývá na důležitosti s rostoucí technickou modernizací zbraní a bojové techniky. Abychom zbraň anebo bojovou techniku mohli dokonale využít, musíme znát její bojové možnosti. Ať už vycházíme z technických parametrů nebo z taktických možností použití v konkrétních situacích a na konkrétním místě.

V článku se zaměřím na možnosti vzdušné přepravy vojsk a materiálu vrtulníky. Přeprava vojsk, bojové techniky a materiálu je jedním ze základních a nejdůležitějších druhů bojového použití vrtulníků.

I když konstrukce a praktický význam vrtulníku byl znám již dříve, přesto k jeho plnému využití dochází až po druhé světové válce, zejména v posledním dvacetiletí. V dřívějších letech nároky tehdejších dopravních a spojovacích letounů na vzletovou a přistávací dráhu byly oproti dnešním minimální. Nebyly ještě dostatečně teoreticky zvládnuty a prakticky vyzkoušeny aerodynamické principy letů vrtulníku a technické parametry používaných motorů nemohly stimulovat letecké výrobce k zavedení sériové výroby.

Současná dopravní, spojovací, sanitní a výsadková letadla pokročila v technickém vývoji, což se projevilo růstem výkonových parametrů. S jejich rostoucí rychlostí však roste i potřebná délka startu a přistání, takže jejich závislost na vybudované

letiště, alespoň s udržovanou travnatou vzletovou a přistávací dráhou je náročná.

Konstrukční týmy sovětských odborníků a některých západních specializovaných firem v současné době zkonstruovaly desítky úspěšných typů vrtulníků, jejichž takticko-technické parametry splňují vysoké nároky. Především se zvýšila únosnost vrtulníků, jejich dolet, rychlost, bezpečnost a spolehlivost konstrukce, současně poklesly nároky na údržbu a opravy.

V čem spočívají největší přednosti vrtulníků vůči klasickým letounům? Jejich největší předností je možnost přistání na plochy omezených rozměrů, které není třeba předem upravovat, pokud skýtají možnost samotného dosednutí na rovnou plochu. Rozměry této plochy závisí na využitelném výkonu vrtulníku v daných meteorologických podmínkách, zejména teplotě, vlhkosti a tlaku vzduchu, který se mění s nadmořskou výškou dané plochy. K omezujícím faktorům patří směr a síla větru, jsou-li větší než dovoluje typ vrtulníku, přičemž protivítr příznivě ovlivňuje nosnost. Pro názornost uvádím nároky na potřebnou přistávací plochu pro vrtulníky, používané v ČSLA: Minimální rozměr plochy 50×70 m, maximální sklon plochy při přistávacím manévru proti svahu 8°, maximální sklon plochy při přistávacím manévru po svahu 6° a maximální příčný sklon přistávací plochy 4°.

Další předností vrtulníků je možnost přiblížení na přistání i samotného přistání přes překážky, zejména při dostatečné záloze výkonu motoru a dostatečné ma-

névrovací schopnosti v malých výškách a v režimech malých rychlostí. Profil přiblížení k místu přistání je průměrně dvakrát strmější, než u klasických letounů. Při dostatečné zásobě výkonu lze úspěšně vertikálně přistát s nulovou dopřednou rychlostí. Jednu z výhod středních a těžkých vrtulníků je možnost přepravy zvláště rozměrných nákladů v podvěsném zařízení pod trupem a možnost jejich transportu a uložení na místa, která jsou těžko, anebo vůbec nepřístupná běžnými transportními stroji a zařízeními.

Vrtulníky mohou tedy všeobecně plnit tyto úkoly:

- přeprava vojsk,
- přeprava bojové a automobilní techniky (GAZ-69, kanón 57 mm, minomet 82 mm),
- přísun ženijních a technických prostředků,
- převoz různých druhů materiálů,
- přesun bojových náplní a složek raketového paliva do palebných postavení,
- odsun raněných a nemocných z prostorů zasažených prostředky hromadného ničení,
- vysazení průzkumných skupin do týlu nepřítele s cílem zjistit důležité informace o činnosti, přípravách, stavu a možnostech nepřítele, hlavně o rozmístění prostředků jaderného napadení, důležitých objektů a přesunech vojsk,
- odsun průzkumných skupin z týlu nepřítele na vlastní území po splnění jejich úkolu,
- vysazení (odsun) skupin chemického a radiálního průzkumu do prostorů zamořených otravnými a radioaktivními látkami,
- přeprava bojové techniky a materiálů v podvěsu, kdy je nelze přepravit uvnitř nákladního prostoru pro jeho větší rozměry, dále v případech využití vrtulníků jako jeřábů pro zkrácení doby ženijních prací a v případech možného přistání v místě nákladky a skládky.
- přesun střeliva a paliva pro tanky a automobily do prostoru bojové činnosti tankových a motostřeleckých svazků, zejména když vedou bojovou činnost bez dotyku s hlavními silami, nebo jsou v obklíčení,
- samostatný vševojskový, chemický a radiální průzkum,
- záchranné práce nad vodní hladinou, nepřístupnými místy, likvidace ohněsek požárů.

Při posuzování možností vrtulníků, používaných v ČSLA pro přepravu vojsk a materiálů, vycházíme ze dvou hledisek, která limitují jejich možnosti. Především

to jsou technické možnosti daného vrtulníku (konstrukční vlastnosti, rozměr a hmotnost a výkonové parametry zabudovaných motorů) a možnosti využití vrtulníku z taktického hlediska. Dalšími faktory, které limitují možnosti využití vrtulníků, je stupeň vyvícenosti osádek a meteorologické podmínky, resp. denní nebo noční doba letu.

Lehký spojovací vrtulník Mi-1 je konstrukčně řešen pro přepravu 2—3 osob na vzdálenost praktického doletu 350 km. Do vrtulníku lze zabudovat přídavnou palivovou nádrž (na úkor hmotnosti přepravovaného nákladu nebo osob) o obsahu 160 l, čímž lze zvýšit praktický dolet až na 615 km.

Další variantou přepravy je změna počtu přepravovaných osob na úkor přepravovaného materiálu. Zde jsou limitující faktory rozměry a hmotnost přepravovaného nákladu. Jeden vrtulník Mi-1 může přivážet:

- a) 3 osoby + 10 kg nákladu,
- b) 2 osoby + 100 kg nákladu,
- c) 1 osobu + 190 kg nákladu,
- d) náklad o maximální hmotnosti 280 kg.

Podvěsné zařízení pro přepravu nákladů v podvěsu tento typ nemá.

Vrtulník Mi-1 je vybaven jedním pístovým motorem o maximálním výkonu ~ 400 kW, 540 k a má všechny výhody i nevýhody pístových motorů. Není vyzbrojen žádnou palubní zbraní. Vzhledem k jeho rozměrům, hmotnosti, poměrně dobré ovladatelnosti a manévrovacím schopnostem v přízemních výškách je výhodné volit trať letu zejména v prostorech možného napadení pozemním i vzdušným nepřítelem v úžlabinách, ve skrytu pohoří, lesů apod. Terénního skrytu může využít i pro místa přistání. Omezujícím faktorem je nadmořská výška a s ní související barometrický tlak, teplota a vlhkost vzduchu (závisí na typu motoru). Maximální síla větru, při které je vrtulník použitelný, je 54 km/h (15 m/s). Pro vzlet a přistání musí manévrovat proti větru, zejména při vyšších hodnotách rychlosti větru. Pro lety bez viditelnosti země (v mracích, nad mraky a mezi mraky) není vrtulník vybaven potřebným radionavigačním a odmrazovacím zařízením. Je plně schopný plnit úkoly i v noci. Funkci navigátora plní současně pilot a proto nároky na jeho přípravu a přesné vedení letu jsou velké.

Vrtulníku Mi-1 je tedy výhodné použít pro přepravu 2—3 osob, málo rozměrných materiálů s různou hmotností k letům po

tratičích, kde nepředpokládáme možnost výskytu PVO nepříteli a jen ve výjimečných případech pro přelety malých úseků fronty s použitím maximální rychlosti (vzhledem k nemožnosti aktivní obrany). Můžeme jej použít i pro průzkumné nebo sanitní účely. Zde přichází v úvahu přeprava pacientů, nebo nemocných, kteří nepotřebují zvláštní lékařskou péči během přepravy a jejich zdravotní stav umožňuje transport v sedě.

Dalším typem vrtulníku nejrozšířenějším z používaných v ČSLA a ve všech armádách Varšavské smlouvy je vrtulník Mi-4, vybavený pístovým motorem AŠ-82 o maximálním výkonu ~ 1250 kW (1700 k). Vzhledem k maximální letové hmotnosti 7600 kg je vrtulník řazen mezi střední dopravní vrtulníky. Praktický dolet vrtulníku Mi-4 s 5 % bezpečnostním zbytkem paliva je 405 km, praktická doba letu při ekonomickém režimu chodu motoru je 3 hodiny 6 minut. Použitím přídavné palivové nádrže o obsahu 500 l zvýšíme výkon o hodnotu odpovídající množství paliva v přídavné nádrži a spec. spotřebě paliva daného motoru. Použitím přídavné palivové nádrže se adekvátně snižuje možnost přepravy nákladu. Limitujícími faktory pro přepravu materiálu z konstrukčního hlediska jsou:

- rozměry vstupních dveří do nákladového prostoru kabiny, který je $1,36 \times 0,93$ m,

- rozměr nakládacího otvoru v zadní části trupu $1,55 \times 1,85$ m. Tento rozměr plně postačuje pro vjezd terénního automobilu GAZ-69, nebo 57 mm kanónu po speciálních nájezdových můstcích, jež jsou stěbním vybavením každého vrtulníku tohoto typu. Podle rozměrů se může náklad přepravovat uvnitř nákladní kabiny nebo v podvěsném zařízení, jež je součástí vybavení vrtulníku. Úprava vrtulníku může mít tyto varianty:

1. Výsadeková — pro přepravu maximálně 12 výsadekářů (hmotnost 1 výsadekáře s padákem a výzbrojí 100 kg).

2. Dopravní pro přepravu osob (max. 14, průměrná váha 90 kg).

3. Dopravní pro přepravu materiálu a výzbroje:

- a) materiálu do hmotnosti 1600 kg,
- b) 57 mm kanónu,
- c) 82 mm minometu,
- d) terénního automobilu GAZ-69,
- e) materiálu v podvěsném zařízení;

4. Zdravotnická:

- a) pro přepravu ležících raněných (nemocných) — max. počet 8 + zdravotník, event. lékař,

- b) pro přepravu sedících raněných (totožné s dopravní variantou pro přepravu osob),

- c) pro současnou přepravu ležících a sedících raněných nebo nemocných.

5. Záchraná — vybavená elektrickým navijákem a provazovým žebříkem pro dopravu osob nebo materiálu na palubu v místech, kde z různých důvodů nelze bezpečně přistát.

Vrtulník Mi-4 má zabudované střelecké stanoviště, vybavené kulometem ráže 12,7 mm k ničení pozemních cílů. Funkcí palubního střelce plní palubní technik.

Možnosti vrtulníků se mění podle zvolené skupiny a bojové sestavy vrtulníků za letu. Při letu více než tří vrtulníků ve skupině se zvyšuje spotřeba paliva ve srovnání se spotřebou při letu jednotlivého vrtulníku průměrně o 7 %. Tuto zvýšenou spotřebu zavinuje nutnost poměrně častých změn režimů letu vrtulníků, což značně zhoršuje ekonomiku provozu motoru. Z meteorologických podmínek limitujících možnosti využití vrtulníků jsou nejdůležitější teplota, tlak a vlhkost vzduchu, směr a síla větru. Např. zvýšení teploty okolního vzduchu o 10 stupňů C snižuje maximální vzletovou hmotnost vrtulníku o 160 kg. Nadmořská výška vzletové plochy 1800 m a tomu odpovídající snížení tlaku vzduchu snižuje maximální vzletovou hmotnost o 300 kg vzhledem k ploše v nulové nadmořské výšce. Únosnost skupiny 40 vrtulníků se sníží o 12 000 kg, což se rovná únosnosti deseti vrtulníků Mi-4. Tedy pro přepravu materiálu o celkové hmotnosti 45 000 kg je za těchto podmínek třeba 50 vzletů vrtulníků, kdežto v podmínkách vyššího tlaku vzduchu (menších nadmořských výšek) a při jednotlivých letech postačí 38 vrtulníkových vzletů. Možnosti vrtulníků závisí také na druhu přepravovaných nákladů, nebo bojové techniky. Má-li např. vrtulník Mi-4 při přepravě terénního automobilu GAZ-69, jehož hmotnost je 1540 kg, nemůže letět na plný dolet. Každý náklad o vyšší hmotnosti, než 1500 kg přepravuje na úkor paliva, což se projeví úměrným snížením doletu vrtulníku. Je-li požadovaná přepravní vzdálenost menší než 200 km, je z taktického a ekonomického hlediska účelné přepravovat větší množství materiálu menším počtem vrtulníků na úkor zásoby paliva. Čím je menší počet přeletů nepřátelských úseků fronty nebo ohnisek možného napadení nepřátelskou protivzdušnou obranou menším počtem vrtulníků, tím větší je procento pravděpodobnosti úspěšného splnění úkolu a návratu. Proto vzdálenost přepravy

motostřeleckého praporu, v jehož sestavě jsou začleněny také automobily GAZ-69 a motostřelecké roty, která tuto techniku nemá, bude rozdílná. Motostřeleckou rotu může přepravit deset vrtulníků Mi-4 vzdálenost 300—350 km. Motostřelecký prapor (kde jsou i GAZ-69) potřebuje pro svoji přepravu 43 vrtulníků Mi-4 s možností přesunu na maximální vzdálenost 200—220 km. V případě výsadku do obsazeného území nebo území kde nemůžeme zabezpečit doplnění vrtulníků, se vzdálenost přepravy sníží o množství paliva potřebného pro zpáteční let.

Nejmodernějším typem je vrtulník Mi-8, vybavený dvěma turbohřídelovými motory, každý o výkonu 1100 kW (1500 k). Vzhledem k použitým turbohřídelovým motorům jednotkám je vliv faktorů, omezujících výkonové parametry vrtulníku podstatně menší ve srovnání s pístovými motory. I zde zůstává nejdůležitějším faktorem směr a síla větru. Správné vyhodnocení vlivu větru jak pro samostatný let (zejména jako ekonomickou stránku), tak při vzletu a zejména při manévrování na přistání má rozhodující vliv na bezpečnost a úspěšné splnění úkolu.

I když rozměry tohoto typu vrtulníku jsou větší než u Mi-4; nároky na vzletovou a přistávací plochu zůstávají stejné 50×70 m pro přistání. Značný přebytek výkonu motorů, zejména při letech, kdy není plně využita nosnost, umožňují použití tohoto typu vrtulníku i v podmínkách, kde přistání s jiným typem vrtulníku by při nejmenším bylo riskantní.

Velkou výhodou pro přepravu zejména osob je použití dvou nezávislých pohonných jednotek, což v souladu s předpisem LET 1-1 umožňuje lety s cestujícími i bez vidu v oblacích, mezi oblaky, nebo nad nimi. Při vysazení, nebo poruše jednoho motoru, lze druhý motor nastavit na takový režim, který zaručuje bezpečný horizontální let, resp. let na mateřské letiště, nebo nejbližší záložní letiště po trati letu. Možnost letu bez vidu zvyšuje pravděpodobnost z meteorologického hlediska, zejména nad kopcovitým a hornatým terénem, kde let pod oblaky není možný pro souvislou oblačnost minimální až nulové výšky nad terénem.

Z taktického hlediska jsou lety vrtulníků v oblacích nebo nad nimi výhodné nad územím protivníka, kde protivzdušná obrana má jen vizuální možnosti zjištění a ničení cílů. Soudobá PVO, která má raketovou techniku a výkonné radiolokátory, tuto výhodu do jisté míry eliminuje. Vrtulníků Mi-8 používáme v těchto základních variantách:

1. Dopravní:

a) pro přepravu 28 cestujících;
b) pro přepravu nákladu v nákladové kabině do maximální hmotnosti 4000 kg. Maximální rozměry přepravovaného nákladu jsou omezeny rozměry nákladní kabiny, které jsou 5,15 m délka, 2,04 m šířka a 1,82 výška;

c) pro přepravu nákladu na vnějším závěsu v podvěsu. Maximální hmotnost nákladu je 3000 kg a maximální délka břemena je 8 m. Vzletová hmotnost vrtulníku Mi-8 s nákladem v podvěsu nesmí překročit 11 500 kg.

2. Zdravotní — pro přepravu raněných nebo nemocných na nosítkách. V nákladní kabině lze umístit maximálně 12 ležících raněných, nebo nemocných a zdravotníka. Kromě toho může pomocí palubního jeřábu s elektrickým ovládáním navijáku zvedat ve visu na palubu náklad do hmotnosti 150 kg, nebo jednu osobu.

Maximální dolet vrtulníku Mi-8 z závislosti na výšce a rychlosti letu je 400 až 500 km. V nákladní kabině můžeme umístit přídavnou palivovou nádrž o obsahu 915 l, čímž se zvýší dolet na 700—730 km. Pak použijeme vrtulníky jen pro přepravu nákladu, jehož hmotnost je menší o hmotnost přídavné palivové nádrže a hmotnost paliva, které je 1747 kg. Maximální možná hmotnost nákladu při přepravě s plnou přídavnou palivovou nádrží bude tedy 2253 kg. Maximální vzletová hmotnost vrtulníku nesmí být větší než 12 000 kg.

Vzhledem ke své únosnosti, manévrovacím vlastnostem a výkonu pohonných jednotek je tento typ schopen plnit všechny úkoly se sníženým počtem požadovaných letů a možností přepravy nákladů větších rozměrů a vyšších hmotností. Možnosti vrtulníku Mi-8 z taktického hlediska jsou též zvýhodněny použitím 4 podvěsných raketnic pro střelbu raketami proti pozemním cílům. Bereme v úvahu i větší rychlost letu, která zvýhodňuje tento typ zejména při letech v přizemních výškách nad územím, kde nelze očekávat střelbu z klasických protiletadlových zbraní. Tuto výhodu však do jisté míry eliminují větší rozměry vrtulníku Mi-8 jako cíle.

Již jsem se zmínil o závislosti letů na povětrnostních podmínkách. Za předpokladu dokonalé vycvičenosti osádek vrtulníků v souladu s letovými předpisy, můžeme přepravovat osoby a materiál na všech typech vrtulníků při minimální horizontální dohlednosti 1 km a minimální výšce spodní základny mraků 150 m nad terénem. Při letech v noci může být minimální výška spodní základny mraků 300 m nad teré-

nem a minimální letová dohlednost 2,5 km. Síla větru, při které může létat vrtulník Mi-1, je 15 m/s, Mi-4 18 m/s a Mi-8 20 m/s. Vrtulník Mi-1 je vybaven jen pro lety za vidu, proto lety bez vidu jsou zakázány.

Vrtulník Mi-4 může létat bez vidu ovšem pouze s materiálem, v souladu s letovými předpisy, kde pro bezpečnost letu a zejména přepravovaných osob je nutné vybavení alespoň dvěma nezávislými pohonnými jednotkami. I když jsou vrtulníky vybaveny protinámrazovým zařízením, je doba jejich letu v oblacích s intenzivní tvorbou námrazy časově omezená, protože námraza podstatně snižuje aerodynamické vlastnosti nosného motoru, snižuje výkonost motoru, může být příčinou zhoršeného chodu motoru a v krajních případech může ohrozit i bezpečnost letu. Proto je nutné v souladu s letovými předpisy a instrukcemi pro techniku pilotáže v oblacích tvorbu námrazy omezit včasným použitím protinámrazového systému, nebo zabránit tvorbě námrazy změnou letové hla-

diny, popř. obletem nebezpečného prostoru.

Nebezpečným faktorem pro vzlety a přistání vrtulníků může být vrstva sypkého písku, prachu nebo sněhu, která vlivem vírů se zvíří natolik, že omezuje nebo znemožňuje výhled osádky z vrtulníku a může být příčinou obtíží, někdy i nemožnosti vzletu a přistání na těchto plochách. V těchto případech musíme terén patřičně upravit (válcováním kropením apod.) nebo přistát na místo, kde tyto extrémní podmínky nehrozí. Pravděpodobnost odřeknutí letů z meteorologického hlediska je u vrtulníků menší, než u ostatních druhů dopravního letectva. Četnost dnů s horšími povětrnostními podmínkami než jsou mezní pro let vrtulníků, je totiž menší než pro klasické dopravní letouny.

Na závěr chci upozornit, že jsem chtěl jen seznámit velitele, náčelníky a odborné funkcionáře útvarů s možnostmi použití vrtulníků pro přepravu vojsk a materiálu, i když jejich uplatnění bude daleko širší.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ PŘI OCHRANĚ POZEMNÍHO VOJSKA PROTI ZBRANÍM HROMADNÉHO NIČENÍ

Ochrana proti zbraním hromadného ničení (ZHN) je **souhrn opatření**, jejichž cílem je:

- zabránit zasažení vojsk a objektů týlu jadernými, chemickými a biologickými zbraněmi,

- maximálně oslabit jejich účinek a zachovat bojeschopnost vojsk a činnost týlu,

- zabezpečit úspěšné splnění úkolů uložených vojskům.

Při řešení ochrany proti ZHN nepodceňujeme též význam ochrany proti účinkům zápalných prostředků a všech opatření ke zvýšení efektivity palných prostředků.

Ochranu vojsk chápeme komplexně, jelikož v žádné situaci nemůžeme předem stanovit, které z prostředků napadení protivník použije. V bojové činnosti to budou všechny druhy „klasických“ prostředků ničení s rozsáhlým použitím zápalných prostředků. Tento fakt dokazují závěry z po-

sledních válek rozpoutaných imperialisty (ve Vietnamu, izraelsko-arabská válka a další).

Z podrobnějšího studia předpisu Vševojsk-2-1 je zřejmé, že **převážnou část** opatření ochrany vojsk musíme uskutečnit do napadení. Hodnota těchto opatření bude vždy záviset na řadě faktorů, především však na konkrétní situaci vojsk, druhu bojové činnosti, možnostech nepřitele k použití prostředků napadení a možnostech vlastních vojsk.

Analýzou těchto důležitých faktorů v každé situaci zjistíme, že rozhodující a hlavní při řešení ochrany je čas a připravenost vlastních vojsk plnit požadované úkoly.

Rozsah opatření po napadení bude do značné míry záviset na připravených opatřeních k ochraně vojsk před napadením. Při řešení všech opatření ochrany vojsk proti ZHN v obou obdobích má důležité místo i ženijní zabezpečení.

Ženijní zabezpečení a ochrana vojsk

Ženijní zabezpečení bojové činnosti vojsk můžeme definovat jako **souhrn ženijních úkolů a opatření uskutečňovaných v terénu k napomáhání úspěchu v bojové činnosti vlastních vojsk a ke ztěžování bojové činnosti nepřitele**. Tím je dáno mís-

to a úloha ženijního zabezpečení všeobecně. Charakteristické pro ženijní zabezpečení je i to, že se realizuje v konkrétním terénu a v konkrétní bojové činnosti. Terén může být pro bojovou činnost výhodný nebo naopak a při jeho hodnocení to vy-

žaduje, abychom vyloučili jakoukoliv šablonovitost.

Úkoly a opatření ženíjního zabezpečení plní ženíjní vojsko a ostatní druhy vojsk s využitím různých ženíjních a jiných prostředků, včetně materiálu z místních zdrojů.

Kvalitní a včasné splnění úkolů a opatření ženíjního zabezpečení vyžaduje u velitelů a náčelníků všech stupňů odpovídající znalosti zásad řízení ženíjního zabezpečení a od vojáků všech druhů vojsk odpovídající odbornou technickou a fyzickou připravenost.

Kromě těchto předpokladů, v bojové situaci s použitím zbraní hromadného ničení, vystupují výrazně u všech příslušníků ozbrojených sil i takové faktory jako vysoké morální vlastnosti, velká fyzická a psychická odolnost, internacionální citelnost a další, jaké známe u Sovětské armády.

Doposud můžeme učinit tyto závěry:

- ženíjní zabezpečení i ochrana vojsk proti ZHN patří k hlavním prvkům zabezpečení bojové činnosti vojsk,

- ženíjní zabezpečení jako celek se v dané bojové činnosti realizuje v konkrétním terénu,

- ženíjní zabezpečení tvoří souhrn ženíjních úkolů, opatření a dílčích úkonů, kterými aktivně ovlivňuje činnost vlastních vojsk a pasívně činnost protivníka,

- ochranu vojsk chápeme v celém komplexu.

Při hlubším zkoumání jednotlivých opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení (Vševojsk-2-1, hl. 2) vidíme,

Hlavní ženíjní opatření ochrany vojsk

Maskování v celém souhrnu může do značné míry ztížit nepříteli zjištění cílů k vedení úderů jeho prostředky ničení. Včasná a kvalitní maskovací opatření spolu s jejich důkladnou a trvalou kontrolou všemi druhy vlastního průzkumu hraje velkou úlohu při zvýšení ochrany vojsk. Zvláště důležité místo má maskování při zaujímání prostorů rozmístění a postavení vojsk ještě před zahájením budování opevňovacích objektů. Současně se zastíráním skutečných objektů (cílů) je nutné přistupovat včas i k přípravě klamných opatření.

Významné místo v maskování vojsk má důsledné využívání maskovacích vlastností terénu, zvláště lesa, menších osad se zahradami, ale i jiné předměty v terénu jako: stromořadí, keře, nerovnosti a další. Některé z nich (kromě maskovacích) mají i ochranné vlastnosti.

Že při jejich realizaci, v menším či větším rozsahu, jsou v nich obsažena jednotlivá ženíjní opatření či úkony. (Vševojsk-2-2, čl. 2.) Nejvýrazněji se projevují při řešení ženíjního zabezpečení ochrany vojsk a do značné míry v opatřeních k zabezpečení pohybu.

K hlavním ženíjním opatřením při zabezpečení ochrany vojsk patří:

- včasné použití technických prostředků maskování s maximálním využitím maskovacích vlastností terénu,

- úprava a udržování potřebných cest k zabezpečení manévru a přeskupení vojsk,

- budování opevňovacích objektů v postaveních a rájonech a objektů k ochraně živé síly, techniky a materiálu,

- ochrana vodních stanic a úprava vody,

- odstraňování následků a obnova bojovschopnosti vojsk.

Budování opevňovacích objektů všeho druhu, v porovnání s ostatními opatřeními ochrany vojsk vůči všem prostředkům ničení, patří pro zachování bojovschopnosti vojsk k opatřením rozhodujícím. Veškerá opatření plánujeme na základě možné předpovědi. Hodnotu těchto opatření prověří bojová činnost a zejména jaderné a ostatní prostředky ničení protivníka.

K neefektivnějšímu způsobu ochrany vlastních vojsk patří úplné a včasné zničení zbraní a prostředků napadení protivníka. Tento požadavek nebude vždy splnitelný, proto stručně poukážeme na některá opatření ke zkvalitnění ochrany vojsk.

Tyto přirozené maskovací vlastnosti se podle potřeby doplňují dalšími opatřeními s využitím masek (překryvů), barev k maskování nátěrů (normované prostředky), a budováním klamných objektů. Veškerá opatření jsou zaměřena na odstranění demaskujících příznaků.

V Sovětské odborné literatuře se uvádí, že správným rozptýlením vojsk a pečlivým maskováním, můžeme docílit, že 25 až 30 % úderů může jít mimo skutečné prostory. Ve středně členitém terénu s využitím jeho maskovacích vlastností může nepřítel zjistit v operačním uskupení armády do 27 % tankových a 17 % motostřeleckých praporů. Při využití všech možností ke skrytí vojsk a při důsledné demonstrační činnosti v klamných prostorech, se uvažuje s ještě nižší hodnotou zjištění, v průměru 10–11 %.

Tabulka 1

Umístění živé síly a předpokládané ztráty v % (stupeň přímé ochrany)	Doba budování v hodinách a % ukrytí ŽS							
	0	2	4	6	8	10	12	20
Na povrchu (0°)	72	5	5	5	5	5	5	5
V OT (asi 1/3) (1°)	13	13	13	2	2	2	2	2
V tanku (2°)	15	15	15	15	15	15	15	4
V otevřených okopech (1°)	—	67	53	10	10	10	10	10
V nakrytých okopech (2°)	—	—	14	68	65	64	63	34
V pohotovostních úkrytech jednoduchého typu (3°)	—	—	—	—	—	—	zahá- jení	15
V úkrytech lehkého typu (4°)	—	na VS	—	budo- vání	3	4	5	30
Předpokládané ztráty (%)	37	23	22	15	14	13	13	8

Při využívání maskovacích vlastností terénu k rozmístění vojsk na středoevropském válečnickém počítáme s těmito normami:

Pro zesílený motostřelecký prapor

- osada o 40–50 domech,
- 3–4 km stromořadí podél silnic,
- 30–40 ha lesa (lépe mladší les).

Pro rozmístění motostřeleckého pluku

- 5–6 úseků lesa po 40 ha (0,4 km²), tj. 2–2,5 km²,
 - 5–6 osad po 40–60 domech.
- Prostory mezi sebou mezery 3–5 km.

Pro oddíl taktických raket

- do 20 ha lesa,
- menší osada mimo hlavní silnice — okolo 30 domů.

Opevňovací opatření umožňují zabezpečit vojskům největší ochranu. V porovnání s ostatními opatřeními ochrany vojsk nejvíce snižují ničivé účinky jaderných i ostatních prostředků ničení. Tato opatření nemají zpravidla pouze ochranný charakter, ale současně zabezpečují i výhodnější podmínky pro vedení palby, pozorování, pro velení vojskům a do určité míry zabezpečují i vhodnější podmínky pro život vojsk.

Hodnota opevňovacích opatření závisí kromě vyčleněných sil a prostředků na době, která je k dispozici. Ta bude vždy hlavním činitelem pro stanovení příslušného stupně ochrany. Do značné míry

může ovlivňovat ochranu vojsk i nejvýhodnější využití ochranných vlastností terénu. O stupních ochrany a o možnostech využití ochranných vlastností — viz článek ve VM 8/74 a předpis Žen-2-1/1.

Neustálé **narůstání stupně ochrany vojsk** v závislostech na čase patří k **základnímu principu** při opevňovacích pracích v postaveních a prostorech bojové činnosti vojsk. Platí zásada, že zpočátku se budují jednoduché okopy a pohotovostní ochranné okopy pro vedení boje a k ochraně živé síly. V dalším se jednoduché okopy nakrývají a začínají se budovat pohotovostní úkryty a úkryty lehkého typu.

Pro znázornění vlivu narůstání stupňů ochrany vojsk uvádím příklad ze sovětské učebnice (S/Žen-3-293), kde na **motostřeleckou divizi v obraně** uvažuje nepřítel použít jaderné údery o celkové hodnotě 226 kt (3×2 kt, 4×10 kt, 2×60 kt). Možnou variantu vlivu opevňovacích opatření na ztráty živé síly vyjadřuje **tabulka 1**.

Z tabulky je zřejmé, že již za 6 hodin má 83 % osob zabezpečenou ochranu na druhý a 12 % na první stupeň ochrany.

Tato opatření představují 2–3násobné zmenšení poloměrů vyřazení živé síly v porovnání s účinky na nechráněné osoby a potvrzuje to i význam opevňovacích opatření. Kromě toho se těmito opatřeními podstatně zvyšuje efektivnost využití palběných prostředků vlastních vojsk.

Rozsah opevňovacích opatření bývá zpravidla stanoven tzv. pořadím ženijních prací. Pořadí stanovená v předpise Vše-vojsk-1-1, čl. 458 plně nevystihuje požadovaný nárůst ochrany vojsk se současnými požadavky neustálé pohotovosti vojsk k zahájení bojové činnosti. Dále i v tom, že pořadí ženijních prací k ochraně vojsk by mělo být stanoveno na jakoukoliv činnost vojsk obecně. Domnívám se, že základ je dán předpisem Žen-2-1/1, tj. **vycházet ze stanovených stupňů přímé ochrany.** V současné době je na řešení tohoto problému řada názorů a nemohu jej vyřešit v této krátké části článku.

Úprava a udržování cest patří k hlavním ženijním opatřením k zabezpečení pohybu v prostorech činnosti vojsk, k manévru do jiných prostorů a k překonání zničených nebo zamořených úseků (pásem) terénu.

Vojska pro přesun využijí především stávající síť silnic a cest. Na určených osách přesunu si mohou zřízovat i vojenské cesty nebo v únosném terénu a pro krátkodobý pohyb pouze vytyčit směry přesunu (např. k přepravištím). K základním taktickým požadavkům pro výběr a úpravu cest je požadována **rychlost a propustnost.** Rychlost pohybu na cestách bude ovlivňovat šířka a typ vozovky, sklon, poloměry zatáček, šířka a únosnost mostů a další. Pro pohyb vojsk jsou nejvýhodnější cesty s tvrdým a bezprašným povrchem.

Z takticko-operačních hledisek jsou na síť kladeny tyto požadavky:

- **maximální utajení pohybu** a tím i předpokládaného zámyslu s využitím stávajících cest v terénu s dobrými maskovacími vlastnostmi a s dostatkem záložních cest;

- **nejmenší možná zranitelnost** prostředky ničení nepřítele, s nejmenším množstvím málo odolných objektů na nich (brody přes řeky);

- **možnost rychlého opuštění cest** a využití ochranných a maskovacích vlastností okolního terénu;

- **možnost pohybu mimo zamořené** nebo jinak ohrožené prostory;

- vzdálenost mezi osami minimálně 3 km od sebe v taktické hloubce a 5 i více km v operační hloubce.

Velká naplněnost vojsk různou technikou a současně vysoké nároky na zabezpečení pohybu vojsk sebou přináší řadu problémů. Proto pro pohyb vojsk budeme maximálně využívat stávající síť cest a na těchto cestách zaměříme úsilí ženijních opatření s důrazem na:

- ženijní průzkum cest a přilehlého terénu;

- ženijní průzkum záložních cest a možností vytyčení objížděk zničených úseků;

- odtarasení stávajících cest a vytyčení objížděk zničených úseků;

- opravu poškozených úseků povrchu cest a stavbu mostů;

- úpravu a udržování záložních cest a záložních přechodů přes vodní překážky, přes horská pásma;

- přípravu záložního materiálu pro opravu cest, mostů;

- opatření k ochraně důležitých objektů na cestách.

Hodnota opatření nebude na všech stupních stejná, což bude ovlivňovat jednak množství vyčleněných sil a prostředků, ale i jejich možnosti. Tak např. na taktickém stupni se zpravidla pro bezprostřední zabezpečení pohybu vyčleňují tyto jednotky:

- pro prapor — doprovodnou skupinu (DS) v síle družstva až čety,

- pro pluk — odřad k zabezpečení pohybu (OZP) v síle do ženijní čety s mechanizací a

- pro divizi — odřad k zabezpečení pohybu (OZP) v síle zesílené ženijní komunikační roty.

Úprava a udržování cest na operačním stupni se vyznačuje, vzhledem k narůstajícím požadavkům na celkovou potřebu cest, určitými zvláštnostmi, např.

- možností přípravy celé řady úkolů v době míru k zabezpečení operačních přesunů na vlastním území (přednostní úprava vybraných silnic, opatření na přechodech přes vodní překážky apod.);

- v průběhu operace se na zabezpečení pohybu vojsk po určených osách podílí nejen ženijní, ale i silniční vojsko, zpravidla v nejobtížnějších prostorech (rajónech) a na území vlastního teritoria i určené jednotky a útvary teritoria;

- k bezprostřednímu zabezpečení pohybu jí vyčleňují přesunující se vojska do čela svých proudů ze svých sil a prostředků odřady k zabezpečení pohybu;

- přesun svazků z hloubky teritoria vyžaduje součinnost mezi orgány teritoria a vyčleněnými orgány svazků a jiné.

Při respektování zásad OPZHN při volbě pochodových os, vzdálenost dvou os od sebe by měla být taková, aby jedním jaderým úderem nebyla současně vyřazena živá síla na obou. Při průchodu silnic zalesněnými prostory je nutné navíc respektovat možnost šíření požárů ve směru větru.

Tabulka 2

Vyřazení osob	Mohutnost výbuchu (v kt)								
	0,1	2	10	30	40	100	150	200	440
Poloměr (v km)	0,25	0,9	1,5	2,2	2,4	3,1	3,5	3,8	4,8

Pro stanovení vzdálenosti (L) pochodových os mezi sebou vycházíme ze vztahu: $L = 2R$ (kde R je poloměr vyřazení nechráněné živé síly tj. i v automobilech). V taktické hloubce může nepřítel z prostředků jaderného napadení použít náplně 0,08, 1,9, 2, 10, 30 kt (prostředky pozemního vojska).

V operační hloubce, kromě prostředků strategického napadení, jaderné náplně RS SERGEANT (40, 150 kt) do 100 km a RS PERSCHIN 6 (40, 200 a 440 kt).

Příslušné hodnoty poloměrů vyřazení nechráněných osob viz tabulka 2.

Z tabulky a z možností (dosahu) prostředků napadení pozemního vojska nepřítele stanovíme, že:

— u pluků prvního sledu divize je dostatečná vzdálenost

$L = 2 \cdot R_{10kt} = 2 \cdot 1,5 = 3 \text{ km}$ (vzdálenost mezi prapory)

— u divize prvního sledu např. vzdálenosti plukovních os, mezi prvním a druhým sledem — pro ráže 10–40 kt

$L = 2 \cdot R_{40kt} = 2 \cdot 2,4 = 4,8 \text{ i } 5 \text{ km}$

— pro plánování os přesunu v operační hloubce — pro ráže 40–440 kt, může být

$L = 2 \cdot R_{440} = 2 \cdot 4,8 = 9,6 - 10 \text{ km}$.

V článku jsem poukázal na některá opatření k dalšímu zkvalitnění ochrany vojsk proti ZHN. Při jejich řešení je třeba vidět i jejich vzájemnou vazbu na další ženíjní opatření a úkony. Hlavní však zůstává to, že rozsah ochrany vojsk závisí především na době, kterou mají vojska k dispozici ke splnění náročných úkolů a na jejich připravenosti tyto úkoly a opatření plnit.

K ORGANIZACI TÝLU ZA ÚTOKU msd (td) Z CHODU

V článku se zaměřím jen na zpřesnění zásad pro rozmísťování, přemísťování týlu divize, členění týlu divize a vytváření pochodových proudů.

Zásady organizace týlu motostřelecké (tankové) divize za útoku z chodu uvádí základní předpis Týl-1-1 a Vševojsk-1-1. V nich jsou uvedeny jen obecně, připouští varianty organizace týlu a také dávají příslušným velitelům a náčelníkům podmínky k iniciativnímu přístupu a řešení v závislosti na konkrétních podmínkách přípravy a vedení bojové činnosti vojsk.

Při variantě útoku msd (td) z chodu se zaujetím vyčkávacího prostoru Týl-1-1 stanoví, že týlové útvary se mohou rozvíjet částečně nebo úplně. To samozřejmě závisí na činnosti, kterou týlové útvary divize musí ve vyčkávacím prostoru vykonávat. Jejich činnost je přímo závislá na spotřebě materiálu (event. jeho ztrátách) za přesunu do vyčkávacího prostoru a také na charakteru nového úkolu a z toho vyplývající potřebě materiálního a zdravotnického zabezpečení.

Do zaujetí vyčkávacího prostoru bude vždy spotřebována část zásob proviantu podle doby trvání přesunu a PHM podle jeho délky. U munice a ostatního materiálu bude spotřeba co do druhů nepravdělná a co do velikosti různá. Ve vyčkávacím prostoru zpravidla také dojde ke změně v organizaci týlu. Půjde o vytváření sledů týlu a jejich začleňování do pochodové sestavy divize.

Splnění těchto činností a požadavků na týlové zabezpečení divize za útoku z chodu vyžaduje odpovídající organizaci

týlu. Praxe je taková, že zpravidla týl divize po přesunu do vyčkávacího prostoru zůstává v pochodové sestavě, tj. ve dvou pochodových proudech na dvou pochodových osách, včetně zdravotnického praporu. S-týl-15-31, který zobecňuje velké zkušenosti Sovětské armády, konkrétně stanoví, jak se týlové útvary divize ve vyčkávacím prostoru rozmísťují. Týlové útvary se rozmísťují rozptýleně, po skupinách, podél cest a jsou přitom připraveny k přesunu za útvary divize. A jak to vypadá v praxi? Ve vyčkávacím prostoru týlové útvary divize se rozmísťují ve skupinách od sebe vzdálených 3–5 km.

Skupiny mohou tvořit:

1. dopravní prostředky s municí (vytvářejí divizní sklad munice — DSM a připouštějí vytvoření z DSM dvě skupiny);

2. dopravní prostředky s pohonnými hmotami a mazivy (vytvářejí divizní sklad PHM — DSPHM);

3. dopravní prostředky s automobilním, tankovým a technickým materiálem (vytvářejí divizní sklad automobilního a tankového materiálu a divizní sklad technického materiálu);

4. dopravní prostředky s proviantem, výstrojním materiálem (vytvářejí divizní sklad proviantu a divizní sklad výstroje). Poblíž divizního skladu proviantu se rozmísťují i polní pekárný.

Zdravotnický prapor se ve vyčkávacím prostoru rozmísťuje zpravidla uprostřed sestavy divize (spolu s touto nebo její částí), zatímco ostatní týlové útvary se rozmísťují 3–5 km od bojové sestavy divize (na její zádi).

Takovéto rozmístění týlových útvarů divize vytváří optimální podmínky pro:

- manipulaci s materiálem a tím pro včasné doplnění jak spotřebovaných zásob, tak i pro vytvoření zvýšených zásob, zejména PHM (pro tanky a samohybná děla);

- usnadnění tvoření sledů týlu divize a jejich začlenění do pochodové sestavy divize;

- snížení účinků jaderných zbraní nepříteli v případě použití na týl divize a tím udržení jeho bojeschopnosti (tj. schopnosti uskutečnit včasné a nepřetržitě materiální a zdravotnické zabezpečení divize);

- velení týlu, ochranu a obranu týlu.

Pokud se týká rozmístění velitelského stanoviště automobilního praporu, neuvádí ani nenaznačují Týl-1-1 i pomůcka S-týl-15-31 zásady pro jeho rozmístování. Z hle-

diska nedílné velitelské pravomoci a tedy i odpovědnosti bereme v úvahu, že velitel automobilního praporu je plně odpovědný za jeho bojeschopnost, tj. za plnění úkolů vedení pohyblivých zásob, přísunů a odsunů materiálu podle plánu přísunu. Z tohoto pohledu je jednoznačné, že VS automobilního praporu musí být v prostoru rozmístění divizních skladů, které jsou 3–5 km od TVS divize. Nemůže tedy rozhodovat hledisko mít velitele apr co nejbližší ZT (OPS), tj. přímo na TVS, aby bylo zabezpečeno nepřetržitě velení apr — lépe řečeno co nejlehčí velení. Proto VS apr by mělo být v sestavě divizních skladů, popř. poblíž některého skladu, kde je nejvíce vozidel (v DSM nebo DSPHM), ale současně co nejbližší k TVS. Nepřetržitost velení automobilního praporu z TVS můžeme zabezpečit osobním stykem velitele apr, styčným orgánem apr na TVS a v poslední řadě technickými pojítky.

K některým otázkám organizace týlu divize pro přesun divize z vyčkávacího prostoru na čáru zasazení

K zabezpečení přesunu divize na čáru zasazení a vedení útočného boje ve vyčkávacím prostoru vytváříme první a druhý sled týlu divize.

První sled týlu tvoří zdravotnické útvary (zdrpr nebo szo), část dilenských a vyprošťovacích prostředků (z tod) a podle potřeby část zásob materiálu, zejména munice a PHM.

První sled týlu divize začínáme do pochodové sestavy divize a přemísťujeme se 3–5 km za prvním sledem divize a to po ose a na směru, kde předpokládáme těžiště bojové činnosti. Do pochodové sestavy divize jej začleníme ve vyčkávacím prostoru. Má-li divize ve vyčkávacím prostoru přidělen již szo, zařazuje jej do prvního sledu týlu. Zdrpr bez části odsunových prostředků (přidělených szo) přesunuje se zpravidla na jiné oso než první sled týlu divize a to za hlavními silami (druhým sledem divize) ve vzdálenosti 3 až 5 km, popř. také na čele jednoho proudu týlových útvarů, který tvoří druhý sled týlu divize.

Druhý sled týlu divize tvoří ostatní týlové útvary (bez vozidel vyčleněných do prvního sledu) a zpravidla se přesunuje po dvou pochodových osách v několika pochodových proudech.

Co ovlivňuje [máme respektovat] a jaké jsou zásady pro začlenění druhého sledu týlu divize do pochodové sestavy divize?

1. Druhý sled týlu divize se přesunuje za druhým sledem [vševojskovou zálohou] divize ve vzdálenosti stanovené velitelem. Tato vzdálenost, i když Týl-1-1 a Vševojsk 1-1 ji neuvádí, má být stejná jako mezi proudy (tj. 5 km). Bude tedy druhý sled týlu divize pochodovat 5–10 kilometrů za druhým sledem divize (od zádi týlu tohoto druhosledového útvaru).

2. Účinnost jaderné zbraně střední ráže (aby jedním úderem nebyl zničen jeden týlový útvar). Proto dělíme týlový útvar zpravidla na dvě části (na dvě pochodové osy).

3. Jeden proud týlových útvarů nemá přesahovat 50–70 vozidel.

4. Zámysl doplňování spotřebovaných zásob (možnosti tvoření zásobovacích proudů).

5. Připravenost všech vozidel automobilního praporu k zahájení pochodu (zda značná část není na přísunech z armádních skladů nebo jiných vyčleněných zdrojů).

6. Začleňování TVS divize a VS automobilního praporu na čelo pochodových proudů týlu divize na dvou pochodových osách.

7. Vzdálenosti mezi proudy (týlových útvarů) 5 km, mezi týlovými jednotkami 100–200 m a mezi vozidly 25–50 m.

Při respektování těchto zásad (požadavků) bude sestava druhého sledu týlu divize na dvou pochodových osách tato:

Na ose, kde je VS divize, se přesunuje za druhým sledem divize (vševojskovou zálohou) ve vzdálenosti 5–10 km: TVS divize, 200 m za ním polovina divizního skladu munice (bez vozidel vyčleněných do prvního sledu týlu divize), polovina skladu automobilního a tankového materiálu a technického materiálu; za nimi 5 km druhý proud poloviny skladů PHM, proviantu, sklad výzbroje, popř. část tota TŮH (mezi týlovými jednotkami — skla-

dy v jednom pochodovém proudu — vzdálenost 200 m).

Na druhé ose se přesunuje druhá polovina skladů ve stejném pořadí. Na čele VS automobilního praporu (s vyčleněnými důstojníky z TVS, popř. náčelník divizních skladů); za skladem proviantu (jeho polovinou) se přesunují polní pekářny. Pokud zůstaly ve vyčkávacím prostoru pět chléb, pak se přemísťují do sestavy druhého sledu týlu divize jednou za den až ke splnění úkolu dne divize.

Organizace týlu divize při zahájení a v průběhu útočného boje divize

První sled týlu divize

K příjmu raněných a nemocných z obvažití útvarů a k poskytnutí odborné lékařské pomoci si divize rozvíjí přidělený samostatný zdravotnický oddíl (szo) ve vzdálenosti 12–15 km od předního okraje (čáry zasazení). Spolu s vyčleněnými zásobami materiálu a dílenskými vyprošťovacími prostředky vytváří první sled týlu. Při zvětšení vzdálenosti mezi plukovními obvazišti a rozvinutou zdravotnickou etapou (szo) na 30–35 km, nebo při zaplnění szo raněnými si rozvíjí další zdravotnickou etapu (zpravidla další szo) ke splnění bližšího úkolu. Původní rozvinutá zdravotnická etapa k čáře zasazení divize zůstává pracovat na místě 36–48 hodin a přechází do zdravotnické zálohy armády (frontu). Se zdravotnickou etapou určenou k rozvinutí k BÚ divize se přesunují ostatní prvky, které tvoří první sled týlu divize (zásoby materiálu, dílenská vyprošťovací skupina). Ke splnění úkolu dne si divize zpravidla rozvine divizní obvaziště a s ním část dílenských vyprošťovacích prostředků a předsunuté zásoby, pokud je již nepoužila.

Druhý sled týlu divize

Ostatní týlové útvary divize (apř. s divizními sklady, polní pekářny, popř. část tota) tvoří druhý sled týlu divize. Při přesunu divize na čáru zasazení (jak jsem již uvedl) se druhý sled týlu přesunuje po dvou osách v několika proudech. Pomůcka VA AZ poř. číslo tisku 616 např.

uvádí, že volí pro druhý sled prostory pro zastavení, popř. rozmístění a že je výhodné je volit ve vzdálenosti 15 km od původního předního okraje a to když pluky splnily bližší úkol.

Tato zásada připouští i jiné řešení. Výhodnější je zaujmout prostor rozmístění 20–25 km od původního předního okraje, při zaujetí čáry zteče útvarů prvního sledu divize. Jaké mám k tomu důvody. Je to zejména příprava zásobovacích proudů s municí pro úhradu její spotřeby do bližšího úkolu divize (ve vyčkávacím prostoru, kdy je čas 4–6 hodin včetně času na rozhodovací proces, nebude možné podle neplánovaného přísunu tyto zásobovací proudy vytvořit). Bližší úkol splní zhruba divize za 10–12 hodin, což je dostačující čas na přípravu zásobovacích proudů munice včetně jejich korekce podle skutečné spotřeby a vytvářejí se i optimální podmínky pro organizaci ochrany a obrany týlu. V té době proběhne týlový průzkum nového prostoru rozmístění druhého sledu týlu divize, který se do něj přesune zpravidla ke splnění bližšího úkolu divize a kam se také vrátí vozidla z přísunu munice k úhradě spotřeby do BÚ divize. Další přemístění týlu divize je až ke splnění úkolu dne, kdy současně přisuneme veškerý materiál k úhradě spotřeby, u munice od BÚ do ČD a u ostatních druhů k úhradě spotřeby za celý den bojové činnosti. Přemístění a rozmístění probíhá podle stejných principů jako k BÚ divize.

Systém vědeckých znalostí o válce a armádě

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka
M. A. Garejeva, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v so-
větském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 8/1976.*

Cílem článku je rozebrat obecný systém a klasifikovat celý souhrn vědeckých znalostí o válce a armádě, upřesnit místo a úlohu vojenské vědy v tomto systému znalostí, její předmět a strukturu.

V nárysu celkového plánu „Dialektiky přírody“ B. Engels zkoumal klasifikaci věd jako vazbu věd, která vytváří celkovou architekturu veškerého vědeckého poznání, jako vazby, které se vytvářejí mezi různými oblastmi světa v průběhu jeho vlastního rozvoje a mezi různými oblastmi znalostí o světě v průběhu rozvoje lidského poznání. V obecné klasifikaci věd se odráží logika zkoumaného předmětu a celkové názory na svět a jeho poznání člověkem.

Klasikové marxismu-leninismu vycházeli z existence různých forem pohybu hmoty a zformulovali základní principy klasifikace věd:

— princip objektivnosti, který znamená, že vědy odrážejí různé objektivní procesy a zákony přírody, společnosti a myšlení;

— princip rozvoje, který požaduje, aby se vědy v celkové klasifikaci řadily v určité posloupnosti od jednoduchého k složitějšímu, od nižšího k vyššímu;

— nutnost zachování jednoty historického a logického, teorie a praxe atd.

Tyto obecné principy klasifikace umožňují určit místo a úlohu kterékoliv vědy v celkovém systému věd, neumožňují však řešit všechny metodologické otázky klasifikace různých oblastí poznatků uvnitř každé vědy a jejich vzájemné vazby. Proto ke klasifikaci vědy nebo skupi-

ny věd, které zkoumají stejný objekt, mohou existovat různé přístupy. U předmětové klasifikace se vychází především z toho, jaké zákonitosti určitá věda zkoumá, a zpravidla se používá princip podřízenosti, který odráží vnitřní, organické vazby mezi vědami, které nevyhnutelně jedna z druhé vycházejí a vyvíjejí se. Vědy mohou být klasifikovány z hlediska jejich bezprostředního spojení s praxí, a to dělením na základní a aplikované. Zájmy cílevědomého rozvoje různých oblastí vědění vyvolávají nutnost i problémové klasifikace v případech, kdy nové oblasti vznikají, osamostatňují se a do popředí vyzvedávají velké teoretické a praktické problémy. Přitom současně s principem subordinace může být uplatněn princip koordinace, který bere v úvahu pouze vnější vazby mezi vědami, které se řadí vedle sebe v určité posloupnosti.

V souvislosti se sílícím procesem diferenciací a integrací věd, kdy se nepřetržitě objevují nové, stále specializovanější oblasti vědění a zároveň vzrůstá význam systémového studia celé řady blízkých, vzájemně příbuzných problémů a oblastí poznatků, nachází stále širší uplatnění problémová klasifikace. Je jedním ze způsobů přiblížení teorie k potřebám praxe. Přitom problémová klasifikace různých oblastí vědění může být uskutečněna

i bez narušení jejich předmětné struktury, vzájemných vazeb a posloupnosti uspořádání; jejich začlenění do jiných skupin musí být však v souladu s potřebami komplexního výzkumu velkých teoretických a praktických problémů. Takovýto přístup bychom mohli přesněji nazvat jako **předmětově problémovou klasifikaci**.

Takové jsou hlavní principy, na jejichž základě předpokládám v tomto článku rozebrat klasifikaci systému znalostí o válce a armádě. To znamená:

1. Klasifikace věd, zahrnutých do tohoto systému, musí zabezpečit jejich ucelené studium v jejich vzájemné spojitosti.

2. To vyžaduje sloučit tyto vědy a teorie do příslušných skupin na základě těch objektivních zákonitostí, které zkoumají.

3. Vědy a teorie je nutné klasifikovat a utřídit v logické posloupnosti podle té úlohy, kterou mají při přípravě a vedení války v dané historické etapě, s přihlédnutím ke stupni a rozsahu, kterými postihují různé stránky a aspekty války a armády.

4. Struktura klasifikovaných znalostí musí být pohyblivá, pružná a musí co nejlépe odrážet diferenciaci a integraci věd. Zároveň musí zabezpečit systematický a přednostní výzkum nejdůležitějších aktuálních problémů, které vyžadují potřeby praxe.

Při uceleném zkoumání války, jako složitého sociálně politického jevu, který je nejen střetnutím ozbrojených sil, ale i zápasem tříd, států, koalic společenských systémů, zcela jasně se vyčleňují tři skupiny objektivních procesů a jevů se svými vlastními zákonitostmi, které vyžadují jim adekvátní výzkum:

1. Sociálně politická podstata války a její místo mezi jinými společenskými jevy,

2. Ozbrojený zápas,

3. Nevojenské prostředky a formy zápasu s nepřítelem v době války.

Do první skupiny patří nejobecnější zákony války, souhrn nejdůležitějších, základních problémů, které se týkají podmínek vzniku války a armády, jejich vzájemného spojení s jinými společenskými jevy, filosoficko-sociologickou, sociálně politickou a sociálně ekonomickou podstatou války vcelku, všech forem jejího vedení uskutečňovaných jak ozbrojeným násilím, tak i jinými nevojenskými prostředky. Tyto otázky zkoumají všechny tři základní součásti marxismu-leninismu a jeho učení o válce a armádě.

Druhá skupina objektivních jevů a zá-

konitostí, které jsou ve válce hlavní a rozhodující, je spojena se specifikou pokračování politiky prostředky ozbrojeného násilí v těsném spojení s morálně politickými, ekonomickými a vědeckotechnickými faktory, které zobecňují vedení ozbrojeného zápasu. Tyto problémy jsou předmětem výzkumu vojenské vědy a také speciálních oblastí řady společenských, přírodních a technických věd, které hraničí (jsou na styku) s vojenskou vědou a zabezpečují přípravu a vedení ozbrojeného zápasu.

Třetí skupina zahrnuje jevy a zákonitosti, které vyplývají ze zvláštností vedení boje s nepřítelem nevojenskými formami a prostředky. V době války se uskutečňuje politika především prostředky ozbrojeného násilí. Ozbrojený zápas však nevyčerpává všechny prostředky a formy politiky. Proto pro celkové provádění politiky v době války jsou nutné i jiné formy zápasu: ekonomické, vědeckotechnické, ideologické, diplomatické a jiné, které se podílejí na zájmu vedení ozbrojeného zápasu. Vnitřní zákonitost těchto forem boje zkoumají různé společenské, přírodní a technické vědy v souladu s jejich vlastní problematikou.

Objasnění sociální podstaty války a armády, zkoumání různých forem boje je tedy spojeno s výzkumem zákonitostí, které jsou různé svým charakterem — sociálně politické, ekonomické, vojenské, technické — s rozpracováním v podstatě různých teoretických a aplikovaných problémů. Proto jejich celkové poznání nemůže řešit pouze některá věda. Ke studiu všech těchto složitých, různorodých jevů je nutné sjednotit úsilí velkého množství věd, včetně vojenské vědy.

Všechny tyto uvedené oblasti vědění zkoumají válku jim vlastními kategoriemi a metodami výzkumu, mají však svůj rozdílný předmět v souladu se zkoumanými zákonitostmi. Při určování předmětu výzkumu různých věd je nutné vždy pamatovat na to, že pro každou vědu je důležité především to, co tvoří její specifikou, čím se liší od jiných věd.

Nejrozšířenější chyba, která často vede k neplodným sporům, nezdůvodněným závěrům, spočívá v tom, že předmět vědy se ztotožňuje s jejím objektem. Objekt vědy však není vždy totožný s jejím předmětem. Pro názornost můžeme říci, že člověka zkoumají mnohé vědy (filosofické, antropologie, psychologie, lékařské vědy atd.). Různé vědy zkoumají zemi nebo kosmos. Objekt výzkumu těchto věd je navenek shodný, avšak předmět výzkumu je zcela rozdílný. Např. objektem

výzkumu vojenské vědy je válka. Avšak takové otázky, jako jsou podmínky vzniku, podstata a vznik válek a jiné, nemůžeme zvažovat k předmětu vojenské vědy. Vojenská věda není schopna poznat tyto otázky. Zdroje válek odhalili klasické marxismu-leninismu v důsledku zkoumání ekonomického řádu společnosti. Dokázali, že války vznikly se vznikem soukromého vlastnictví a třídního rozdělení společnosti. To je však předmětem historického materialismu a politické ekonomie.

Rovněž je zcela zřejmé, že ne všechny vědecké znalosti (ekonomické, politické, právní, matematické aj.), které používají ve své praxi ozbrojené síly a také ne všechny vědecké disciplíny, které se využívají ve vojenských školách, patří k vojenské vědě. Někdy se však vyskytují snahy určovat předmět výzkumu vojenské vědy nikoli v souladu se zákonitostmi, které poznává, což je jediný možný vědecký přístup, ale na základě mylných představ, že všechny znalosti, které jsou nutné k přípravě a vedení války, mohou být zahrnuté do vojenské vědy. To je však stejně tak nesprávné, jako kdyby se všechny znalosti o přírodě zahrnovaly do kterékoliv jediné vědy (fyziky, chemie, biologie atd.).

Nebo např. válku nemůžeme ztotožňovat pouze s ozbrojeným bojem nebo s vojenským uměním. K vedení války se musí připravovat nejen ozbrojené síly, ale i celá země, ekonomika, všichni lidé. Vojenská věda nemůže stát mimo tyto úkoly. Vojenská věda, zejména teorie strategie, stanoví požadavky na válečné přípravy země, hodnotí morální i ekonomické možnosti státu; neřeší to však bezprostředním zkoumáním těchto otázek, ale vychází ze závěrů sociálně ekonomických věd.

Vytvořením ekonomického a morálně politického potenciálu, potřebného k vedení války, je funkcí celkové politiky

strany a vlády a vyžaduje nejen jejich podřizování zájmům ozbrojeného zápasu, ale i zhodnocení celé řady vnitřních ekonomických a morálně politických zákonitostí. Dokonce i ve válce, kdy vše se podřizuje cílům vítězství, není možné řídit ideologickou prací, národní hospodářství jen na základě pouček vojenské vědy. Politické vedení řeší tyto složité a různorodé úkoly na základě marxisticko-leninské teorie, s využitím výsledků mnohých sociálně ekonomických, technických a jiných věd, včetně vojenské vědy.

Není možné souhlasit ani s takovým stavem, kdy k určování předmětu vědy se přistupuje podle toho, jaké instituci daná oblast vědění slouží, kdo využívá poznatků. Mluvíme-li o vojenské vědě, pak je samozřejmé, že tato věda slouží především ozbrojeným silám. K jejím doporučením však přihlíží také sociálně ekonomické, technické a jiné vědy, a v praktické činnosti i mnohé jiné instituce.

Je zcela nepřipustné, aby otázka třídění znalostí do určité oblasti vědy byla řešena podle prestižních hledisek na základě podřizování jedné instituce druhé nebo podle subjektivních přání vůbec.

Při klasifikaci systému znalostí o válce a armádě je nutné přihlídnout i k tomu, že klasikové marxismu-leninismu nezkoumali jen filosofické, ekonomické a sociálně politické základy války a armády. Rozpracovali i mnohé konkrétní poučky vojenské vědy a vojenského umění. Proto není správné, jak se to někdy dělá, zahazovat tyto otázky do teorie obrany socialistické vlasti nebo do jiných součástí marxisticko-leninského učení o válce a armádě.

Stručně řečeno, daná etapa rozvoje vyžaduje přesnější stanovit předmět a hranice výzkumů všech základních oblastí systému znalostí o válce a armádě.

V souladu s tím rozebereme co nejstručněji obsah věd a teorií, které tvoří tento složitý systém znalostí.

Marxismus-leninismus o válce a armádě

Problémy války a armády zkoumá marxisticko-leninská filosofie, především historický materialismus. Je však zcela zřejmé i to, že válku a armádu zkoumají všechny základní součásti marxismu-leninismu, který jako ucelená jednotná teorie je zkoumá pomocí zákonů, kategorií a principů filosofie, vědeckého komunismu a politické ekonomie.

Podle toho ve struktuře marxisticko-leninské teorie můžeme vyčlenit filosoficko-sociologické, sociálně politické a

politickoeconomické základy (aspekty) učení o válce a armádě, které ve svém souhrnu vytvářejí vzájemně spjaté a jednotné marxisticko-leninské učení o válce a armádě.

Vedoucí úlohu při zkoumání podstaty a obecných zákonů války a armády má marxisticko-leninská filosofie, která je metodologickým a světonázorovým základem celého systému poznatků o válce a armádě. Historický materialismus zkoumá

- filosoficko-sociologické základy učení o válce a armádě;
- podstatu války a armády, obecně sociologické zákonitosti jejich vzniku a rozvoje;
- vztah války a politiky, války a ideologie;
- sociální charakter a typy válek;
- úlohu války a armády v dějinách;
- vztah objektivního a subjektivního ve válce a vojenství;
- úlohu lidových mas a osobností ve válce;
- filosofické základy formování morálně bojových vlastností vojáků;
- filosoficko-sociologické aspekty militarismu aj.

Sociálně politické aspekty války a armády zkoumá vědecký komunismus, především učení o obraně socialistické vlasti. Vědecký komunismus zkoumá:

- problémy války a míru v současnosti, zdroje válečného nebezpečí;
- nutnost a zákonitosti obrany socialistické vlasti a sociálně politické principy vojenské výstavby a vojenské organizace socialistického státu;
- objektivní nutnost vedoucí úlohy marxisticko-leninské strany při obraně socialismu a ve vojenské výstavbě;
- vojenské aspekty politické strategie komunistického, dělnického a národně osvobozenického hnutí.

Politickoekonomické aspekty učení o válce a armádě jsou spojeny s poznáním

- ekonomických zákonitostí války a armády;
- vlivu ekonomického faktoru na průběh a výsledek války, materiálních základů vojenské síly státu, specifiky působení ekonomických zákonů v období přípravy a vedení válek v různých společensko-ekonomických formacích.

Nutnost uceleného výkladu marxisticko-leninského učení o válce a armádě je zcela zřejmá.

1. Nejen učení o válce a armádě, ale i mnoho jiných základních učení a koncepcí marxismu-leninismu, třebaže je

zkoumají z různých hledisek všechny základní součásti marxismu-leninismu, vyúsťují do jednotného učení o státu, o třídách, o třídním boji, proletářské revoluci aj. Např. historický materialismus poznává podstatu státu, jako úlohu a místo v politické organizaci společnosti; politická ekonomie — ekonomický řád společnosti a jeho vliv na strukturu a charakter státní nadstavby; teorie vědeckého komunismu — podstatu diktatury proletariátu a rozvoje státu v období socialismu.

2. Objektivně všechny jevy, spojené s válkou a armádou, jsou skutečně navzájem spojené a můžeme je rozdělit na základní části jen podmíněně. Např. rozpracování teorie obrany socialistické vlasti není možné bez poznání filosoficko-sociologických a ekonomických základů války a armády. Válka je dvoustranný jev. Proto také problém obrany socialistického státu nemůže být zkoumán odděleně od takových otázek, jako je agresivní podstata imperialismu, možné zdroje, typy a druhy válek, obecné zákony a faktory, které určují průběh a výsledky války.

3. Chápeme-li marxisticko-leninské učení o válce a armádě jako souhrn různých vzájemně oddělených učení a považujeme-li dokonce i otázky vojenské organizace socialismu za samostatné učení, které prý není součástí teorie obrany socialistické vlasti, pak při jejich studiu nemůžeme realizovat systémový přístup a tudíž ani je prozkoumat v celé jejich složitosti a úplnosti. Takové teoretické, scholastické konstrukce postrádají elementární logiku. Vzniká otázka, jaká může být obrana socialistické vlasti bez určité vojenské organizace, nebo jak můžeme zkoumat válku a armádu navzájem odtržené, když ozbrojeně násilí bez armády neexistuje a bez něj není ani války.

Marxisticko-leninské učení o válce a armádě působí obecně jako organizační a ideově metodologické jádro celého souhrnu znalostí o válce a armádě, včetně vojenské vědy.

Vojenská věda

V celkovém systému znalostí o válce a armádě zaujímá důležité místo vojenská věda. Protože je nejvíce svázána s poznáváním ozbrojeného násilí jakožto rozhodujícího prostředku politiky v době války, patří jí také hlavní úloha při rozpracování způsobů dosažení politických cílů ozbrojeným způsobem. Vojenská věda, která se řídí marxisticko-leninskou

metodologií a učení o válce a armádě, zkoumá ozbrojený zápas v nerozlučném spojení s obecnými zákony války a faktory společensko-ekonomického a politického charakteru. **Představuje systém znalostí o zákonech a charakteru ozbrojeného zápasu, o vojenské přípravě země a ozbrojených sil na válku a způsobech jejich využití k dosažení politických cílů.**

Vojenská věda zkoumá válku v rámci svého předmětu a je tedy společenskou vědou. Současně se však setkává nejen se sociálními, ale také s přírodními a technickými procesy a jevy. Touto součástí své problematiky je tudíž těsně svázána i s přírodními a technickými vědami.

Při definici struktury, úlohy a místa různých oblastí vojenské vědy použijeme obecné principy klasifikace. Zvláštní podstata války a vojenství vyžaduje vzít v úvahu řadu zvláštností. Oblasti vojenské vědy nemůžeme vždy uspořádat od jednoduchého ke složitějšímu, od nižšího k vyššímu. Válka je pokračováním politiky násilnými prostředky. Z tohoto důvodu mají určující význam ty vazby mezi oblastmi vojenských znalostí, které se realizují shora dolů: strategie vychází z politiky, operační umění z požadavků strategie, atd. Přitom všechny otázky výstavby, přípravy a zabezpečení ozbrojených sil se řeší vzhledem k charakteru a způsobům vedení ozbrojeného zápasu, které diktují požadavky: jaké ozbrojené síly jsou potřebné, na jakou válku a jak je připravit atd. Spolu s tím se přibližují i k zpětné vazbě zdola nahoru. Strategický nebo operační úspěch se skládá ze souhrnu úspěšných bojových činností jednotek, útvarů a svazků. To vyžaduje věnovat pozornost mnoha složitým horizontálním a diagonálním vazbám, zejména vlivu rozvoje zbraní a techniky na způsoby bojové činnosti a celé řadě jiných vazeb a vzájemných vztahů.

Struktura a obsah vojenské vědy musí co nejúplněji odrážet právě ty objektivní procesy, které studuje. Na základě výše uvedených definic předmětu vojenské vědy můžeme její strukturu a obsah vymezit přibližně takto:

1. **Při předmětové klasifikaci oblastí vojenské vědy**, řešené v souladu s poznávanými zákonitostmi, vojenská věda zahrnuje: obecnou teorii vojenské vědy, teorii vojenského umění, teorii výstavby ozbrojených sil, teorii vojenského výcviku a výchovy a teorii vojenské ekonomiky.

Obecná teorie studuje systém zákonů ozbrojeného zápasu, jeho vzájemné vazby s obecnými zákony války, předmět a strukturu vojenské vědy, její úlohu a místo v celkovém systému znalostí o válce a armádě. Nyní, kdy se konstituovala věda o vědě, je velice důležité, aby měla své opěrné body ve všech vědních oblastech v podobě jejich obecných základů nebo teorií. Hlubší sebezobcování každé vědy bude kladně působit při ujasňo-

vání obecných procesů, které probíhají ve všech vědách.

Jádem vojenské vědy je teorie vojenského umění, která studuje zákonitosti, charakter, principy a způsoby vedení ozbrojeného zápasu strategického, operačního a taktického měřítka a v souladu s tím zahrnuje teorii strategie, operačního umění a taktiky.

— **Teorie strategie**, která je nejvyšší oblastí teorie vojenského umění a je jednodušší pro celé ozbrojené síly, studuje vojenskostrategický charakter války, zákony, principy a způsoby ozbrojeného zápasu strategického měřítka, vypracovává doporučení pro vojenskou přípravu země, formy a způsoby strategické činnosti, řízení ozbrojených sil, hodnocení a využití morálně politických a ekonomických možností státu v zájmu vedení ozbrojeného zápasu, organizace strategického týlu a všech druhů strategického zabezpečení.

— **Teorie operačního umění** studuje charakter soudobých operací, principy a způsoby přípravy a vedení společných a samostatných operací operačních svazů, druhů ozbrojených sil, činnosti operačních stupňů velení, otázky hodnocení a využití morálně politického faktoru při přípravě a vedení operací, operačního umění a teorie operačního umění druhů ozbrojených sil, týlu ozbrojených sil a civilní obrany.

— **Teorie taktiky** se zabývá otázkami přípravy a vedení boje jednotek, útvarů a svazků v různých sférách (na souši, vodě a ve vzduchu). V souladu s tím zahrnuje: teorii taktiky vševojskového boje a teorii taktiky druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk.

Teorie výstavby ozbrojených sil studuje zákony a principy organizace ozbrojených sil, principy a metody jejich doplňování a technického vybavení, systém mobilizace a rozvíjení vojsk, přípravu záloh, organizaci vojenské služby a jiné otázky.

Teorie vojenského výcviku a výchovy studuje zvláštnosti a principy vojenského výcviku a výchovy, formy a metody přípravy vojenských kolektivů (vojsk a štábů), výcviku a výchovy generálů, důstojníků a všech příslušníků ozbrojených sil, psychologické aspekty vojenského výcviku a výchovy.

Teorie válečné ekonomiky je těsně svázána s ekonomickými vědami a do jisté míry je vzhledem k vojenské vědě hraniční a styčnou vědou. Vzhledem k rostoucímu významu válečné ekonomiky pro zabezpečení ozbrojeného zápasu, zahrnuje do vojenské vědy ty její části, které jsou z vojenského hlediska nejspeci-

těšší. Teorie válečné ekonomiky rozpracovává v souladu s charakterem války požadavky na ekonomiku země, způsoby ekonomického zabezpečení vedení ozbrojeného zápasu, způsoby efektivního využití materiálních zdrojů vyčleňovaných pro ozbrojené síly.

2. Při předmětově — problémové klasifikaci vojenské vědy se v jejím rámci samostatně vyčleňují takové oblasti vojenské vědy, jako teorie řízení ozbrojených sil, teorie týlu ozbrojených sil, teorie vyzbrojování, teorie civilní obrany a dějiny vojenského umění. Dozrává nutnost samostatně zkoumat teorii radioelektronického boje a některých dalších velkých problémů.

Problémová klasifikace vede ke konstituování řady komplexních věd. Je to jedna z forem integrace věd v podmínkách jejich nepřetržité diferenciace a úzké specializace.

Ke komplexním vědám můžeme zařadit teorii vyzbrojování, teorii civilní obrany, teorii radioelektronického boje aj., v nichž je koncentrováno úsilí a metody různých teorií a styčných věd.

Nutnost vyčlenit některé oblasti vojenské vědy při problémové klasifikaci vzniká v souvislosti se systémovým studiem všech „příbuzných“, mezi sebou vzájemně svázaných problémů, které vznikají současně v různých oblastech vojenské vědy, a také s cílem plně využít při řešení těchto problémů výsledků jiných společenských, přírodních a technických věd. Např. teorie velení vojskům se odrazí ve všech oblastech vojenské znalosti: v teorii vojenského umění, ve výstavbě ozbrojených sil, výcviku a výchově příslušníků ozbrojených sil atd. Přitom nejde o to, vyjmout odtud tyto otázky. To není ani možné. Existují však principy a zákonitosti, které jsou stejně důležité pro procesy velení v libovolné oblasti vojenské činnosti, které musí teorie velení studovat komplexně, z jednotných stanovisek a přístupů, přičemž využívá výsledků kybernetiky i vědy o řízení.

Teorie týlu ozbrojených sil má studovat obecné zákonitosti a principy organizace a činnosti týlu ozbrojených sil, systém týlového zabezpečení ozbrojených sil v míru i ve válce, organizaci a činnost

strategického týlu, vzájemné vazby s válečnou ekonomikou, úlohu a místo operačního a vojskového týlu v celkovém systému týlu ozbrojených sil, zvláštnosti řízení týlu.

Teorie vyzbrojování rozpracovává vědecky zdůvodněné závěry a doporučení pro uskutečňování jednotné vojenskotechnické politiky státu. Vychází přitom z charakteru ozbrojeného zápasu a požadavků vojenského umění. Její nejdůležitější problémy jsou: odhalování zákonitostí rozvoje zbraní a bojové techniky a zbraňových systémů vcelku; rozpracování metodologie realizace perspektivních strategických a operačně taktických požadavků na zbraňové systémy v procesu jejich tvorby; použití metod systémové analýzy pro stanovení optimálního poměru sil různých druhů zbraní a vojenské techniky a směrů sladěného rozvoje výzbroje; rozpracování obecných teoretických základů funkčního (strukturálního) a konstrukčního uspořádání zbraňových systémů, jejich výroby a exploatace.

Teorie civilní obrany je těsně svázána s mnoha společenskými, přírodními a technickými vědami. V oblasti ozbrojeného zápasu studuje: principy ochrany obyvatelstva v soudobé válce, způsoby zvyšování odolnosti ekonomiky, formy a metody organizace prací při likvidaci následků nepřátelského napadení atd.

Všechny oblasti a znalosti, které patří do vojenské vědy, mají složitou strukturu. Existují mezi nimi těsné koordinační a subordinační vazby. Proces diferenciace a integrace věd vyvolává také nutnost systematického zkoumání různých oblastí vědění a problémů, spojených s využitím druhů ozbrojených sil ve válce. V této souvislosti je úplně správné zkoumat v rámci vojenské vědy teorie použití a výstavby druhů ozbrojených sil (teorie raketových vojsk strategického určení, pozemních vojsk, vojsk PVOS, vojenského letectva), jakožto její nedílné součásti. Předmětem zkoumání teorií druhů ozbrojených sil jsou způsoby strategického použití druhů ozbrojených sil, operační umění a taktika druhů ozbrojených sil, druhů vojsk (sil), zvláštnosti výstavby, výcviku a výchovy, dějiny druhů ozbrojených sil.

Oblasti společenských, přírodních a technických věd spojených se zabezpečením ozbrojeného zápasu

Změna charakteru války, upevnění a rozšíření vazeb vojenské vědy se společenskými, přírodními a technickými vědami přivedla ke vzniku vojenského problema-

tiky v celé řadě společenských, přírodních a technických věd, spojených s přípravou ozbrojených sil na válku, tvorbou zbraní a vojenské techniky, všestranným

zabezpečením přípravy a vedení ozbrojeného zápasu.

V oblasti společensko-politických věd, kromě marxisticko-leninského učení o válce a armádě, mají pro ozbrojené síly velký význam: věda o výstavbě strany a její oblast o stranickopolitické práci v ozbrojených silách, teorie vojenského práva, vojenská psychologie, vojenská etika a vojenská historická věda.

— **Teorie stranickopolitické práce** vychází z obecných vědeckých základů stranické výstavby a jako základní součást této společenské vědy rozpracovává otázky stranickopolitické práce s veškerou specifikou ozbrojených sil a ozbrojeného zápasu. Formy a metody práce velitelů a politických orgánů, stranických a komsomolských organizací jsou za bojové situace úplně jiné, než v kterýchkoli jiných podmínkách, proto je možné tyto otázky důkladně rozpracovat pouze na základě poznání zákonů ozbrojeného zápasu a principů vojenského umění při rozhodujícím a určujícím významu obecných stranických ustanovení.

— **Teorie vojenského práva** vypracovává doporučení k tvorbě systému právních norem v oblasti výstavby ozbrojených sil, regulace vztahů mezi vojenskými osobami, stanovení jejich povinností, práv a odpovědností při výkonu vojenské služby v míru i za války. Normy vojenského práva jsou poznamenány požadavky ozbrojeného zápasu, odrážejí zvláštnosti a specifiky ozbrojených sil (bezpodmínečná podřízenost náčelníkům, systém nedílné velitelské pravomoci atd.). Přihlíží také k mezinárodním vojenskoprávním otázkám.

— **Vojenská psychologie** je oblastí psychologické vědy. Objašňuje zvláštnosti psychiky člověka v procesu ozbrojeného zápasu, rozpracovává doporučení pro psychologickou přípravu vojáků, zkoumá psychologické základy formování a činnosti vojenských kolektivů, rozpracovává metodiky výzkumu schopností člověka k plnění rozličných druhů vojenské činnosti. Tyto úkoly nemohou řešit jiné oblasti psychologické vědy.

Oblasti společenských, přírodních a technických věd, které zkoumají nevojenské formy boje s nepřítelem

Základem všech rozporů a konfliktů, které rodí válku, jsou hluboké sociální kořeny, celý komplex politických, ekonomických, ideologických, vojenských souvislostí a vzájemných vztahů mezi třídami a státy, které vyplývají ze společen-

— Mezi styčnými a hraničními vědami hraje významnou úlohu **vojenská historická věda**, která zahrnuje dějiny válek, dějiny vojenského umění a ozbrojených sil, vojenskou historiografii a vojenskou nauku o pramenech, vojenskohistorickou statistiku a vojenskou archeologii. Jsou součástí obecné historické vědy a současně se bezprostředně přimykají k vojenské vědě. Takové oblasti, jako dějiny ozbrojených sil a vojenského umění, jsou základními součástmi vojenské vědy.

Rozvoj vojenské problematiky v **oblasti přírodních věd** vedl ke vzniku celé řady takových vojenskospeciálních věd, jako je vojenská geografie, vojenská kartografie, vojenská geodézie, vojenská topografie, vojenská hydrometeorologie, vojenská navigace, vojenské lékařské vědy a jiné vědy, jejichž poslání je zcela zřejmé.

V oblasti technických věd se objevuje řada takových oblastí, které bychom mohli nazvat vojenskotechnickými vědami. Každá z nich má mnoho zvláštností, avšak v celku jsou svázány s rozpracováním těchto základních problémů: projektování a výroba výzbroje, způsoby efektivního využití bojových možností zbraní a vojenské techniky, základy exploatace a oprav výzbroje. Patří sem i takové vědy, jako balistika, teorie střelby, vojenská radioelektronika, vojenská kybernetika, ženíjní stavby a mnohé jiné vědy.

Na styku vojenské vědy s jinými vědami se objevily obecné problémy, jejichž vyřešení může být dosaženo v rámci několika oblastí vědění. To zabezpečí všestranné zkoumání problémů přípravy a vedení ozbrojeného zápasu s ohledem na morálně politický a ekonomický faktor a úplnější využití výsledků všech věd pro upevnění obranyschopnosti státu a zvýšení obranné moci ozbrojených sil. Rozšíření a prohloubení vazeb vojenské vědy s jinými společenskými a technickými vědami obohacuje nejenom její obsah, ale i metody výzkumu. Zvláště charakteristické je v tomto smyslu stále širší pronikání heuristických, matematických a jiných metod do vojenské vědy.

ského řádu a politických cílů války. Proto válka není výrazem nějakého jediného rozporu, ale všech sociálně politických a ekonomických rozporů a z nich vyplývajících různých forem boje. Zápas s nepřítelem probíhá jak pomocí všestranné-

ho zabezpečení ozbrojeného zápasu, tak i prostřednictvím ekonomických, ideologických a diplomatických forem boje.

Zabezpečuje-li vojenská věda spolu s vymezenými oblastmi jiných věd vedení ozbrojeného zápasu, pak jiné společenské, přírodní a technické vědy zkoumají jiné formy boje s nepřítelem a činnosti států: ideologickou, ekonomickou, diplomatickou, právní aj.

Ekonomický boj je veden s cílem zabezpečit ekonomickou převahu nad nepřítelem. V podmínkách použití raketových jaderných zbraní se stává ekonomika bojujících zemí objektem daleko silnější a intenzivnější ozbrojené činnosti.

Ekonomické vědy zkoumají specifiky činnosti národního hospodářství v podmínkách války. Vypracovávají zejména doporučení k přechodu národního hospodářství z mírového na válečný stav, zkoumají zvláštnosti plánování národního hospodářství v podmínkách války, specifiky práce a organizace průmyslu, dopravy, zemědělství a peněžnictví v podmínkách války, otázky pracovních sil a platů v letech války, otázky tvorby cen a hospodářského rozpočtu ve válečném průmyslu, vztahy mezi válečnou a mírovou produkcí ve skladbě národního hospodářství, regulování pracovní síly, řízení ekonomiky v době války atd.

Diplomatický boj v průběhu války zaujímal vždy důležité místo a v soudo-

bých podmínkách neztrácí svou úlohu. Jeho cílem je upevnění socialistické koalice, boj o spojence a rozpad nepřátelské koalice.

V celkovém systému znalostí o válce zaujímá zvláštní místo vojenská doktrína jakožto systém oficiálně přijatých názorů na přípravu a vedení války, v níž jsou koncentrovány její nejdůležitější principiální zásady. Jejím teoretickým základem je především marxismus-leninismus, vojenská věda a v určité míře celý systém vědeckých poznatků o válce a armádě, který jsme rozebrali. Vojenská doktrína má vojenskopolitickou a vojenskotechnickou část, zahrnuje všechny aspekty války a je závěrem a výsledkem jejího poznání. Z tohoto důvodu hraje velkou koordinující a organizující úlohu. V praktické části vychází z konkrétních politických zásad a z rozhodnutí politického a vojenského vedení. Vojenská doktrína nezahrnuje celý systém znalostí o válce a armádě, ale pouze hlavní, základní ustanovení. Vybírá si z něho všechno progresivní a přihlíží k situaci a možnostem státu. Vojenská doktrína zpětně ovlivňuje rozvoj systému znalostí o válce a armádě, stanoví hlavní směry jejich rozvoje. Všechny součásti systému znalostí o válce a armádě jsou soustředěny na řešení nejdůležitějších úkolů v rámci přijaté doktríny.

☆

Filosoficko-sociologické, sociálně politické, ekonomické, vojenské a vojenskotechnické, právní, historické, psychologické a pedagogické znalosti o válce a armádě vytvářejí tudíž plně vyhraněný systém, spojený jednotným metodologickým základem — marxismem-leninismem. Všechny součásti tohoto systému zkoumají válku a armádu z různých hledisek, v různém rozsahu, s různým stupněm konkretizace a zobecnění a odpovídají na všechny aktuální otázky současné epochy, počínaje určením místa vojenského násilí pro vítězství socialismu a konče rozpracováním doporučení k odvrácení světové raketové jaderné války.

Proto studium války a armády nemůže být monopolem jedné nebo několika věd. Válce a armádě jsou vlastní zákonitosti, rysy a zvláštnosti, které se nevypárají studiem ani v rámci marxisticko-leninského učení o válce a armádě, ani v rámci vojenské vědy. Všestranné a úplné studium všech aspektů války a armády je možné pouze v rámci celého systému rozebraných znalostí.

Klasifikace věd není samoúčelem a zdaleka ne vedlejší otázkou. Klasifikace musí sloužit jako teoretický základ pro praktickou činnost.

Jasná klasifikace vědeckých znalostí, které tvoří obsah vojenské vědy, umožňuje:

- zdůvodnit a určit, na rozvoj kterých oblastí vědy je nutné soustředit hlavní úsilí v určité etapě jejich rozvoje v souladu s praktickými potřebami;

- stanovit hlavní organizace, zodpovědné za rozpracování základních oblastí vědy, za organizaci a strukturu vědeckých zařízení;

- uskutečnit systémový přístup k plánování vědeckovýzkumných prací tak, aby se sjednotilo úsilí mnoha vědeckých kolektivů k řešení nejdůležitějších a nejaktuálnějších problémů;

- zdokonalovat učební programy vysokých škol a také programy operační a bojové přípravy tak, aby vojenské kádry studovaly všechny základní oblasti vojenské vědy a aby si včas osvojily její výsledky.

z kapitalistických armád

ÚSILÍ HLAVNÍCH KAPITALISTICKÝCH STÁTŮ O ZABEZPEČENÍ ZDROJŮ ENERGIE A SUROVIN

Krize na Blízkém východě v roce 1973 ukázala na stoupající důležitost zabezpečení surovinami pro stabilitu a rozvoj národních hospodářství vyspělých kapitalistických států v údobí zrychlující se vědeckotechnické revoluce. Zvýraznila zvláště význam ropy jako základní palivoenergetické a chemické suroviny, jejíž nedostatek nebo nepravidelnost v zásobování mohou mít závažné důsledky pro všechny oblasti života kapitalistického světa.

Současná energetická situace USA a některé z toho vyplývající důsledky pro ozbrojené síly

V posledním čtvrtstoletí došlo v kapitalistickém světě, včetně USA, ke změně ve vývoji skladby palivové a energetické bilance směrem od tuhých paliv (uhlí) k tekutým palivům (ropě) a zemnímu plynu. Vliv těchto změn na strukturu používaných primárních energetických surovin ve Spojených státech ukazuje **tabulka 1**. K tomu to vývoji došlo v protikladu k podílu existujících zásob energetických surovin a zdrojů na území Spojených států (na ropu připadá 3 %, zemní plyn 4 %, štěpné materiály 3 % a na uhlí 90 % z amerických zásob energetických surovin).

Jednostranná orientace na ropu měla za následek postupnou likvidaci soběstačnosti Spojených států v této surovině a zvyšující se závislost na jejím dovozu (viz **tabulku 2**). V roce 1974 dovážely průměrně denně 952 tisíc tun ropy (z toho přibližně 30 % z Venezuely, 18 % z Kuby, 25 % z Blízkého a Středního východu, 20 % z Afriky a 7 % z jiných oblastí).

Podle původních propočtů měla potřeba energie Spojených států v příštích letech stoupat v průměru o 4,5 % ročně. Na základě úsporných opatření předpokládají současné plány její růst mezi 2,8—3,6 %. Plánuje se výraznější zvětšení využívání uhlí a zvýšení podílu výroby jaderné energie. Klesnout má podíl ropy, avšak její spotřeba v absolutních číslech dále vzroste. (Spotřeba ropy a ropných výrobků Spojených států v roce 1975 činila 975 milionů tun, v roce 1985 by měla podle odhadu činit 1200—1300 milionů tun) a zachová

Tabulka 1

USA - Struktura používaných primárních energetických surovin (v %)

	1950	1960	1970	1972	1974
Uhlí a lignit	40	25	21	19	18
Ropa	34	41	41	46	46
Zemní plyn	22	33	37	33	30
Vodní zdroje a jiné	4	1	1	1,7	4
Jaderná energie	—	—	—	0,3	2

Tabulka 2

USA - Struktura vlastní produkce a dovozu ropy (v %)

	1955	1960	1965	1970	1974	1975
Vlastní produkce	85	81	79	77	63	61
Dovoz	15	19 ¹⁾	21	23	37	39

¹⁾ Přibližně stejný podíl USA vyvezly. To znamená, že do začátku šedesátých let byly v ropě relativně soběstačné.

sí prvořadě místo v americké palivové a energetické bilanci. Pro možnost zvýšeného využívání vlastních zásob energetických surovin předpokládají se nutné státní a soukromé investice do této oblasti do r. 1985 ve výši zhruba 600 miliard US dolarů.

Podíl dovážené ropy bude v příštích letech dále vzrůstat, i když může být částečně na určitou dobu zpomalen využíváním aljašské ropy a ropy z mělkých moří při pobřeží USA. V importu bude narůstat podíl ropy z východní polokoule, především z oblasti Blízkého a Středního východu. Hlavními trasami pro dovážení ropy se stanou:

1. Perský záliv — Rudé moře — Středozemní moře — přístavy v Mexickém zálivu nebo na východním pobřeží USA. Cesta v jednom směru trvá 28–32 dnů. Suezský průplav omezuje zatím použití tankových lodí do výtlaku 80–100 tisíc tun. Nebezpečným místem zůstává snadno blokovatelné Hormuzká úžina a Gibraltarská úžina.

2. Perský záliv — mys Dobré naděje — přístavy USA v Mexickém zálivu. Cesta v jednom směru trvá přibližně 35–37 dnů a bude nejdůležitější pro dovoz ropy do Spojených států v případě války v Evropě.

3. Perský záliv — Rudé moře — Středozemní moře — evropské přístavy, u kterých jsou rafinerie ropy amerických monopolů (jde zejména o přístavy: Milazzo [Sicílie], Cagliari [Sardínie], Janov [Itálie], Sines [Portugalsko], Le Havre [Francie], Rotterdam [Holandsko] Bantry Bay [Irská republika] a Tranmere [Velká Británie]).

4. Západní Afrika — přístavy USA v Mexickém zálivu. Cesta jedním směrem trvá 15–20 dnů.

5. Severní Afrika — přístavy USA na východním pobřeží nebo v Mexickém zálivu. Cesta v jednom směru trvá 15–20 dnů.

6. Venezuela — přístavy USA v Mexickém zálivu. Cesta v jednom směru trvá 7–8 dnů.

Ozbrojené síly Spojených států spotřebovaly v roce 1969, tj. v období nejintenzivnějšího vedení války ve Vietnamu, přibližně 55 milionů tun ropných výrobků. V průběhu let 1970–1974 se tato spotřeba snížila z 46,3 na 32,8 milionů tun. V roce 1975 činila 33,6 milionů tun, což představuje 3,4 % spotřeby země. V případě konvenční války většího rozsahu se kalkuluje se zvýšením tohoto podílu na 10 % tj. asi na jednu pětinu předpokládané pro-

dukce z národních zdrojů. Zásobování ozbrojených sil ropnými výrobky při uplatnění zákona o přednostním zabezpečování válečných potřeb by teoreticky nemělo vyvolávat mimořádných těžkostí. Přesto zůstává nevyřešeno několik závažných problémů. Předně zásobování amerických jednotek v zámoří. Americké ozbrojené síly kryjí svou potřebu ropy z 50 % nákupy v USA, z 20 % nákupy na Blízkém a Středním východě, z 10 % nákupy v Karibské oblasti, z 10 % nákupy z oblastí Tichého oceánu a ze 6 % nákupy ze západní Evropy a Středomoří. Dochází tak k značné závislosti na stabilitě ropných zdrojů v zámořských zemích. Konflikt na Blízkém východě v říjnu 1973 vedl např. k zastavení dodávek ropy pro americké ozbrojené síly ze středovýchodní oblasti, severní Afriky, ze strany některých západoevropských zemí a Japonska. Ropné výrobky musely v této době dopravovat lodě z USA, což vedlo k dočasněmu nedostatku pohonných hmot u některých jednotek a součástí v zámoří.

Druhým problémem zůstává zabezpečování námořních cest, po kterých se ropa dopravuje do USA, západní Evropy a Japonska. V příštím desetiletí se předpokládá, že na těchto trasách bude v neustálém provozu 600 až 1000 velkých tankových lodí (přibližně 50 % veškerých přepravních kapacit nákladního loďstva), které by v případě konvenční války musely plout v konvojích, čímž by se vzhledem k časovým ztrátám snížila kapacita jejich využitelnosti o jednu čtvrtinu. Bezpečnost konvojů na dlouhých trasách při stále rostoucích možnostech sovětského loďstva se pokládá za poměrně nízkou. Za zranitelné se považují dokonce i námořní trasy mezi USA a Karibskou oblastí.

Kromě problémů se zásobováním jednotek v zámoří není možné v případě konvenční války počítat ani s okamžitým bezporuchovým zásobováním ozbrojených sil na území USA. Např. po středovýchodním konfliktu se ještě v prosinci 1973 projevovaly značné nedostatky v nákupu leteckého petroleje JP-5 pro tryskové letouny ministerstva obrany (v západní části USA byla kryta jeho potřeba jen ze 60 %).

Při nedostatcích v zásobování ropnými výrobky se projevují důsledky především u vojenského letectva, které spotřebovává

přibližně 55 % veškerých pohonných hmot ozbrojených sil USA. Vojenské námořnictvo spotřebovává kolem 38 % a pozemní vojsko 9 %.

Na základě získaných zkušeností podniká velení americké armády v současné době opatření ke zvýšení připravenosti záložních zdrojů na území USA. Hlavní rezervu tvoří zjištěné zásoby v Elk Hills (Kalifornie) o celkovém množství 138 miliard tun. Při odhadované těžbě 13 miliard tun ropy ročně by tato rezerva měla nahradit eventuální ztráty, vzniklé zastavením dodávek z jiných zdrojů. Kromě této zálohy pro ozbrojené síly se předpokládá vytvořit ještě strategickou rezervu ropy pro národní hospodářství ve výši 130 miliard tun ropy.

Přijímají se i opatření k vyššímu stupni zabezpečení pohonnými hmotami u jednotek v zámoří. Plánují se nebo již staví nové skladovací kapacity, především pro válečné zásoby. Bylo vydáno nařízení nepoužívat těchto zásob pro mírové účely ani v případech nedostatků v zásobování. Vytváří se centrální kontrolní systém v rámci ministerstva obrany, který bude zajišťovat soustavný a bezprostřední přehled o stavu zásob pohonných hmot ve skladech ozbrojených sil ve všech částech světa. Pracovávají se metody šetření pohonnými hmotami a rozšiřují výzkumné práce k snížení jejich spotřeby u nových zbraňových systémů.

Z vývoje v posledních letech vyplývá, že se Spojeným státům nepodaří v nejbližších letech překonat napjatost mezi spotřebami a zdroji energie a surovin, což bude přispívat k celkové labilitě jejich národního hospodářství. Budou proto nadále vyvíjet maximální úsilí, aby v rozvojových zemích bohatých na ropu a další strategické suroviny nedocházelo k vývoji nekapitalistickou cestou. Při zajišťování surovinových zdrojů v zemích „třetího světa“ se budou stále více střetávat s konkurencí EHS a Japonska a snahou rozvojových zemí dosáhnout rovnoprávných ekonomických styků. Důležitost zabezpečování zdrojů surovin povede k pokračování americké globální vojenské politiky a z ní vyplývajících nebezpečných důsledků pro mír v různých částech světa, zejména však na Blízkém a Středním východě.

Současná energetická situace zemí EHS a některá z toho vyplývající opatření, včetně vojenské oblasti

Stejně jako ve Spojených státech amerických, charakterizuje vývoj energetické situace v zemích EHS v posledním čtvrt-

století přechod od tuhých paliv k palivům tekutým a plyným (viz tabulku 3). V důsledku toho došlo k růstu závislosti zemí

Tabulka 3

EHS - Struktura používaných primárních energetických surovin (v %)

	1950	1960	1970	1973
Uhlí a lignit	75	59	26	23
Ropa	11	30	59	60
Zemní plyn	2	3	9	13
Jaderná a vodní energie	12	8	6	4

Tabulka 4

EHS - Celkový stupeň energetické závislosti a podíl ropy v palivoenergetické bilanci

	Celkový stupeň energetické závislosti		Podíl ropy v palivoenergetické bilanci			
	1963	1973	1963		1973	
	%	%	mln tun	%	mln tun	%
NSR	22,4	54,9	56,-	32,5	146,-	55,1
Francie	52,6	78,-	41,3	39,5	123,8	68,7
Velká Británie	26,4	48,2	55,9	30,0	108,2	48,8
Itálie	70,2	83,4	36,5	57,5	97,8	75,1
Holandsko	63,2	5,7 ¹⁾	15,7	56,7	29,4	48,-
Belgie	49,4	86,7	10,8	37,9	27,8	59,9
Lucembursko	99,7	99,6	0,6	16,1	1,7	33,1
Dánsko	97,9	99,3	7,3	62,5	17,-	87,4
Irsko	71,9	81,7	1,7	43,6	5,6	74,5
EHS	39,3	61,4	226,3	37,5	557,3	59,5

¹⁾ Pokles závislosti umožnilo vysoké tempo využívání zemního plynu ze zdrojů na vlastním území (značná část se dokonce vyváží).

EHS na dovozu primárních energetických surovin z 10 % v roce 1950 na 61,4 % v roce 1973. U ropy se pak tato závislost pchybuje dokonce mezi 97–98 %. To vedlo zákonitě i k vyšší zranitelnosti výroby, dopravy a podmínek života v zemích EHS vůbec. Snížily se také vojenské možnosti členských zemí Společenství, zvláště pokud jde o vedení dlouhodobé války.

Ropa se podílela v roce 1973 ze 60 % na celkové výrobě potřebné energie zemí EHS. Její spotřeba dosáhla 557 miliónů tun, z čehož těžba na vlastním území činila 14 miliónů tun. Zbylých 543 miliónů tun (97,5 %) muselo být dovezeno ze zahraničí, z toho přibližně 78 % z arabských zemí.

Závislost jednotlivých zemí Společen-

EHS - Předpokládaná struktura používaných primárních energetických surovin (v %)

	1985 původní plán	1985 současný plán
Uhlí a lignit	10	17
Ropa	64	41—49
Zemní plyn	15	18—23
Vodní a termální energie	2	3
Jaderná energie	9	13—16

ství na dovozu energetických surovin je rozdílná, což vyplývá především ze stavu vlastních zdrojů těchto surovin. Celkový stupeň energetické závislosti členských zemí EHS a podíl ropy v jejich palivové a energetické bilanci ukazuje **tabulka 4**.

Nebezpečnost převažujícího zaměření zemí EHS v palivové a energetické bilanci na ropu se ukázala nejlépe v době po středovýchodním konfliktu v roce 1973 a v průběhu roku 1974. Dočasné zastavení dodávek ropy z arabských zemí do USA a do Holandska se odrazilo negativně prostřednictvím amerických ropných monopolů i v ekonomice západoevropských zemí. Vedlo k širokému uvědomění si oprávněnosti dřívějších varování některých hospodářských a politických činitelů, že úplné zastavení dodávek ropy při tak vysoké závislosti by znamenalo vážné narušení hospodářské situace v celé západní Evropě. Nedostatků v zásobování ropou a ropnými výrobky v té době též ukázaly, že není plněna doporučující směrnice orgánů EHS udržovat zásoby ropy na kontinentě ve výši 90denní výrobní spotřeby. Ve většině členských zemí existovaly zásoby jen na 30—60 dnů této spotřeby.

Jiným závažným důsledkem středovýchodní krize pro ekonomiku členských zemí EHS je značný růst výdajů na nákup ropy. Markantně se to odrazilo v pasívních platebních bilancích většiny členských zemí v roce 1974 a ve značných potížích při jejich vyrovnání i v roce 1975. Pro ilustraci — jestliže v roce 1963 členské země EHS platily v průměru za tunu ropy 17,7 US dolarů, pak se tato cena do roku 1973 zvýšila na 29,2 US dolarů a v roce 1974 již na 86,2 dolarů. V roce 1963 tak vydaly za 220 milionů tun dovezené ropy přibližně 3,9 miliardy US dolarů, v roce 1974 za 543 milionů tun již téměř 47 miliard US dolarů.

Zvyšování dovozu ropy do členských zemí se projevilo i v růstu cisternového loďstva EHS, jehož kapacita se v průběhu šedesátých let ztrojnásobila a dosáhla v roce 1970 téměř 18 milionů užitných tun, tj. asi 11 % kapacity světové ropné flotily. Možnosti cisternového loďstva EHS dále vzrostly se vstupem Velké Británie do Společenství (asi na 25 % kapacity světové ropné flotily). Dvě třetiny tankových lodí EHS tvoří moderní plavidla, která by však v případě válečného konfliktu musela plout v konvojích, čímž by došlo k podstatnému snížení jejich využitelnosti. Zranitelnost těchto lodí v oblasti Středozemního moře by byla značná.

Růst spotřeby ropy v šedesátých letech se projevil i ve více než dvojnásobném zvýšení kapacit závodů na zpracování ropy zemí EHS a značné výstavbě ropovodů. V roce 1971 dosáhla kapacita rafinérií všech členských zemí 680 milionů tun, což přesahuje značně potřeby Společenství. Nejvíce se na této kapacitě podílely Itálie (175 milionů tun), NSR (127 milionů tun), Velká Británie (122 milionů tun), Francie (121 milionů tun) a Holandsko (82 milionů tun). Délka západoevropských ropovodů vzrostla v šedesátých letech čtyřnásobně a dosáhla v roce 1970 celkové délky asi 11 tisíc km (přibližně 6,6 tisíc km ropovodů a 4,4 tisíce km produktovodů).

Kromě sítě ropovodů a produktovodů, určených pro civilní účely, existuje v západní Evropě obdobná síť, která patří Severoatlantickému paktu. Její délka dosahuje přibližně 9,1 tisíce km (na severoevropském válečnickém 0,5 tisíce km, na středoevropském válečnickém 5 tisíc km a na jihoevropském válečnickém 3,6 tisíc km). Nejdokonaleji je vybudován systém pro střední Evropu. Začíná vstupními přístavy ve Středozemním moři, Severním moři a Atlantic-

kém oceánu a končí u jednotlivých letišť, skladišť a přečerpávacích stanic.

Na základě zkušeností z období středo-východního konfliktu přehodnotily vedoucí orgány EHS plány společné energetické politiky a cíle k dosažení struktury používaných primárních energetických surovin v roce 1985 (původní a přehodnocený plán uvádí **tabulka 5**). Přes předpokládaný pokles podílu ropy v celkové energetické bilanci má její spotřeba vzrůst do roku 1985 asi na 1000–1100 miliónů tun. Produkce ropy ze zdrojů v Severním moři by v té době měla dosáhnout přibližně 180 miliónů tun, což by krylo 16–18 % veškeré potřebné ropy Společenství. Z toho vyplývá, že dále vzroste dovoz ropy do zemí EHS z oblasti Blízkého a Středního východu a severní Afriky. K zajištění stabilitnosti dodávek se již dnes vedoucí orgány snaží najít formy přidružení hlavních producentů zemí těchto oblastí do Společenství a vázat je tak k bližší ekonomické a finanční spolupráci. Kromě toho předpokládají vybudovat v nejbližších letech další skladovací kapacity pro ropu a její produkty tak, aby uskladněné zásoby stačily křít 100–120 denní výrobní činnost jednotlivých členských zemí.

Opatření k vyššímu stupni zabezpečení ropou a ropnými produkty na evropském válečnickém přijímají i vedoucí orgány NATO. Patří mezi ně především rozšiřování skla-

dovacích kapacit a připravovaná technická modernizace sítě ropovodů a produktovodů na principu potrubní pošty. Kromě toho počítají jako se strategickou zálohou se zdroji ropy v Severním moři. Proto již dnes plánují jejich ochranu a obranu vyčleněnými námořními i leteckými jednotkami.

Z dosavadního vývoje můžeme vyvodit závěry, že přes technický pokrok a využívání nových zdrojů energie zůstane značná závislost zemí EHS na dovozu energetických surovin. V porovnání s USA se budou vyvíjet na surovinovém trhu v hospodářství jednotlivých západoevropských zemí odrážet daleko citlivěji. Z toho vyplývá intenzivnější a pružnější činnost zemí EHS při zajišťování potřebných surovin. Restoucí konkurence ze strany USA a Japonska a další sjednocování požadavků producentů zemí povede k tlaku na pokračování západoevropského integračního procesu. Hlavními dodavateli ropy a ostatních energetických surovin zůstanou rozvojové země. Největší úsilí vyvine EHS k rozšíření a upevnění svého postavení v zemích Blízkého a Středního východu a Afriky. Oproti Spojeným státům budou země EHS ve svých plánech k zajištění surovin zřejmě více spoléhat na svou ekonomickou než vojenskou sílu, i když použití ozbrojených sil z jejich strany v mimořádné situaci nemůžeme vyloučit.

Další důsledky a vojensko politické aspekty opatřování energetických a jiných surovin hlavními kapitalistickými státy a seskupeními

Z předchozích částí vyplývá, že zajištění dostatečné surovinové základny k dalšímu ekonomickému růstu a úspěch v konkurenčním boji je jedním z nejnaléhavějších úkolů všech kapitalistických zemí a center.

Palivová a energetická základna vyspělých kapitalistických zemí je dnes orientována z převážné části na ropu. Z veškerých prozkoumaných zásob ropy nesocialistického světa se 90 % nachází na území rozvojových zemí a jen 10 % na územích vyspělých kapitalistických států (z toho 6,5 na území USA). Rozvojové země vyvážejí přes 80 % ropy těžené na jejich územích a zajišťují tak 85 % potřeb průmyslově vyspělých kapitalistických zemí (jejich spotřeba ropy je téměř 6krát větší než rozvojových zemí, ačkoli mají o 2/3 méně obyvatel). Konkurenční boj mezi vyspělými kapitalistickými státy se dnes proto soustřeďuje ve značné míře na udržení nebo znovurozdělení sfér vlivu v hlavních ropných producentních oblastech světa, mezi něž patří:

1. Blízký a Střední východ s produkcí 65 % celkového vývozu ropy nesocialistického světa; z toho 38 % pochází ze Saudské Arábie, 27 % z Íránu, 15 % z Kuvajtu, 9 % z Íráku a 11 % z malých arabských států a Federace arabských šejchátů. Přibližně polovina vývozu ropy jde do západní Evropy, čtvrtina do Japonska a čtvrtina do zemí jihovýchodní Asie a západní polokoule.

2. Afrika s produkcí 19 % celkového vývozu ropy nesocialistického světa; z toho 44 % pochází z Lybie, 36 % z Nigérie a 20 % z Alžírsko. Přibližně 90 % vývozu ropy jde do západní Evropy a 10 % do USA a jižní Ameriky.

3. Jižní Amerika s produkcí 7,5 celkového vývozu ropy nesocialistického světa; z toho 95 % připadá na Venezuelu. Přibližně 70 % vývozu jde do USA.

4. Jihovýchodní Asie s produkcí 3 % celkového vývozu ropy nesocialistického světa; z toho 98 % připadá na Indonésii, která vyvážejí 3/4 své produkce do Japonska.

5. Kanada s produkcí 3 % celkové výroby nesocialistického světa; z toho 95 % odebrávají USA.

Tyto oblasti se dnes stávají nejen centrem konkurenčního boje mezi vyspělými kapitalistickými zeměmi a seskupeními, ale jsou i v ohnisku zájmu světového imperialismu při posuzování jejich významu pro utváření poměru sil se světovým socialismem v budoucnu.

V nejbližších letech dojde mezi hlavními kapitalistickými zeměmi, kromě boje o zajištění zdrojů ropy, též k stupňující se konkurenci o zdroje uranu rozvojových zemí. (Na základě současných dlouhodobých plánů energetického rozvoje má roční spotřeba uranu v kapitalistickém světě sčítat v r. 1980 asi na 65 000 tun, v r. 1985 na 127 000 tun a v r. 1990 na 210 000 tun. Dnes prozkoumané zásoby uranu však stačí křít maximálně předpokládanou spotřebu do r. 1980.)

I když se zdánlivě mění přístup vyspělých kapitalistických zemí k rozvojovým zemím, kdy ve snaze zajistit jejich kapitalistický vývoj jsou nuceny přistupovat na určité kompromisy a používat skrytějších forem vykořisťování, zůstává vojenská oblast důležitým článkem jejich politiky vůči zemím „třetího světa“.

Významnou ekonomickou, politickou, ale i vojenskou úlohu při odčerpávání finančních prostředků z producentů zemí ropy sehrává prodej bojové techniky. Dodávky zbraní do rozvojových zemí sčítají jen od roku 1970 do roku 1973 zhruba 3 na 7,7 miliard US dolarů a dále se zvyšují. Z toho 2/3 zbraní dodávají vyspělé kapitalistické země. USA upouštějí od politiky omezování prodeje zbraní některým rozvojovým státům, jsou ochotny je dodávat do všech zemí, v kterých je zajištěn kapitalistický směr vývoje. Navíc američtí představitelé očekávají, že vojensky silné, na kapitalistických principech prosperující země (Irán, Brazílie apod.), mohou převzít úlohu ochránců kapitalistických zájmů ve svých oblastech.

Prodej zbraní má kromě finančních prostředků vést k závislosti rozvojových zemí na kapitalistických státech, především prostřednictvím dodávek náhradních dílů, munice apod., a umožňovat ovlivňování jejich zahraniční politiky. Kromě toho poskytuje možnost školit důstojníky a vojáky-specialisty v kapitalistických zemích, vysílat vojenské instruktory do států „třetího světa“ a vytvářet tak vlastní zájmové skupiny v jejich armádách.

Některé vyspělé kapitalistické státy (především Francie) jsou v konkurenčním boji ochotny pomoci bohatým rozvojovým zemím i při výstavbě závodů na výrobu

zbraní. Vybudování integrované zbrojní průmyslové základny dnes např. plánují členské země Arabské ligy, zbrojní závody ve větším měřítku staví Brazílie, Argentina a Indie.

Kromě nepřímého využívání vojenské oblasti jsou vyspělé kapitalistické země připraveny v případě vážné úhrady jejich zájmů k použití vojenské síly, ať již prostřednictvím třetích států (např. Izraele na Středním východě), nebo přímým zásahem. Představitelé amerického imperialismu vážně uvažovali o obsazení ropných zdrojů na Středním východě v roce 1973, kdy hrozila katastrofa kapitalistickému světu z nedostatku energetických zdrojů. Při opakování obdobné situace ať již jde o energetické, nebo i jiné suroviny strategického významu, nebudou váhat v krajním případě vojenské síly použít.

K tomuto účelu se zaměřují Spojené státy i některé evropské členské země NATO ve výstavbě a přípravě ozbrojených sil na taková opatření, která by jim přímý vojenský zásah v hlavních surovinových oblastech „třetího světa“ umožňovala. Projevuje se to především v plánech USA na zvýraznění strategické mobility sil všeobecného určení a úlohy vojenského námořnictva v rámci tzv. „oceánské strategie“. Obdobná opatření v omezeném rozsahu se uskutečňují i v ozbrojených silách Velké Británie a Francie. Pokračuje budování systému vojenských základů v zájmových oblastech a na přístupových cestách k nim. Stále větší důraz zároveň kladou na výstavbu ozbrojených sil na USA závislých regionálních vojenských uskupení a jednotlivých států v těchto oblastech.

S vojenskými záměry Spojených států a jejich spojenců na Středním východě a v Africe souvisí:

— opatření ke konsolidaci a posílení vojenského potenciálu jižního křídla NATO a zvýšení úderné síly a akceschopnosti vojenského námořnictva USA a spojenců operujících ve Středomoří (urovnání řecko-tureckého sporu a s tím související úsilí o návrat Řecka do vojenské struktury paktu, udržení základů na Maltě a Kypru, zvýšení operačních možností italských ozbrojených sil, otázky spojené s využitím ozbrojených sil Španělska a Portugalska, vytvoření stále námořní flotily ve Středomoří);

— vytvoření dostatečně velkých zásob bojové techniky a ostatního vojenského materiálu na území NSR, členských států NATO ve Středomoří, Izraeli a jiných proamericky zaměřených rozvojových států na Blízkém a Středním východě;

— zajištění základů k zabezpečení strategické vzdušné přepravy, především

z území USA a Velké Británie na Blízký a Střední východ [základny na Azorských ostrovech a Kapverdských ostrovech a na územích ostatních evropských členských států NATO, především v NSR, Itálii, Řecku a Turecku];

— zabezpečování výstavby silných ozbrojených sil prozápadních režimů Blízkého a Středního východu a dalších zemí [Izraele, Saudské Arábie, arabských emirátů a Jihoafrické unie];

— zvyšování vojenské síly paktu CENTO, zejména franských ozbrojených sil;

— zvýrazňování úlohy vojenského námořnictva USA a Francie v severozápadní oblasti Indického oceánu, Perském a Arabském zálivu; zvyšování počtů bojových plavidel, úsilí o výstavbu nových námořních základen a vojenského letectva (posilování jeho uskupení a budování nových leteckých základen);

— zvyšování úsilí a postupné získávání vlivu na výstavbu a použití ozbrojených sil progresivních arabských států — Sýrie, Libye, Alžírsko, obou jemenských států a Iráku (dodávky bojové techniky, vojenští poradci, školení velitelského sboru, budování zbrojního průmyslu).

S vojenskými záměry Spojených států a jejich spojenců v jihovýchodní Asii souvisí:

— zvyšování úderné síly vojenského námořnictva a letectva USA v této oblasti a západním Tichomoří (rozšíření operačního prostoru 7. námořní flotily, zvyšování bojových možností letectva na operačních základnách v Thajsku, Jižní Koreji a Japonsku);

— zabezpečování výstavby silných ozbrojených sil prozápadních spojenců v paktech (SEATO, ANZUS);

— zvyšování úsilí o větší vojenskou angažovanost Japonska v této oblasti a vytváření nových regionálních vojenských uskupení, zejména o přeměnu paktu ASEAN ve vojenskou organizaci;

— opatření k zajištění ochrany námořních tras z jihovýchodní Asie na západní pobřeží USA.

S vojenskými záměry Spojených států a jejich spojenců v Latinské Americe souvisí:

— zvyšování úderné síly a rozšiřování operačních možností vojenského námořnictva a letectva v Karibském moři a v pásmu Panamského průplavu;

— snahy o upevňování vojenské síly proamerických členských zemí OAS s cílem zabránit protiamerickému vývoji v některých z nich, popřípadě využít jejich ozbrojených sil k intervenci v sousedních progresivních státech.

Význam surovin bude i nadále stoupat, neboť skutečný stav zdrojů ropy, zemního plynu, uranu, uhlí, železných a neželezných kovů a míra jejich využívání zůstanou určující pro hospodářský a tím i vojenský potenciál každého státu či uskupení. Tuto skutečnost bude zvlášť zvýrazňovat nastávající závěrečná etapa soutěže mezi socialismem a kapitalismem.

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

Další článek zaměřujeme k upřesnění a objasnění některých dalších pojmů na základě připomínek a námětů čtenářů.

Překvapení

je neočekávaná a rozhodným způsobem vedená bojová činnost co nejúčelnějšího uskupení plně bojeschopných vojsk proti nepřátelským uskupením, na směru a v době pro nepřítele neočekávaných. Vytváří dočasnou vojenskou převahu, ochromuje vůli nepřítele a zbavuje ho možnosti dočasně klást organizovaný odpor.

Podle úkolů a dosažených výsledků rozeznáváme strategické, operační a taktické překvapení.

Cílem strategického překvapení je vytvořit výhodné podmínky k vedení strategických operací k dosažení strategických cílů. Dosahujeme je volbou směru hlavního úderu vytvořením strategické převahy sil a prostředků v daném prostoru válčiště, volbou formy strategické činnosti ozbrojených sil, kterou nepřítel nepředpokládá, hromadným použitím nové bojové techniky, proti které nemá nepřítel účinné prostředky, a činností strategického výsadku.

Výsledky strategického překvapení mohou působit po celou dobu strategické operace nebo jen v jejím určitém období.

Cílem operačního překvapení je vytvořit výhodné podmínky k vedení operací operačních svazů ke splnění operačních úkolů. Dosahujeme ho uvedením nepřítele do takové operační situace, která mu neumožňuje plně využít sil a prostředků ke zmaření vlastní operační činnosti.

Cílem taktického překvapení je uvést vojska nepřítele do takové taktické situace, která mu ztíží úspěšné vedení boje, použití bojové techniky, manévru jeho sil a prostředků. Působí jen omezenou dobu.

Operační maskování

je souhrn opatření ke klamání nepřítele o skutečném rozmístění a charakteru další činnosti vlastních vojsk, o zámyslu bojové činnosti, o objektech a době použití jaderných zbraní a jiných prostředků hromadného ničení, o době a cílech použití nových druhů výzbroje. Operační maskování je jedním z hlavních prostředků k dosažení operačního překvapení.

Operační maskování uskutečňujeme

— zastíráním skutečného stavu a činnosti vojsk i objektů před všemi druhy nepřátelského průzkumu;

**Generálmajor ing. Jaromír Jašek, CSc.,
podplukovník ing. Břetislav Janík, CSc.**

— klamáním nepřítele o situaci a předpokládaném použití vlastních sil a prostředků.

Radioelektronický boj

Je systém opatření a činností vzájemně sladěných co do cíle, místa a času, které směřují ke zjištění, znemožnění nebo ztížení bojového použití radioelektronických prostředků různého určení a k zabezpečení spolehlivé práce těchto vlastních prostředků.

REB zahrnuje: průzkum radioelektronických prostředků nepřítele, radioelektronické rušení, ochranu vlastních radioelektronických prostředků.

Soustředění hlavního úsilí

Je souhrn opatření ke splnění nejdůležitějších úkolů v operaci ve vysokém tempu, na nejdůležitějším, rozhodujícím směru a v rozhodující době vytvořením nezbytné převahy nad nepřítelem. Na jejich řešení závisí úspěch bojové činnosti.

Dosahujeme jej hromadným použitím jaderných, chemických a klasických druhů zbraní proti nepřátelským prostředkům jaderného napadení a hlavnímu uskupení jeho vojsk a jiným důležitým objektům, smělym manévrem a rozhodnou činností vojsk na určených směrech v průběhu operace, zničením hlavního nepřátelského uskupení a ovládnutím důležitých objektů a prostorů.

Kapacita směru

Je ukazatel možnosti použití sil a prostředků na daném směru k vedení operace v celém průběhu až k dosažení stanoveného operačního cíle.

Je závislá na šířce směru, rázu terénu, hustotě a stavu komunikační sítě, možnostech využití směru druhy vojsk a speciálních vojsk, možnostech součinnosti a materiálně technického zabezpečení vojsk.

Rozhraní

Je stanovená čára, uváděná situačními body nebo terénními předměty, které rozdělují pásma činnosti dvou sousedních vševojskových svazků, operačních svazů do celé hloubky bojového, operačního úkolu.

Objekty, prostory operačního významu

Jsou objekty a prostory, jejichž ovládnutí, zničení nebo zatarasení ovlivní časově i prostorově průběh operace.

Operační rozvinování

Je organizovaná činnost operačního svazu k utajení a včasnému vytvoření uskupení vojsk se zřetelem k možnému charakteru nepřátelské činnosti a k nejvýhodnějšímu využití terénu k širokému manévru silami a prostředky k dosažení překvapení nepřítele.

První sled

Je část operační sestavy hlavních sil operačního svazu. V útočné operaci — ke zničení protistojících uskupení a jaderných prostředků nepřítele ve svém pásmu, k rychlému rozvíjení útoku do hloubky bližšího, zpravidla i dalšího úkolu, k ovládnutí důležitých prostorů, objektů a k upevnění dosaženého úspěchu. V obranné operaci — k odrazení nepřátelského útoku, ke způsobení nepříteli co největších ztrát a k vytvoření podmínek pro protiúder nebo protizteč druhým sledem nebo vševojskovou zálohou.

Druhý sled

Je část operační sestavy operačního svazu. V útočné operaci — ke stupňování síly úderu v průběhu útoku na směru hlavního úderu nebo k rychlému přenesení úsilí na nový směr. V obranné operaci — k vedení protiúderu, k vytvoření hloubky obrany, k uhrazení ztrát prvního sledu, ke zničení operačně taktických výsadek.

Vševojsková záloha

Je jeden nebo několik msp (tp), které jsou součástí operační sestavy vševojskové armády, ke stupňování úsilí vojsk prvního sledu, k záměně sil prvního sledu, které mají velké ztráty, k upevnění ovládnutých prostorů a objektů, k ničení obklíčených vojsk a vzdušných výsadek nepřítele anebo k plnění jiných úkolů.

Útok z chodu

Je způsob útoku, při němž vojska nezaujímají východiště útoku a zahajují zteč předního okraje zpravidla málo připravené nepřátelské obrany v co nejkratší době. K útoku využívají mezer v sestavě nepřítele, slabých úseků obrany a směrů.

Průlom obrany

Je jedním ze způsobů překonání připravené, předem zaujaté obrany nepřítele. Zabezpečujeme jej soustředěním značného počtu sil a prostředků v podstatně užším

pásmu nebo úseku činnosti. Typickou formou manévru motostřeleckých a tankových vojsk při průlomu bude zpravidla čelní, soustředěný úder v úzkém pásmu s využitím účinné palebné přípravy, rozvíjení útoku do hloubky sestavy nepřítele v součinnosti se vzdušnými výsadky a se současnými údery do boků a týlu hlavního uskupení nepřítele.

Rozvíjení úspěchu

je souhrn opatření k využití dosaženého úspěchu vojsk na určených směrech a k nejrychlejšímu vyjití do prostorů jaderných úderů a ovládnutí důležitých prostorů a nepřátelských objektů v hloubce jeho sestavy.

Dosahujeme jej plynulým, rozhodným a nepřetržitým vedením útoku a zasazováním druhých sledů (záloh), popřípadě volných sil z druhých směrů.

Přeskupení vojsk

je skrytý a všestranně zabezpečený přesun vojsk z jednoho prostoru do jiného. Jeho cílem je vytvořit nové uskupení nebo zaujmout vhodnější operační sestavu ke splnění daného úkolu, a to při přechodu k jinému druhu bojové činnosti, při přenesení hlavního úsilí v průběhu operace na jiný směr, k rychlému využití výsledků jaderných úderů, k odražení silných nepřátelských úderů, k překonání rozsáhlých zamořených prostorů a k obnovení nebo zesílení dosavadního uskupení.

Přeskupení vojsk můžeme uskutečnit jak před zahájením operace, tak i v jejím průběhu, z hloubky, podél fronty, popřípadě od fronty do týlu.

Násilný přechod vodní překážky

je druh útoku, jehož charakteristickým znakem je zmocnit se bojem v co nejkratší době předmostí na protilehlém břehu a vysoce organizovanou bojovou činností všech druhů vojsk, speciálních vojsk, zvláště ženijního vojska, zabezpečit přepravu hlavních sil a jejich zasazení do boje na protilehlém břehu k nepřetržitému a rozhodnému rozvíjení útoku do hloubky.

Uskutečňujeme jej na široké frontě z chodu, s krátkou nebo plánovitou přípravou.

Protiúderné uskupení

je uskupení sil a prostředků operačního svazu, určené k vedení armádního protiúderu v průběhu obranné operace (ne-

bo při odchodu). Jeho úkolem je zničit nepřítele, který se vklíní do obranné sestavy, obnovit souvislost obrany a vytvořit výhodné podmínky pro přechod vlastních vojsk do útoku.

Protiúderné uskupení se vytváří podle důležitosti směrů z druhých sledů a záloh armády, zejména z tankových svazků.

Odchod vojsk

je druh bojové činnosti, používaný nejčastěji v průběhu obranné operace, k organizovanému a utajenému vyvedení vojsk před silným nepřátelským úderem, k obsazení výhodnějšího prostoru pro další aktivní činnost, k získání času pro soustředění sil na daném směru, ke zkrácení čáry dotyku a k uvolnění sil pro činnost na důležitých směrech nebo k vyvedení vojsk ze silně radioaktivně zamořených prostorů.

Při přímém dotyku s nepřítelem začíná odchod zpravidla odpoutáním — vyjitím vojsk z boje.

Vyjítí z boje

je rychlé a utajené přerušení přímého dotyku vlastních vojsk s nepřítelem, zpravidla v noci nebo za omezené viditelnosti s dovedným využitím terénu a rozsáhlým použitím ženijních zásarásů.

Vyjítí hlavních sil z boje kryjí krycí vojska, ponechaná v zaujatých postaveních na určitou dobu v dotyku s nepřítelem.

Vyjítí z obklíčení

je složitý druh bojové činnosti obklíčených vojsk. Cílem je prolomit frontu obklíčení a spojit se s vlastními vojsky. Uskutečňuje se na nejvýhodnějším směru, který umožňuje rychlé a skryté soustředění vojsk na úseku průlomu, prudký úder, vyjití z obklíčení a spojení se s vlastními vojsky, která působí v protisměru.

Rozmístění vojsk mimo boj

je rozmístění vojsk v terénu se zřetelem k uskupení pro plánovanou činnost; s ní souvisí souhrn opatření, která zabezpečují vhodné, rozptýlené a skryté rozmístění, vysokou stálou bojovou pohotovost, rychlý přesun na potřebné směry, rozvinutí k odražení nenadálého nepřátelského napadení a odpočinek a obnovení bojeschopnosti vojsk za nejprůběžnějších podmínek.

Místa velení

je pojem, nadřazený pro všechna stanoviště řídicích orgánů velení operačního svazu. Musí být zabezpečena proti účinkům jaderných zbraní a ostatních zbraní hromadného ničení, vybavena příslušnou technikou, spojovacími prostředky, musí být rozmístěna rozptýleně a pečlivě maskována.

K zabezpečení spolehlivého a nepřetržitého velení vojskům operačního svazu se rozvíjí v útočné operaci velitelské, předsunuté velitelské a týlové velitelské stanoviště, v obranné operaci velitelské, záložní velitelské a týlové velitelské stanoviště. V obou případech mohou být dočasně rozvinuta pomocná velitelská stanoviště.

Velitelské stanoviště

je hlavní místo velení na stupni útvar a výše. Rozvíjí se v prostoru, z něhož je možné nejlépe řídit činnost vojsk, spolehlivě velet všem prvkům bojové a operační sestavy, udržovat nepřetržitě spojení se sousedy a nadřízeným velitelem.

Na velitelském stanovišti jsou rozmístěny nezbytné orgány pro řízení a zabezpečení vojsk. Práci na tomto stanovišti organizuje a řídí náčelník štábu.

Předsunuté velitelské stanoviště

je orgán velení svazku nebo operačního svazu. Musí zabezpečovat velení svazkům, útvarům, které působí na směru hlavního úderu. Bude-li velení vojskům z velitelského stanoviště značně ztíženo (při přemísťování velitelského stanoviště do nového prostoru nebo při jeho vyřa-

zení z boje), předsunuté velitelské stanoviště musí být připraveno převzít dočasně velení za velitelského stanoviště. Práci na předsunutém velitelském stanovišti zpravidla organizuje a řídí zástupce velitele.

Záložní velitelské stanoviště

u vševojskových svazků a svazů se vytváří v obraně současně s velitelským stanovištěm. Je ve stálé pohotovosti převzít velení při vyřazení velitelského stanoviště z boje nebo v situaci, kdy velitelské stanoviště se přemísťuje do nového prostoru.

Práci na záložním velitelském stanovišti zpravidla organizuje a řídí zástupce velitele.

Týlové velitelské stanoviště

je orgán velení útvaru, svazku, operačního svazu k řízení činnosti týlu. Rozmísťuje se v takovém prostoru, který zabezpečuje nepřetržitě velení týlovým útvarům, svazkům a zařízením. Musí být v neustálé pohotovosti převzít v případě potřeby dočasně velení místo velitelského stanoviště.

Práci na týlovém velitelském stanovišti organizuje a řídí náčelník týlu — zástupce velitele.

Pomocné velitelské stanoviště

může být u armády v případě, že to vyžadují terénní podmínky, nebo při ztížení velení v VS, PVS vojskům na samostatném směru.

K řízení přesunu může být též na stupni divize.

Jeho rozmístění i obsazení závisí na konkrétní situaci

METODICKÉ POKYNY K OPER-51-4

Pomůcka Oper-51-4 „Ničivé účinky jaderných zbraní a vyhodnocování účinků jaderných výbuchů“ je z hlediska metodického uspořádání do tří hlav a částí příloh (nahrazuje Oper-51-6).

Hlava 1 obsahuje údaje o základních ničivých účincích jaderných výbuchů (tlakové vlny, světelného záření, pronikavé radiace, radioaktivního zamoření) jak na živou sílu, bojovou techniku a výzbroj, tak i na objekty a zařízení, administrativní centra, tovární, hydrotechnická zařízení, elektrárny a komunikační objekty.

V hlavě 2 jsou uvedeny potřebné údaje k výpočtu podkladů pro efektivní využití vlastních jaderných úderů.

Hlava 3 obsahuje údaje ke stanovení bezpečnostních vzdáleností vlastních vojsk při plánování a vedení jaderných úderů v průběhu operace nebo boje.

Část příloh obsahuje grafy, tabulky a další potřebné údaje o ničivých účincích jaderného výbuchu.

Pomůcka, v souladu s normami platnými pro armády členských států Varšavské smlouvy, již důsledně užívá měrových jednotek mezinárodní soustavy (SI) podle ČSN 01 1300 z roku 1974. Dosud zavedené měrové jednotky jsou v pomůcce uváděny v závorce.

Nové aspekty při hodnocení účinků jaderných výbuchů

První hlava pomůcky Oper-51-4 popisuje charakter ničivých účinků jednotlivých druhů jaderných výbuchů za různých meteorologických, fyzickogeografických podmínek, v různé roční a denní době. Dále uvádí zásady a normy hodnocení ničivých účinků jaderných výbuchů.

Z teorie jaderné fyziky známe, že při jaderném výbuchu dochází ve velmi krátké době k uvolnění značného množství energie a vzniku ničivých účinků, které mohou mít za následek:

- zasažení osob různým stupněm poškození,
- zničení nebo poškození bojové techniky, výzbroje a opevňovacích zařízení, letišť apod. různým stupněm poškození,
- rozboření nebo i zničení administrativních a průmyslových objektů,
- přerušení nebo zničení dopravních, telekomunikačních uzlů apod.

Živou sílu zpravidla budou vyřazovat kombinované účinky (tlaková vlna, světelné záření a pronikavá radiace) a nebo některé druhy účinků, které vzhledem k druhu výbuchu a velikosti jaderné náplně převládají.

K vyřazení nebo zničení bojové techniky, výzbroje, zařízení různých objektů a staveb bude docházet především v důsledku mechanického působení ničivých účinků jaderného výbuchu (tlakové vlny, seismické vlny, gravitačních povrchových vln a elektromagnetického impulsu).

Nová pomůcka zpřesňuje podmínky vyřazení bojové techniky, výzbroje, zbraní, staveb a opevňovacích zařízení, které určujeme u:

— základních druhů bojové techniky vojsk a výzbroje (kromě raket a letounů a vrtulníků) — středním poškozením,

— raket, letounů a vrtulníků — lehkým poškozením,

— opevňovacích zařízení, průmyslových a obytných budov (kromě průmyslových budov s těžkým kovovým železobetonovým skeletem) — středním poškozením,

— staveb s těžkým kovovým, železobetonovým skeletem a železnice — těžkým poškozením.

V pomůcce, jako nový faktor komplexního hodnocení účinků jaderných výbuchů, jsou uvedeny údaje o účincích seismické vlny, gravitačních povrchových vln a elektromagnetického impulsu. Ostatní faktory ničivých účinků jsou známy, dostatečně byly rozvedeny ve staré pomůcce Oper-51-6, a proto je nebudu rozvádět a obhajovat.

Pomůcka nově specifikuje jednotlivé druhy jaderných výbuchů a jejich vliv na živou sílu, bojovou techniku a ostatní zařízení. Tak např.:

Pozemním jaderným výbuchem je nazýván výbuch, uskutečněný ve výšce $H = 0$

až $3,5 \sqrt[3]{q(m)}$. Jaderný výbuch na povrchu země $H = 0$ se nazývá kontaktní.

U jaderného výbuchu těsně na zemi nebo níže nad zemí dochází kromě základních ničivých účinků ke vzniku seismické vlny a radioaktivního zamoření. U kontaktních a podzemních jaderných výbuchů ke vzniku kráteru. Při nadvodních a podvodních jaderných úderech vzniká vodní sloup jako další ničivý faktor.

Vzdušné jaderné výbuchy dělíme na vzdušné a vysokovzdušné. Jaderné výbu-

chy ve výšce $H = 3,5$ až $12 \sqrt[3]{q(m)}$ (do 10 km) jsou vzdušné a ve výšce $H = 12$

až $32 \sqrt[3]{q(m)}$ (nad 10 km) vysokovzdušné.

V prostoru epicentra vzdušného výbuchu dochází v okolí půdě ke vzdutí půdních mas se vznikem značných trhlin. V takových oblastech bude ztížen pohyb kolových vozidel. Vzletové a přistávací plochy

s nepevným povrchem budou tím silně rozbořeny.

Při pozemních a vzdušných jaderných výbuchech ráže do 10 kt bude živá síla převážně vyřazena účinkami pronikavé radiace. U výbuchů ráže nad 10 kt ztráty na živé síle způsobí tlaková vlna, světelné záření, pronikavá radiace nebo jen některý z těchto faktorů.

U jaderných výbuchů nad 100 kt do 1 Mt vyřadí živou sílu v obrněných transportérech a tancích převážně pronikavá radiace.

Ničivé účinky pozemních a vzdušných jaderných výbuchů na živou sílu jsou v této pomůcce doplněny řadou údajů, které zvětšují ničivé účinky a které v pomůcce Oper-51-6 nebyly plně brány v úvahu, nebo jsou v ní uvedeny jen částečně.

Kromě údajů na živou sílu jsou v této části uvedeny nové údaje účinků světelného záření, např. popálení očních víček a předního segmentu oka. Tento ničivý faktor nebyl při hodnocení ztrát na živé síle plně doceněn. Velitelé a štáby nebrali v úvahu, že v důsledku toho může dojít k vyřazení osob na větší vzdálenost, než vyjadřují základní údaje pro ničení živé síly. Rovněž i tyto údaje jsou rozvedeny pro různé atmosférické roční podmínky, charakter terénu a celkové prostředí (tabulka 1.18). Tak např.:

Pro vzdušný výbuch o mohutnosti 100 kt v létě při čistém ovzduší je živá síla vyřazena na vzdálenost 4,7 km. Při stejných podmínkách, nebude-li včas zabezpečena ochrana zraku, mohou být osoby vyřazeny v důsledku popálení očních víček nebo přímo oči na vzdálenost 6,93 km, (což představuje rozdíl pro zimní období 1550 a letní období 2250 m). Bezpečnostní vzdálenost, aby nedošlo k dočasnému oslepnutí nebo úplné ztrátě zraku (za stejných podmínek), bude ve dne 15,9 km a v noci 25,8 km (údaje jsem vzal podle tabulky 1.5, 3.1, 3.4).

Poloměry pásem pravděpodobných popálenin očních víček a předního segmentu oka, při kterém dochází k vyřazení osob při vzdušném jaderném výbuchu (v létě, v zimě) uvádí tabulka (1.18);

U osob umístěných v lesích, k popálení očních víček oka za hranicí pásma vyřazení nedochází.

Dočasné oslepnutí při nesprávném rozumnění osob v terénu v noci se může projevit u 80—90 % osob. U všech zasažených dočasné oslepnutí může trvat po několik minut. Např. při vzdušném jaderném výbuchu 100 kt v létě může dojít k dočasnému oslepnutí na vzdálenost 7,1 km na dobu cca 4 minut. Při stejném úderu v no-

ci se účinek projeví na vzdálenost 10 km a může dojít k dočasnému oslepnutí na dobu 12 minut (tabulka 1.17).

Dále v této části pomůcky jsou podrobné a zprůsňované údaje pro vyhodnocování závalů a požárů v osadách a lesních porostech, které mohou mít vliv na činnost vojsk, mohou ovlivnit přesuny a narušit činnost na teritoriu z hlediska zásobování obyvatelstva a odstraňování následků nepřátelského napadení.

V pomůcce jako nový údaj jsou některé charakteristické rysy vysokovzdušných jaderných výbuchů. Jde o jaderné úderové vlny větších výšek jak 10 km.

U vysokovzdušných jaderných výbuchů budou vznikat, v závislosti na výšce výbuchů, různé druhy účinků. Se zvyšující se výškou snižuje se hustota ovzduší, což ovlivní účinky jaderného výbuchu.

Při jaderných výbuších ve velkých výškách prakticky nebude docházet k radioaktivnímu zamoření.

Ve výškách 25–30 km hlavním ničivým faktorem zůstává tlaková vlna, světelné záření a pronikavá radiace. Se zvětšující se výšky výbuchu v důsledku řídkosti atmosféry bude docházet k potlačení tlakové vlny, k zvětšení účinků světelného záření a pronikavé radiace.

Ve výškách nad 60 km bude docházet při jaderném výbuchu ke vzniku specifických ničivých účinků, a to k rentgenovému záření a proudu plynů, které budou mít velkou rychlost a tyto se stanou ničivým faktorem.

Počínaje výškou 70–80 km je jaderný výbuch provázen řadou kvalitativně nových a větších účinků.

Jaderné výbuchy ve velkých výškách budou mít za cíl zničit vzdušné a kosmické prostředky napadení za letu (bojové hlavičky raket, křídlatých raket, letounů apod.).

Kromě zmíněných účinků pomůcka Oper-51-4 upozorňuje na účinky, které se mohou projevit v oblasti zvýšené ionizace ovzduší a v oblasti elektromagnetického impulsu.

Podzemní jaderné výbuchy jsou výbuchy, které jsou v určité hloubce pod zemí. Vzhledem k hloubce výbuchu může dojít k vytvoření kráteru anebo se kráter vůbec nemusí vytvořit. Podzemních jaderných výbuchů využijeme k vytvoření rozsáhlých zářarastů, k ničení odolných podzemních objektů, zařízení, staveb, hrází, mostů, tunelů apod., nebo k vytvoření širokého pásma radioaktivního zamoření terénu.

K hlavním ničivým účinkům podzemních a pozemních jaderných výbuchů patří

seismická vlna, tlaková vlna, pronikavá radiace a radioaktivní zamoření, a to jen v případě, kdy vzniká kráter. Ničivé hodnoty uvádí tabulka 1.25.

Hlavními ničivými faktory u podzemních výbuchů, kdy nedochází ke vzniku kráteru ani k vyhození zeminy, je seismická vlna. V okolí podzemního výbuchu se vytvoří kotlovitá dutina (podobná podzemní jeskyni), která má po delší dobu značnou vnitřní teplotu a silné radioaktivní zamoření.

Podvodní jaderný výbuch se uskutečňuje v různých hloubkách pod vodní hladinou.

Jaderný výbuch uskutečněný nad hladinou vody (kontaktní výbuch) nebo v určité výšce nad hladinou vody je nadvodní

výbuch, a to do výšky $H = 3,5 \sqrt{V_q}$ (m) (tabulka 1.1).

Hlavní ničivé účinky podvodního jaderného výbuchu jsou: tlaková vlna, pronikavá radiace, radioaktivní zamoření vody, seismická vlna, sloup vody a základní gravitační povrchová vlna. Vznik povrchových gravitačních vln je závislý na hloubce vody. Při hloubkách menších jak 10 m se povrchová gravitační vlna nevytváří. Kromě toho, při výbuchu jaderné nálože u dna řek, přehrad, apod., budou vznikat krátery.

Podvodní i nadvodní jaderné výbuchy budeme využívat k ničení hydrotechnických zařízení objektů, přehradních hrází, mostů apod.

Všechny údaje v první hlavě pomůcky tvoří pro velitele a štáby důležitý podklad pro:

- předběžné vyhodnocení ničivých účinků jaderných výbuchů nepříteli na vlastní vojska, objekty a zařízení za všech ročních, atmosférických a terénních podmínek při různém způsobu ukrytí,

- stanovení hlavních opatření k ochraně živé síly, bojové techniky, zařízení před jeho ničivými účinky v různých podmínkách,

- reálné a efektivní plánování vlastních jaderných úderů,

- stanovení pravděpodobných poloměrů ničení a radioaktivního zamoření terénu při všech druzích jaderných výbuchů,

- určení rozsahu a velikosti závalů, vzniku souvislých a částečných požárů v různých podmínkách a při různých druzích výbuchů.

Tato část pomůcky tvoří základ pro organizaci všech opatření ochrany proti účinkům jaderných výbuchů u vojsk ČSLA i v ostatních branných složkách ČSSR.

K určení optimálních podmínek ke zničení cíle jaderným úderem

Druhá hlava pomůcky obsahuje údaje pro hodnocení efektivity jaderných výbuchů a k určení pravděpodobnosti zasažení cíle vlastní jadernou zbraní.

Jde o základní údaje, které jsou z hlediska práce velitelů a štábů důležité jako podklad pro plánování vlastních jaderných úderů.

Pro efektivní ničení určeného objektu je třeba znát jeho charakter. Proto bere me v úvahu:

- stejnorodost nebo nestejnorodost jeho jednotlivých částí;

- rozčlenění jednotlivých částí v prostoru a stanovení jejich odolnosti;

- stanovení důležitosti jeho jednotlivých částí s určením hlavních prvků, které chceme ničit (raketa, letiště, mosty, odpalovací zařízení apod.), aby objekt ztratil bojeschopnost nebo použitelnost.

Tak např. bojeschopnost vojsk je především určena počtem vyřazení osob; funkční činnost administrativně průmyslových objektů bude narušena vyřazením osob, výrobních a administrativních budov.

Objekty, vzhledem k rozměrům a tvarem rozděluje na bodové, kruhové a lineární.

Tato část pomůcky dále řeší některá opatření, která musíme respektovat při vedení několika jaderných výbuchů na omezený prostor. Jde především o:

- minimálně přístupné vzdálenosti

mezi centry (epicentry) jaderných výbuchů a

- minimálně přípustné intervaly mezi jadernými výbuchy.

Efektivnost jaderných úderů vyhodnotíme podle tabulek, které obsahuje příloha 1 této pomůcky.

Hodnocení výsledků jaderných výbuchů zahrnuje určení pravděpodobnosti ničení objektů (cílů) a matematickou naději a spolehlivost ničení objektu.

K dalším faktorům hodnocení efektivity, ze kterých budeme vycházet, je druh a výška jaderného výbuchu.

Výšku a druh výbuchu ovlivní požadovaná efektivnost využití účinků jaderných zbraní (neoptimálnější využití ničivých faktorů).

Potřebné údaje ke stanovení efektivity jaderných výbuchů uvádí přílohy k druhé hlavě pomůcky Oper-51-4.

Kromě těchto údajů jsou v textové části uvedeny a metodicky objasněny zásady použití tabulek s příklady a vzorce pro stanovení a výpočet efektivity účinku jaderného výbuchu.

Údaje, spolu s příklady v této hlavě pomůcky, zabezpečují pro velitele a štáby podklady pro plánování vlastních jaderných úderů, aby maximálně využili ničivých účinků jaderného výbuchu k ničení vojsk, zbraní, bojové techniky a zařízení nepřítele a také určení bojeschopnosti vlastních vojsk při napadení jadernou zbraní nepřítele.

Stanovení bezpečnostních vzdáleností při použití jaderných zbraní

V průběhu operace nebo boje, kdy dojde k neomezenému použití jaderných zbraní, mohou být vlastní vojska ohrožena ničivými účinky vlastních jaderných výbuchů. K vyloučení tohoto nebezpečí je nutné, aby štáby při plánování vlastních jaderných úderů stanovily bezpečnostní vzdálenosti.

Bezpečnostní vzdálenost je vzdálenost, kterou vzhledem k ochraně živé síly nesmí vlastní vojska překročit, aby nedošlo k jejich vyřazení nebo poškození ničivými účinky jaderného výbuchu. Je dvojího druhu:

- částečná bezpečnostní vzdálenost, která představuje vzdálenost, za kterou je zajištěna ochrana nekruté živé síly před kombinovanými účinky jaderného výbuchu;

- úplná bezpečnostní vzdálenost je vzdálenost, za kterou nedochází k dočasné ztrátě zraku nebo k popálení očních víček

a předního segmentu oka za předpokladu, že byla přijata ochranná opatření.

Bezpečnostní vzdálenost vymezuje prostor, v němž musí velitelé a štáby zabezpečit dokonalé a včasné varování vojsk tak, aby mohla přijmout veškerá ochranná opatření.

Proto při plánování vlastních úderů musí štáb znát podrobně situaci vlastních vojsk v dohledu s nepřítelem a tím odpovědně stanovit bezpečnostní vzdálenost od plánovaného epicentra (centra) jaderného výbuchu. Štáb ji musí určovat z hlediska účinků:

- tlakové vlny, světelného záření a pronikavé radiace (tj. z hlediska kombinovaných účinků);

- radioaktivního zamoření jak v prostoru centra výbuchu, tak i pravděpodobného směru šíření radioaktivního oblaku.

Velikost poloměrů částečné a úplné bezpečnostní vzdálenosti závisí na:

- ráží jaderné náplně,
- druhu jaderného výbuchu,
- roční době a atmosférických podmínkách,
- včasnosti varování vojsk a stupni ochrany živé síly,
- charakteru terénu.

Stanovení bezpečnostní vzdálenosti je pro štáb důležitý úkol, neboť na něm závisí bezpečnost (bojeschopnost) vojsk, zvláště těch druhů, které zabezpečují ochranu proti možnému napadení ze vzduchu, jako jsou služby protiletadlových prostředků, pozorovatelé apod.

Některé údaje pro bezpečnostní vzdálenosti k ochraně živé síly podle pomůcky Oper-51-4 v porovnání s údaji v pomůcce Oper-51-6 jsou dosti rozdílné.

V lesních porostech jsou pásma bezpečnosti ničivých účinků jaderných výbuchů v zimě a v létě jen nepatrně menší.

Poloměry pásem bezpečnostní vzdálenosti v horském prostoru vzhledem ke konfiguraci terénu a nepravidelnosti pravděpodobných účinků jaderných výbuchů

nelze přesně určit. Proto se berou v horském prostoru za základ bezpečnostní vzdálenosti, které jsou stanoveny pro normální geografické podmínky.

Samostatnou částí pomůcky pro vyhodnocování jaderných úderů Oper-51-4 jsou přílohy. Jde o tabulky a grafy, které souhrnně obsahují údaje a tvoří podklad pro efektivní a rychlé vyhodnocení jaderného úderu.

Uspořádání grafů a systém jejich využití je jednoduchý a srozumitelný. Na podkladě stanovené ráže protnutím čar na grafu určíme velikost poloměru pásma ničení. Grafy jsou zpracovány pro hodnoty vyřazení živé síly i pro ničení bojové techniky a ostatních zařízení.

Jsou učleněny do dvou částí, a to pro ráže od 1 kt do 100 kt a druhá část pro malé ráže od 0,1 po 1 kt.

V tabulkách jsou uvedeny údaje s potřebnými tlaky k zničení bojové techniky a různých objektů. Systém použití grafů je obdobný jako tomu je u pomůcky Oper-51-6.

Závěr

Pomůcka Oper-51-4 svým obsahem a metodickým uspořádáním vytváří pro velitele, štáby vojsk a teritoriální orgány ČSLA vhodný a ucelený podklad pro efektivnější a racionálné vyhodnocování a posuzování ničivých účinků jaderných výbuchů.

Nové hodnocení ničivých účinků jaderných výbuchů by mělo zkvalitnit plánování opatření k odstranění následků napadení nepřítelem a obnovení bojeschopnosti vojsk po napadení i efektivnější použití vlastních jaderných zbraní.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Милослав Бузек

Значение итогов XV-го съезда КПЧ для дальнейшего укрепления обороноспособности ЧССР	3
--	----------

Автор, на основе решения XV-го съезда КПЧ, особенно с точки зрения проблематики мира и войны в современных условиях, а также обороноспособности ЧССР, разбирает значение материально-технической базы развитого социалистического общества для военной силы и обеспечения ЧНА.

Подполковник Алоис Михняк, кандидат общественных наук

Некоторые вопросы военной науки в трудах Маркса и Энгельса	9
---	----------

Новое издание трудов Маркса и Энгельса заставило автора задуматься о их военно-теоретическом наследстве и вкладе для возникновения социалистической военной науки и военного искусства.

Подполковник Йозеф Кожар, кандидат военных наук

Роль умственных операций в практике разведывательных органов	14
---	-----------

Автор объясняет направленность мышления разведывательных органов при объяснении обстановки противника, указывая что мышление этого направления отличается не только формально правильным объяснением обстановки, а прежде всего его продуктивностью.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Ярослав Пех

Уничтожение радиоэлектронных объектов и средств противника	19
---	-----------

Автор разбирает формы и способы, силы и средства применяемые для уничтожения радиоэлектронных объектов и средств противника ракетными войсками, артиллерией, авиацией и воздушно – десантными войсками.

Полковник Мирослав Недвед, кандидат военных наук

Некоторый опыт полученный из оперативных учений	26
--	-----------

Автор, на основе итогов оперативных учений, разбирает приобретенный опыт из штабных тренировок, оперативных учений, командно-штабных учений, а также опыт из руководства этими учениями.

Подполковник Яромир Ланк, кандидат военных наук

Армейская артиллерийская группа реактивных установок	31
---	-----------

Автор разбирает основные вопросы боевого применения группы, указывает на возможности ее использования, рассматривает ее боевой состав, управление группой и задачи армейской артиллерийской группы реактивных установок.

Капитан Йиржи Мацура

Переправа войск и материала вертолетами	40
--	-----------

Автор сначала знакомит читателей с общими задачами выполняемыми вертолетами, а потом подробно разбирает возможности их отдельных типов для переправы войск и различного материала.

Подполковник Ян Славик	
Инженерное обеспечение при защите наземных войск от оружия массового поражения	45
Автор рассматривает инженерные мероприятия защиты войск от оружия массового поражения противника и задачи инженерных и других родов войск при этих действиях.	

Подполковник Ярослав Лесенски	
К организации тыла в наступлении мсд (тд) с ходу	50
Автор разбирает некоторые вопросы размещения, перемещения и распределение тыла в наступлении мсд (тд) с ходу.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Система научных знаний о войне и армии	53
---	----

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Зденек Юмр	
Стремление главных капиталистических государств к изысканию источников энергии и сырья	61
Автор разбирает современную ситуацию США и главных европейских капиталистических государств в сфере источников энергии и делает выводы касающиеся вооруженных сил. А также рассматривает другие последствия и военно-политические аспекты приобретения источников энергии и сырья в капиталистических государствах.	

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, подполковник Бржетислав Яник, кандидат военных наук	
Военная терминология	69
Авторы объясняют некоторые понятия из области наступления, оперативного построения, управления и обеспечения войск.	

Полковник Франтишек Скопец	
Методические указания по применению нового пособия ОПЕР - 51 - 4 . . .	73
Автор знакомит читателей с содержанием и применением нового пособия, которое заменяет устаревшее.	